

Förslag

till

Förordning angående de svenska Lapparne och de bofaste i Sverige

samt till

Förordning angående renmärken

afgifna

af den dertill utaf Kongl. Maj:t förordnade komité.

TILL KONUNGEN.

Den 16 Juni 1882 täcktes Eders Kongl. Maj:t uppdraga åt en komité att utarbete förslag till sådana lagbestämmelser angående de svenska Lapparne och deras förhållanden till landets bofasta befolk-

ning, hvilka ansåges böra tillhöra området för Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens gemensamma lagstiftningsmagt; och får komitén, till underdånig åttlydnad af det ått densamma gifna uppdrag, härmed öfverlemna af komitén utarbetade förslag till

1:o) Förordning angående de svenska Lapparne och de bofaste i Sverige;

2:o) Förordning angående renmärken;
jemte motiv samt den af en ledamot i komitén anförda särskilda mening.

Underdånigst

H. A. WIDMARK.

L. ANNERSTEDT.

WILL. FARUP.

P. O. HÖRNFELDT.

FR. TIGERHIELM.

K. S. Husberg.

Stockholm den 25 Augusti 1883.

Förslag

till

Förordning angående de svenska Lapparne och de bofaste i Sverige.

1 §.

Lapparne äro berättigade att, under iakttagande af de i denna förordning meddelade föreskrifter, uppehålla sig med sina renar icke allenast å de för dem afsatta land utan äfven å de trakter i öfrigt, de efter gammal sedvana hitintills hafva besökt, och att der betjena sig af land och vatten till underhåll för sig och sina renar. På enskildes egor, belägna utom lappmarkerna eller inom de delar af lappmarkerna, som vid afvittring förklarats tjenliga för odling, må dock Lapparne uppehålla sig endast vintertiden, der ej sådana egor vid afvittringen blifvit bibehållna jemväl såsom renbetesland.

2 §.

Under sin vistelse inom de trakter, som i 1 § omförmälas, ega Lapparne att till eget behof använda skogen; dock att i enskildes skogar utom lappmarkerna Lapparne må taga endast torra träd och vindfällan, en och videbuskar samt för tillfälligt behof växande träd.

För skogsfång, som sålunda är Lapparne medgifvet, erlägges af dem icke någon betalning, der ej växande träd tagas å enskild man tillhörig utom lappmarkerna belägen skog. I detta fall skall Lapp före afflyttning från trakten för egaren anmäla hvad användt blifvit, och bestämmas i brist af åsämjande betalningen härför utaf tre gode män, af hvilka parterna utse hvardera en och dessa tillkalla den tredje. Tredskas endera parten att utse god man eller kunna de utsedde ej enas om valet af den tredje, ege Konungens Befallningshafvande att, på

vederbörandes anhållan, god man i stället utse. Emot gode männens beslut må ej talan föras.

3 §.

I skog, belägen utom de för Lapparne afsatta land, må Lapparne ej taga växande träd för uppförande eller ombyggnad af bostad, visthus eller stängsel annorledes än efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lemnas af vederbörande skogsbetjent; dock ega Lapparne, der stängsel vid deras visten blifvit oloffigen bortfördt eller gjordt obrukbart, att till uppförande af nytt stängsel utan anvisning eller utsyning taga äfven växande träd.

4 §.

Lapp, som tager mera virke än till hans eget behof erfordras, eller som försummar att, innan han från trakten afflyttar, för egaren uppgifva hvad han af växande träd sig tillegnat i enskild man tillhörig utom lappmarkerna belägen skog, eller som öfverträder det i 3 § gifna förbud att utan anvisning eller utsyning taga växande träd, straffes med böter högst fyratio kronor, der ej förseelsen efter allmän lag medför högre ansvar.

Virke, som Lapparne vid deras visten lagligen användt till kåtor, stängsel eller annat varaktigt bruk, må ej af jordegaren utan Lapparnes samtycke bortföras eller göras för dem obrukbart. Jordegare, som häremot bryter, straffes, der ej förseelsen efter allmän lag medför högre ansvar, med böter högst fyratio kronor.

5 §.

Växande träd, som af Lapparne tagas i enskildes skogar inom lappmarkerna eller i statens skogar för att användas till stängsel, skola af Lapparne afbarkas. Lapp, som underlåter detta, böte högst fyratio kronor.

6 §.

Lapparne må icke förmenas att flytta med sina renar emellan de för dem afsatta land; vare dock skyldige att vid flyttning öfver enskild mark taga väg, der minsta skada förorsakas, och ege Konungens

Befallningshafvande att, der tvist uppstår, bestämma hvar flyttningsväg må tagas.

Genom rödning eller uppodling af jord eller uppförande af hägnader må Lapparne ej beröfvas sådana gamla renvägar, som fortfarande äro för dem behöfliga.

7 §.

De genom afvittring eller annan åtgärd för Lapparne afsatta land skola delas i lappbyar. Inom lappby må ej andra Lappar sommartiden uppehålla sig med sina renar än de, hvilka sjelfva erhållit rätt der till, eller hvilkas förfäder tillhört lappbyn eller inom dess område egt rätt att vistas.

Konungens Befallningshafvande åligger att verkställa indelningen i lappbyar. Konungens Befallningshafvande ege ock, der så nödigt finnes, att förena två eller flera lappbyar till en lappby eller fördela en lappby i två eller flera.

8 §.

Vill Lapp erhålla rätt att med sina renar flytta till annan lappby, ingifve ansökan derom jemte uppgift om antalet af sina renar till Konungens Befallningshafvande i det län, der lappbyn är belägen. Öfver ansökningen låte Konungens Befallningshafvande inför Häradsrätten höra Lapparne i denna by, infordre ock från kronobetjeningen samt från uppsyningsmannen, der sådan finnes, fullständig utredning, huruvida utrymmet i lappbyn medgifver inflyttningen. Finnes utrymme och pröfvas inflyttningen lämpligen kunna ske, meddele Konungens Befallningshafvande sökanden rätt att inflytta; skolande Konungens Befallningshafvande, der Lapp, hvilken sålunda erhållit rätt till inflyttning, förut tillhört lappby inom annat län, underrätta Konungens Befallningshafvande i detta län om det beslut, hvarigenom inflyttningen blifvit beviljad.

9 §.

Finner Konungens Befallningshafvande, att inom en lappby flera Lappar ega rätt att vistas med sina renar, än lägenhet finnes, så att trängsel derigenom uppstår eller skada å kringliggande trakter förorsakas, ege Konungens Befallningshafvande, efter det Lapparne såväl i denna lappby som i den eller de lappbyar, dit inflyttning kan ifrågakomma, blifvit inför Häradsrätt hörda och erforderlig utredning i öfrigt

blifvit åstadkommen på sätt i 8 § sägs, hänvisa det öfverskjutande antalet till närmaste lappby, der utrymme finnes och dit inflyttning utan olägenhet kan ske. Skall på grund af bristande utrymme någon hänvisas till annan lappby, ege den Lapp företrädesrätt att qvarstanna, hvilken uteslutande eller hufvudsakligen har egna eller andra Lappars renar under sin vård, framför den Lapp, hvilken renhjord uteslutande eller till hufvudsaklig del tillhör bofaste, och ega af de Lappar, som uteslutande eller till hufvudsaklig del hafva egna eller andra Lappars renar under sin vård, de företrädesrätt att qvarstanna, som sjelfve eller hvilkas förfäder längst tillhört lappbyn eller inom dess område haft rätt till bete för sina renar.

Hänvisas Lapp att med de renar, som äro under hans vård, flytta till annan lappby, förelägge Konungens Befallningshafvande honom vid vite att inom viss tid hafva verkställt flyttningen. Treddas Lapp att fullgöra hvad honom sålunda blifvit ålagdt, ege Konungens Befallningshafvande fälla honom till vitet samt förelägga honom ny tid och förhöjdt vite.

Har Lapp, hvilken blifvit vid vite ålagdt att med sina renar flytta, under sin vård renar tillhörande annan, vare egaren ansvarig med dessa renar för gäldande af de viten, som kunna Lappen ådömas.

10 §.

Varder å trakt, der Lappar, som flytta emellan Sverige och Norge, uppehålla sig med sina renar, antalet renar vintertiden större än trakten väl kan emottaga, förfares enligt 7 § i Förordningen den 6 Juni 1883 rörande de Lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge.

11 §.

Uti hvarje lappby skola Lapparne inför länsmannen inom sig välja en ordningsman.

Ordningsmannen åligger:

1:o) att förskaffa sig kännedom om de till byn hörande Lappars uppehållsställen under de särskilda årstiderna samt att, i händelse det skulle visa sig, att andra än de Lappar, som tillhöra byn, inom dess område föra renar på bete, detta anmäla hos länsmannen eller ock hos uppsyningsmannen, der sådan finnes;

2:o) att tillhålla Lapparne att noga bevaka sina renar, samt att söka utreda, genom hvilkens eller hvilkas renar angifven skada å bofastes egor blifvit förorsakad;

3:o) att söka befordra god ordning inom lappbyn och för länsmannen eller uppsyningsmannen anmäla, när något deremot stridande förekommer, samt att i öfrigt lemna länsmannen och uppsyningsmannen erforderligt biträde;

4:o) att vid uppkommande tvister, såväl emellan Lapparne och de bofaste som mellan Lapparne inbördes, söka bilägga desamma;

5:o) att inställa sig vid Häradsrätt, när de till lappbyn hörande Lappar skola inför Rätten höras i ärenden, som demge mensamt röra; samt att likaledes närvara vid de med Lapparne hållna mantalsskrifningar, uppbördsstämmor eller andra allmänna sammanträden och, när så erfordras, dervid uppgifva antalet renar, som beta inom lappbyns område, och dessas egare äfvensom särskildt antalet af de skötningsrenar hvar och en Lapp har under sin vård.

Ordningsmannen utses för en tid af sex år, med rätt för den utsedde att efter två år eller ock dessförinnan vid laga förfall från befattningen afgå. Konungens Befallningshafvande ege att, när så skäligt pröfvas, före tjenstgöringstidens utgång ordningsman entlediga.

Till Konungens Befallningshafvande skall länsman ofördröjligen insända uppgift på de Lappars namn och vanligaste uppehållsställen, som inom de till hans distrikt hörande lappbyar blifvit till ordningsmän utsedde; och låte Konungens Befallningshafvande i länskungörelserna derom meddela underrättelse.

12 §.

Lapparne åligger taga sådan vård om sina renar, att de ej i Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker under tiden från och med den 1 Juni till den 1 September eller i Jemtlands län under tiden från och med den 15 Maj till den 1 Oktober göra skada å växande eller afskuren gröda på åker, äng eller sådana utängsslätter, hvilka antingen äro inhägnade eller, utan att vara inhägnade, år efter annat varit till höfångst brukade och dertill brukas, samt genom hässjor, diken, rödjning eller på annat sätt tydligen framträda såsom utängsslätter. Sker sådan skada, varde ersatt af den eller dem, genom hvilkas renar den blifvit förorsakad.

Sker skada å växande eller afskuren gröda på egor af ofvannämnda beskaffenhet med uppsåt eller genom grof vårdslöshet vid re-

narnes bevakning under tiden från och med den 1 September till den 1 Juni i Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt under tiden från och med den 1 Oktober till den 15 Maj i Jemtlands län, den skada skall ock ersättas på sätt ofvan sägs.

13 §.

Har å någon trakt visat sig synnerlig svårighet för Lapparne att, oaktadt sorgfällig bevakning, afhålla renarne från oinhägnade utängsslätter, belägna i grannskapet af de för Lapparne afsatta land, och kan hägnads uppförande kring sådana utängsslätter med afseende å tillgång på hägnadsvirke ej anses blifva för de bofaste särdeles betungande, förordnar Konungen, att å den trakt kring utängsslätter skall hållas stängsel af den beskaffenhet, som af Konungen bestämmes, vid äfventyr att eljes jordegaren sjelf skall stå skadan, så framt icke ådagaläggas, att den med uppsåt eller genom grof vårdslöshet tillkommit.

14 §.

Sker med uppsåt eller genom grof vårdslöshet vid renarnes bevakning skada å annan utmark, än i 12 § sägs, under den tid, Lapparne icke hafva rätt att derstädes uppehålla sig med sina renar, den skada skall ock ersättas af den eller dem, genom hvilkas renar den blifvit förorsakad.

15 §.

Der inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker eller inom den del af Jemtlands län, hvarest hemmanen blifvit skattlagda enligt den för lappmarkerna då gällande metod, slaget och bergadt hö icke förvaras i lador utan i stackar eller hässjor, vare ej egaren berättigad till ersättning för skada, som derå förorsakats af renar, så framt ej antingen stacken eller hässjan varit försedd med sådant stängsel, som af Konungen blifvit förordnad, eller ock det visats, att skadan tillkommit med uppsåt eller genom grof vårdslöshet vid renarnes bevakning. Lag samma vare, der inom annan trakt skada å slaget och bergadt hö blifvit förorsakad af renar under tiden från och med den 15 December till den 1 Juni.

16 §.

Har skada, med afseende å hvilken ersättningsskyldighet enligt

12, 13, 14 och 15 §§ eger rum, skett med uppsåt eller genom grof vårdslöshet vid renarnes bevakning, böte derjemte den skyldige för hvarje gång högst fyratio kronor, der ej förlikning träffats om skadans ersättande. Lapp, af hvars renvaktare sådan förseelse nu sagd är blifvit föröfvad, vare ansvarig för gäldande af de böter, som kunna renvaktaren ådömas.

17 §.

Äro inom en trakt de för Lapparne afsatta land så belägna och omständigheterna i öfrigt sådana, att skada, som af renar göres å dem angränsande, den bofasta befolkningen tillhöriga egor, icke kan antagas hafva blifvit förorsakad af renar, tillhörande andra Lappar än dem, som uppehålla sig å dessa land, kan trakten förklaras skola utgöra ett skadeersättningsområde, inom hvilket de Lappar, som der med sina renar sig uppehålla, skola i de fall nedan sägs vara underkastade gemensam ansvarighet för skada, som af renarne tillskyndas den bofasta befolkningens egendom. Konungen bestämmer, hvilka trakter skola förklaras utgöra särskilda skadeersättningsområden, och fastställer gränserna för ett hvart af dem.

Sker inom skadeersättningsområde i Norrbottens eller Vesterbottens läns lappmarker, under Juni, Juli och Augusti månader, och inom Jemtlands län under tiden från och med den 15 Maj till den 1 Oktober skada å egor af den beskaffenhet, hvarom i 12 § sägs, och kan ej utrönas genom hvilkens eller hvilkas renar den blifvit förorsakad, åligger ersättnings-skyldigheten de Lappar, hvilka uppehålla sig med sina renar å de land, som äro belägna inom skadeersättningsområdet, och varde ersättnings-beloppet jemte syne- och rättegångskostnader dem emellan fördelade i förhållande till det antal renar, hvarmed en hvar af dem tillhör området. Om vid den tid, skadan skedde, renar tillhörande andra än de Lappar, som ega rätt att vistas å landen, der sig uppehöll, skola äfven dessa Lappar i förhållande till antalet af sådana renar i ersättningen deltaga. Visar Lapp, förr än förlikning träffats eller dom i målet gifvits, att skadan ej blifvit föröfvad af hans renar, vare han från deltagande i ersättningen fri.

Lapp, som uppehåller sig med sina renar å land, beläget inom skadeersättningsområde, skall för ordningsmannen uppgifva antalet af de renar, han har under sin vård, och dessas egare. Öfverstiger renantalet med en femtedel eller mera det af honom uppgifna, böte högst fyratio kronor.

18 §.

Fordrar någon ersättning för skada, som af renar förorsakats, och är det ostridigt, af hvilken skadan gäldas bör, varde, der den, som skadan lidit, så äskar, frågan efter syn och uppskattning pröfvad af tre ojäfvige skiljemän, bland hvilka en utses af hvardera parten och de sålunda utsedde tillkalla den tredje. Tredskas den, mot hvilken anspråket väckes, att utse skiljeman eller kunna de utsedde ej om valet af den tredje sig förena, ege Konungens Befallningshafvande att på ansökan af den, som anspråket väckt, om valet förordna. Varder till ersättning dömdt, skall den ersättningsskyldige ock förpligtas att gälda kostnaden för syneförrättningen. Sättes ersättningen ej högre än den ersättningsskyldige före synen bjudit, gälde den, som anspråket väckt, synekostnaden.

Hvad de fleste skiljemännen säga skall, änskönt någondera parten vill söka domaren, gå i verkställighet, der ej domaren eller öfver-exekutor annorlunda förordnar.

Vill den, som ersättning fordrar, hellre genast lita domstol än skiljemän till, stånde det honom öppet.

19 §.

Lappar, hvilka efter hvad i 17 § sägs blifvit till ansvarighet för inträffad skada dömda eller ingått förlikning om erläggande af ersättning, som icke öfverstiger det belopp, hvartill skadan blifvit vid syn värderad, med tillagd godtgörelse för synekostnader, vare oförhindrade att, i händelse kännedom sedermera erhålles, att skadan är föröfvad af renar tillhörande någon annan, eller att andra Lappar vid den tid, då skadan skedde, haft renar inom skadeersättningsområdet och sålunda böra deltaga i ersättningen, väcka talan om återgåldande af hvad de erlagt eller den del deraf, som å öfriga Lappar belöper. Sådan talan må dock ej anhängiggöras senare än två år efter det skadan skedde.

20 §.

Hålla flera Lappar sina renar tillsammans i en hjord och sker skada af renar, som höra till hjorden, vare, der ej utrönas kan, genom hvilkens renar skadan blifvit föröfvad, desse Lappar pligtige att i förhållande till det antal renar, en hvar af dem har i hjorden, ersätta skadan jemte syne- och rättegångskostnader.

21 §.

Den, som olofligen fäller eller misshandlar Lapparnes renar, skall, utom full ersättning för skadan, böta högst fyratio kronor, så framt icke förseelsen efter allmän lag medför högre ansvar. Lag samma vare, om någon med uppsåt eller af groft vållande förorsakar, att renarne genom skrämnskott, hundar eller på annat otillbörligt sätt ofredas på tillättna uppehållsställen, eller söker att dem derifrån fördrifva.

Ofredas ren på tillåtet uppehållsställe af hund, skall skada, som derigenom tillfogas renen, af hundens egare till fullo ersättas, äfven om skadan icke förorsakats genom någons uppsåt eller vållande.

Varder renhjord, som betar å tillåtet uppehållsställe, skingrad af hund, och förorsaka renarne derigenom skada, den skada skall af hundens egare ersättas.

Hund, som har till vana att döda renar eller ock att jaga renar äfven på tillåtet uppehållsställe, skall af egaren, efter föreskrift af polismyndigheten, dödas, och åligger det polismyndigheten att, der egaren sådant underlåter, genast låta döda hunden.

22 §.

När i denna förordning talas om Lapparnes renar, förstås dermed icke allenast deras egna utan ock andras renar, hvilka äro under deras vård.

Bofaste, hvilka lemnat renar till vård åt Lappar, hafva i fråga om dessa renar enahanda förpligtelser enligt denna förordning som Lappar, hvilkas renar äro under annans vård.

23 §.

Der underhåll af renar å något visst område pröfvas för den jordbrukande befolkningen vara i synnerlig mån betungande, kan Konungen förordna, att det område ej vidare må till sådant ändamål begagnas, mot det att erforderlig betesmark Lapparne anvisas på annan landsträcka, som dertill finnes tjenlig.

24 §.

Der för samfärdselns uppehållande pröfvas nödigt, eger Konungens Befallningshafvande förordna, att visst område på båda sidor om

färdväg ej må begagnas till annat bete för renar än det, som ifrågakommer under flyttning eller annan färd å vägen. Öfverträdelse här-
emot straffas med böter, första gången högst fyratio kronor och annan
gång högst dubbelt.

25 §.

Lapparne äro berättigade att till jagt och fiske betjena sig af
land och vatten å de för dem afsatta land eller annan utmark inom
Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker.

Å de trakter utom lappmarkernas område, hvilka Lappar, som
med renar flytta mellan de förenade konungarikena Sverige och Norge,
efter gammal sedvana hitintills hafva besökt, ega ock Lapparne rätt
att under tiden från och med den 1 Oktober till den 1 Maj betjena sig
af land och vatten till jagt och fiske i likhet med landets egna undersåter.

26 §.

Ej må bete eller slätter å de för Lapparne afsatta land af dem
upplåtas till bofaste. Sker sådan upplåtelse, vare den ogild. Varder
bete eller slätter å något för Lapparne afsatt land af dem ej användt
och finnes upplåtelse af sådant bete eller sådan slätter tillsvidare
kunna ske utan intrång eller skada för Lapparne, ege Konungens Be-
fallningshafvande att mot lega upplåta betet eller slätter, intill dess
behof deraf åter för Lapparne uppstår. Medel, som härigenom inflyta,
skola enligt de bestämmelser, som gifvas af Konungen, till förmån för
Lapparne användas.

Rätt till jagt och fiske å de för Lapparne afsatta land må ej af
dem till annan upplåtas. Finnes upplåtelse af rätt till jagt eller fiske
å dylikt land kunna ske utan skada för Lapparne, ege Konungens Be-
fallningshafvande att, der de Lappar, hvilka ega rätt att å landet uppe-
hålla sig, dertill samtycka, tillsvidare tillåta annan att emot afgift å
landet utöfva jagt eller fiske; och gälle om användandet af medel, som
härigenom inflyta, hvad ofvan i fråga om lega för bete eller slätter
finnes stadgadt.

27 §.

Har kronopark, belägen utom de trakter, hvarom i 1 § sägs, blif-
vit af Konungen förklarad tjenlig jemväl till renbetesland, ega Lapparne
rätt att, under iakttagande af de utaf Konungen gifna föreskrifter,
der uppehålla sig med sina renar.

28 §.

Pröfvar Konungen nödigt, att jord, som tillhör enskild, skall begagnas antingen för det i 23 § omförmälda ändamål, eller för att bereda Lapparne vid de för dem afsatta land tillgång till skogsmark eller bete eller till vägar öfver inegor emellan landen, eller för att uppföra stängsel till förekommande af skada af renar, vare egaren pligtig att afstå jorden mot ersättning, som, der godvillig öfverenskommelse ej kan träffas, bestämmes enligt gällande förordning angående jords afstående för allmänt behof.

29 §.

Böter, som ådömas enligt denna förordning, tillfalle kronan. I händelse af bristande tillgång förvandlas böterna enligt allmän strafflag.

30 §.

De i 4 § omförmälda förseelser, hvilka endast förnärma enskild persons rätt, så ock de förseelser, om hvilka i 21 § handlas, må ej åtalas af allmän åklagare, der ej målseganden dem till sådant åtal angifvit. Annan förseelse mot denna förordning må ej, der den endast förnärmar enskild persons rätt, åtalas af annan än målseganden.

Förslag

till

förordning angående renmärken.

1 §.

Det renmärke, som Lapp vill begagna till att skilja sina renar från annans, skall af honom uppvisas inför Häradsrätten i den ort, der han har sitt hemvist. Bofast renegare uppvisa det renmärke, som han vill använda, inför Häradsrätten i den ort, der Lapp, som sköter hans renar, har sitt hemvist.

Häradsrätten låte ordningsmännen i lappbyarne inom tingslaget samt öfriga Lappar, hvilka äro vid Häradsrätten tillstädes, så ock uppsyningsmannen, der sådan i orten finnes, yttra sig öfver märket.

2 §.

Finner Häradsrätten märket vara sådant, att det tydligt skiljer sig från äldre renmärken, som användas, samt att det ej lätteligen kan till sådant äldre märke förvandlas, fastställe Häradsrätten märket. Är det uppvisade märket ej sådant, fastställe Häradsrätten annat märke så beskaffadt, som här är sagdt.

3 §.

Vid Häradsrätten skall föras en förteckning, upptagande de af Rätten fastställda renmärken.

4 §.

Begagnar Lapp eller bofast renmärke, hvilket ej blifvit af Häradsrätt fastställt, straffes med böter från och med 100 till och med 500 kronor.

5 §.

Öfverträdelse af denna förordning åtalas af allmän åklagare så ock af uppsyningsman, der sådan finnes.

6 §.

Böter, som ådömas enligt denna förordning, tillfalla kronan. I händelse af bristande tillgång förvandlas böterna enligt allmän strafflag.

Denna förordning träder i kraft den 1 Januari 1886.

Motiv.

**Förslaget till förordning angående de svenska Lapparne och de
bofaste i Sverige.**

Innan komiterade redogöra för de allmänna grunderna till det af dem utarbetade lagförslag, hafva de ansett sig böra lemna en utredning om de nomadiserande Lapparnes nuvarande utbredning inom Sverige, om de olika sätt, på hvilka desse å skilda trakter utöfva sin näring, samt om förhållandet emellan de bofaste och Lapparne inom de särskilda orterna, hvilket allt synes komiterade kunna underlätta uppfattningen samt bedömandet af de åtgärder, som böra från statsmagternas sida vidtagas, för att Lapparnes näringsfång — renskötseln — må kunna utöfvas utan att röna allt för menlig inverkan af jordbruksnäringen eller lägga något väsentligt hinder för denna senares bedrifvande å trakter, som därför lämpa sig.

Inom den del af Sverige, som ligger norr om 62 breddgraden, ströfva för närvarande Lappar, som hafva renskötsel till sitt egentliga näringsfång. De fjäll, som ligga på gränsen emellan Herjeådalen och Dalarne, samt den fjällrygg, som går utmed riksgränsen mot Norge, och från hvilken många under ganska stora sträckor skoglösa fjällgrenar utgå långt mot öster, erbjuda vidsträckta betesmarker för renhjordarne vår, sommar och höst. De skogrika trakter, som vidtaga öster om dessa fjällgrenar, lemna genom den renlaf, som marken derinom flerstädes framalstrar, näring åt renarne under vintermånaderna. De floder, som hafva sina källor i närheten af riksgränsen och sina tillflöden från dessa fjällgrenar, bilda djupt nedskurna dalar, i hvilka tall- och granskog bekläder fjällsidorna långt in mot riksgränsen och der björkskog här och hvar går ända till och öfver denna gräns. Många af dessa dalar klädas derjemte af en riklig gräsvegetation, hvilken i mån, som den uppspirar, begärligt afbetas af renarne, men hvilken ock framkallat bosättningar och bedrifvande af nötboskapsskötsel till och med i björkregionen och invid sjelfva riksgränsen. Ju längre mot norr, ju större areal upptages af kala eller med undertryckt björkskog beväxta marker; ju längre mot norr, ju längre därför ock afståndet mellan Kölen och de fasta bostäderna. Inom den ofvan angifna stora

delen af vårt fädernesland förekomma visserligen trakter, hvilka Lapparne under ströftågen med renhjordanne hvarken för det närvarande besöka eller i mannaminne besökt. Synnerligen gäller detta om vissa delar af kustlandskapen invid Bottenviken, men, i stort taget, torde dock den begränsning, som här ofvan gjorts med afseende på den del af Sverige, der Lappar vistas, kunna anses tillfyllestgörande och riktig.

De nomadiserande Lapparne indelas i fjäll- och skogslappar, de senare ett fåtal i jernförelse med de förra. Fjällapparne vistas vissa tider af året i fjälltrakterna; skogslapparne hålla sig uteslutande inom skogslandet. Allt efter den olika naturbeskaffenheten af de trakter, å hvilka Lapparne föra sina renar på bete, vexlar sättet för utöfvandet af renskötseln. Sålunda tillvägagå icke allenast fjäll- och skogslapparne härvid olika, utan detta göra äfven fjällapparne inom skilda orter. Lapparne frångå ej gerna de sedvanor i afseende på flyttningarne med renarne, som förfädren haft. Dessa sedvanor kunna sägas vara framkallade såväl af renbetets skiljaktighet för olika trakter i anseende till dess beskaffenhet och tidpunkten för dess förefintlighet som ock, åtminstone i någon mån, deraf att renarne, lemnade åt sig sjelfva, af instinkt år efter år dragas till samma vår-, sommar- och höstbetesmarker, som de tillföre besökt. Under den tid af året, då marken är bar, låter sig en renjord vida lättare sammanhålla, om den, just när växtlighetsförhållandena det medgifva, föres till samma betestrakter som vid motsvarande tid under förutgående år, än om Lapparne skulle söka införa en annan ordning för flyttningarna. Det senare lyckas dem visserligen, dock alltid med större eller mindre uppoffring af rendjur. Under den tid af året, då marken är snöbetäckt, möter deremot ingen svårighet för Lapparne att föra renarne till sådane betesmarker, der de förut ej varit.

Då, såsom ofvan blifvit anmärkt, renskötseln bedrifves olika inom särskilda delar af Norrland, hafva komiterade ansett en bild deraf samt af Lapparnes och nybyggarnes inbördes förhållande icke kunna erhållas med mindre redogörelse lemnas för, huru detta för närvarande gestaltar sig i hvarje särskild lappmarksförsamling, i tillgränsande delar af kustlandet samt uti Jemtland och Herjeådalen. För att göra denna utredning fattlig och åskådlig hafva komiterade låtit komplettera bifogade exemplar af Haahrs karta öfver Norrland med flyttningvägar, skattefjäll m. m. —

Norrbottnens
län.

Den nordligaste af de svenska lappmarkerna är *Tornio*, af hvilken en mindre del vid fredsslutet 1809 afträddes till Ryssland. Den svenska delen af *Tornio* Lappmark bildar för närvarande tvänne socknar, *Enontekis* och *Jukkasjärvi*.

Uti *Enontekis* finnas 947 nomadiserande Lappar. Desse äro fördelade på fyra lappbyar: *Köngämä*, *Lainiowuoma*, *Rommawuoma* och *Suonttawaara*. Indelningen har skett efter de fjälldalar, der flyttningsvägarne gå och flyttningarna hufvudsakligen ega rum. Den är dock numera ej fullt egentlig derigenom att stor del af de marker, å hvilka Lapparne i *Rommawuoma* och *Suonttawaara* byar flyttat och betat sina renar, genom fredsslutet 1809 afträdde till Ryssland. *Enontekis*-Lapparnes årliga skatt till staten utgör 43 kronor 50 öre. Denna fördelas årligen på Lapparne i förhållande till det antal renar, hvar och en eger. Stor vigt sätta Lapparne i denna socken derpå, att denna fördelning må varda så rättvis som möjligt, af det skäl, att Lapparnes utgifter till kommunens gemensamma behof fördelas mellan dem i förhållande till den andel, hvar och en har i lappskatten. Denna skattefördelning eller, såsom äldre författningar nämna den, skattejemkning verkställes årligen af länsmanen i distriktet jemte åtta förtroendemän, hvilka Lapparne inom sig utse. Lapparne i denna socken äro såväl till antal som till sin bergning öfverlägsna den bofasta befolkningen och två tredjedelar af kommunens gemensamma utgifter utgå af Lapparne. De antagas för närvarande ega omkring 50,000 renar, men renbetesmarkerna äro för ett så betydligt antal renar ganska inskränkta. Renlafmarkerna varda allt för strängt antidade, vår- och höstbetena likaså. Deraf blifver en följd, att många Lappar måste tidigare, än tillföre varit vanligt, på våren söka sig ned till Norge och att renarne under vintermånaderna icke allenast måste föras ned till *Muonionalusta* och *Pajala* församlingar utan äfven till finskt område. Till detta senare föras årligen 10,000 till 12,000 renar från *Enontekis* socken på bete. Under de senare åren har uti denna socken en förökning af renarnes antal egt rum. Denna har orsakats till någon del genom inflyttningar af renegande Lappar från finska *Enontekis* och från *Kautokeino*, till någon del ock derigenom att Lapparne under de senare åren varit förskonade från de hemsökelser, sjukdom bland rendjuren, vargar, sena och kalla vårar m. m., hvilka så ofta eljest förminskat deras renhjordar. Denna renhjordarnes betydliga tillväxt under de senare åren, jemte det inskränkta utrymmet inom socknen och den ringa tillgången på vårbetesmarker, har nödgat dertill, att flere bland Lapparne måste företaga flyttningen till Norge före renkornas kalfning, hvilket i äldre tider icke varit sed. Först när kalfvarne blifvit så vuxna, att de utan olägenhet kunnat medfölja den öfriga hjorden på flyttningen, har nemligen denna öfverflyttning tillföre varit egt rum. Numera torde ett ungefärligen lika stort antal renar föras in till Norge före kalfningen som efter densamma. En del af *Enontekis*-

Lapparne kommer sålunda i första dagarne af Maj till Norge. Desse flytta nästan dagligen, åtminstone utan att göra något längre uppehåll, ifrån vinterbetesplatserna in i Norge, der de redan i Maj intaga sina sommarvisten. De, som bibehålla gamla sedvanan, komma deremot ej till Norge förrän i slutet af Juni eller i början af Juli. De förre föra alltid renarne i samlad hjord; de senare föra stundom — der renhjorden är stor — handjuren och gallvajorna en eller annan vecka tidigare öfver gränsen än de andra vajorna och kalfvarne.

Allt efter det flyttningen till Norge försiggår före eller efter kalfningen, tillgår den på följande sätt:

Ifrån vinteruppehållsställena, hvilka, enligt hvad ofvanför är antydt, äro belägna antingen i finska Enontekis och Muonioniska socknar, eller i östligaste delen af svenska Enontekis samt i Muonionalusta och Pajala församlingar intill Muonio elf och Parkajoki hemman i öster, Kärendöjärvi, Oksajärvi och Kangos i närheten af Lainio elf i söder, tåga Lapparne från början af April till början af Maj vesterut mot riksgränsen, hvilken då öfvergås af de förstkommande, hvaremot de, som senare gifvit sig af från vinteruppehållsställena, intaga sina vårvisten, hvilka äro belägna i öfversta björkskogsregionen, der de kvarstanna in i Juni. De, som gå direkt in i Norge, framföra alltid, såsom ofvanför är antydt, sina renar i samlad hjord och på en gång, de öfriga deremot afskilja, för så vidt renhjorden är af någon betydighet, handjuren och gallvajorna från den öfriga hjorden, vakta dessa särskildt och föra dem sedan i första eller andra veckan af Juni öfver till Norge och till sommarvistena derstädes, dit vajorna och kalfvarne föras en eller annan vecka senare i kortare dagståg, och inkomma med dem till sommarvistena i slutet af Juni eller början af Juli månad. Emellan den 25 Augusti och den 15 September ske uppbrotten från Norge för återflyttning till Sverige, der Lapparne uppehålla sig på sina höstbetesplatser i närheten af riksgränsen till början af November, hvarefter de draga ned mot skogslandet och mot vinteruppehållsställena, hvilka de, som slå sig ned inom Muonioniska, Muonionalusta och Pajala till kustlandet hörande området, icke våga intaga förr än i slutet af Januari eller början af Februari, hvadan de tiden derförut vistas inom Enontekis såväl svenska som finska socken, der ock en del Lappar kvarstanna hela vintern, likasom en del af Enontekis-Lapparne tager vinterstambåll i Jukkasjärvi socken.

Köngämä-Lapparne hafva sina vår- och höstvisten omkring Kilpisjaure, gränssjön emellan Sverige, Norge och Finland, och beta under tågen från och till denna dalgång å det högplatåland, som bildar vattendelaren emellan Köngämä och Lainio elfvar, samt ligga

under en del af Januari månad samt under Februari, Mars och en del af April månad omkring Kärendöjärvi och Parkajoki byar.

Lainiowuoma-Lapparne hafva sina höst- och vårvisten omkring Lainio elfs källor samt följa vid sina flyttningar till och från riksgränsen ett något sydligare stråk än Köngämä-Lapparne, tåga dervid förbi Soppero by och slå för ofvannämnde vintermånader upp sina tält omkring Lainio, Oksajärvi och Kangos byar, ja en del af dem går ända fram till Muonioelf vid Parkajoki och intager sålunda för en del af vintern ungefärligen samma betesplatser som Köngämä-Lapparne.

Rommauwuoma- och *Suonttawaara*-Lapparne, hvilka numera begagna en och samma flyttningssväg, öfvergå riksgränsen vid Kilpisjaure och föra sina renar från de derinvid liggande höst- och vårvistena efter Köngämä-dalen, låtande dem beta än på den ena än på den andra sidan af Köngämä elf, äro vid jultiden i närheten af Karesuando kyrkoby, hvarefter några, hållande sina renar inom svenskt område, flytta efter höglandet vester om Muonioelf ända ned mot Parkajoki by, andra beträda finskt område och uppehålla sig antingen inom finska Enontekis socken eller såväl inom en del af denna som ock från slutet af Januari inom finska Muonioniska socken.

Någon enskilde Lappars inrymning i särskilda land af en lappbys område förekommer icke och har aldrig förekommit uti denna socken. De landsträckor, som hvar och en bys Lappar af sedvana begagnat till renbete, användas af dem gemensamt, utan att den ene Lappen söker inkräkta på det land, som ligger omkring en annans vår- och höstviste, samt med den iakttagelsen vid flyttningarna, att dessa ske på olika tider, så att renhjordarne ej skola varda sammanblandade. *Rommauwuoma*- och *Suonttawaara*-Lapparne hafva visserligen nödgats tränga sig in på en del af Köngämä lappbys från forno begagnade land, men detta förhållande, som blef en följd af landafträdelsen till Ryssland, har numera äfven tagit åt sig sedvana, ehuru området derigenom blifvit inskränkt för alla Lapparne i gemen. När dertill kommer, att antalet renar är större nu än det någonsin varit, så är det ej att undra öfver, att en allmän och allt mera högljudd klagan förspörjes öfver att renlafmarkerna varda otillräckliga och flerstädes alldeles afbetade. Lapparnes sträfvan att så mycket som möjligt spara nämnda marker i de närmare riksgränsen liggande delarne af Enontekis socken har utan tvifvel framkallat och framkallar den tidigare inflyttningen vårtiden till Norge; ty sedan dessa lafmarker på våren blifva bara, så varder renlafven torr och spröd samt derigenom icke allenast onjutbar för renarne utan äfven, när dessa ströfva fram öfver marken, afbruten, söndersmulad, ned-

trampad och kringströdd, detta sistnämnda till stort men för lafåterväxten, hvilken icke lärer taga någon fart, förrän den på dylikt sätt afbrutna oeh kringströdda lafven öfvergått till förruttelse.

Den bofasta befolkningen i Enontekis uppgår till 377 personer. Mellan Lapparne och dessa bofaste förekomma icke några tvister angående skada å hö, uppsatt i hässjor eller stackar. De bestämmelser, som derom nu gälla enligt kungl. brefvet den 3 Oktober 1866, anses å ömse sidor vara fullt tillräckliga och ändamålsenliga. Deremot är det en annan sak, öfver hvilken de bofaste klaga. Dessa äro nemligen för sina resor och hemkörslor nästan uteslutande hänvisade till att använda renar såsom dragare — åtta hästar finnas för närvarande i socknen — men Lapparnes benägenhet att uppslå sina tält och beta sina renar i närheten af de allmänt begagnade färdvägarne och invid gårdarne, hvarigenom renlafven blir, om ej förstörd deromkring, så, när snön varder tilltrampad af stora renhjordar, åtminstone oåtkomlig för renarne, förorsakar för de bofaste, hvilka sjelfva måste hafva renlaf åt sina renar, och för de vägfarande stora, ja stundom ööfvervinneliga, svårigheter, derigenom att dragarne ej kunna skaffa sig föda invid vägarne och gårdarne. Ett sådant sätt att utöfva betesrätten kan icke annat än lända till skada för såväl Lapparne sjelfva som för de bofaste. Fortsatt, leder det snart derhän, att samfärdseln å de stora handelsvägarne emellan Sverige och Norge i denna nordliga trakt varder omöjlig med renar såsom dragare, en samfärdsel dock, som bereder både Lapparne och de bofaste många afsevärda ekonomiska fördelar, dem åtminstone de sistnämnde icke kunna undvara, för så vidt de skola hafva sin utkomst. De bofaste äro i allmänhet icke renegare. De af dem, som ega renar, hafva blott ett fåtal. — Om förhållandet emellan Lapparne och den bofasta befolkningen inom Enontekis i allmänhet är godt, så är det deremot icke sådant emellan Lapparne och de i Muonionalusta och Pajala hemmahörande bofaste. Dessa församlingar, hvilka hafva utpräglad lappmarksnatur, höra dock, såsom ofvanföre är upplyst, till kustlandet. Deraf en följd, att i dem hägnadsskyldighet omkring hö, förvaradt i stackar och hässjor, icke är föreskrifven. Här ofvan är emellertid omnämndt, att Lapparne icke hafva tillräckligt vinterbete för sina renar inom lappmarken. Det varder sålunda för flertalet af dem en oafvislig nödvändighet att för vintern föra renarne på bete inom ofvannämnda församlingars områden. När nu ingen skyldighet finnes för hemmansegarne i dessa församlingar att antingen hafva hemfört sitt hö före den 15 December från utängsslåtterna eller att hägna omkring stackar och hässjor, kunna

Lapparne ej med någon egentlig fördel begagna sig af betet derstädes. Nöden drifver dem visserligen in der, men de våga sig dock icke dit förr än i slutet af Januari och i Februari, då de genom den då vanligen djupa snöns tillhjälp kunna hafva sina renar i hand. Det oaktadt äro Lapparne under sin vistelse inom dessa församlingar ständigt utsatte för de bofastes prejerier och ligga ständigt i delo med dem, ehuru högst väsentliga fördelar tillskyndas de bofaste genom Lapparnes dervaro. Hemmansegare finnas derinom, som med afsigt kvarlemna små höstackar här och hvar i skogarne till sent på våren, såsom lockbeten för renarne. Varder höet i sådana stackar skadadt af renar, så värderas skadan oerhördt högt och Lapparne få utgifva skadeersättning jemte dryga kostnader till värderingsmän, för underhåll af fasttagna renar m. m. Tillståndet kan i någon mån varda drägligare för Lapparne under deras vistelse inom nu ifrågasvarande församlingars områden, när de stora kronoöfverloppsmarker, som derinom vid afvittringen uppkommit, blifva afsatta till kronoparker och de derinom liggande ängslägenheter varda upplättna till hemmansegare med skyldighet att i afseende på höets förvarande underkasta sig samma föreskrifter, som åligga lappmarkens bofaste, men icke förty kräfves att genom lagstiftningsåtgärder sätta en gräns för de bofastes långt drifna och utstuderade trakasserier i deras förhållande till Lapparne.

Gränsspärningen år 1852 har orsakat, att norska Lappar, hvilka hört hemma i Kautokeino, tid efter annan inflyttat till svenska lappmarkerne, medförande sina renhjordar. Denna inflyttning började år 1855 och fortfar ännu. Antalet af de Lappar, som sålunda under åren 1855—1880 inflyttat till Enontekis, utgör för närvarande 199, och beräknas deras renhjordar innehålla 6,420 djur.

Slutligen torde vid redogörelsen för förhållandena inom denna socken icke böra förbigås, att tvänne skogslappar från socknen och tvänne skogslappfamiljer från Pajala sommartiden föra sina renar på bete härinom. Dessa Lappar hafva sammanlagdt 600 renar. Fjälllapparne anse, att dessa skogslappar vålla dem stor olägenhet och skada, derigenom att deras renar, under det de ströfva omkring och söka föda, — spädt gräs, löf m. m., som sommartiden är för dem begärligast, — nedtrampa och förstöra renlafven på vidsträckta områden. De anse därför, att dessa skogslappar borde förpligtas att flytta till fjälls och till Norge under sommarmånaderna, såsom alla socknens öfriga Lappar pläga.

Uti *Jukkasjärvi* socken uppgår Lapparnes antal till 558 personer och renarnes, som de hafva under sin vård, till 28,300. Lapparne äro för-

delade i fyra byar: *Kalasiwuoma*, *Rautaswuoma*, *Saariwuoma* och *Tallma*. Lappskatten utgöres med 120 kronor 31 öre.

De elfvar, som rinna genom socknen — Kalix och Tornio jemte den sistnämndas bifloder Lainio och Rautas — äro bestämmande för indelningen i lappbyar samt för begränsningen af byarnes områden i fjälllandet och öfre skogsregionen.

Kalasiwuoma-Lapparne flytta efter det land, som ligger emellan Kalix elf (Kalaseno) och Rautaseno på sluttningen mot den förstnämnda. De komma sålunda i närheten af Kalasenos källsjöar, Pajtas och Kalasjaure, samt hafva sina höst- och vårvisten i öfre skogsregionen. En del af denna bys Lappar flyttar under sommarmånaderna in i Norge, dit de anlända i medlet af Juli och der de qvarstanna omkring fem veckor, hvaremot en del af dem vistas under högsommaren i närheten af riksgränsen inom svenskt område. Sina vinterstamhåll hafva de i socknens skogsland på norra sidan af Kalix elf. Sällan komma de med sina hjordar inom den Jukkasjärvi angränsande Pajala socken.

Rautaswuoma-Lapparne flytta inom svenskt område i öfre skogslandet och fjällbygden emellan Rautas och Tornio elfvar. De hafva sina höst- och vårvisten i närheten af Rautasjaure och å östra sidan af Tornio träsk. Flertalet af dessa Lappar flyttar under sommaren, 15 Juli—25 Augusti, till Norge. En del af dem uppehåller sig derunder i närheten af riksgränsen, en del flyttar längre vesterut mot norska kusten. Sina vinterstamhåll hafva dessa Lappar i skogslandet söder om Tornio elf och flytta i regeln ej utom lappmarkens område. På norra sidan om Tornio elf och omkring Wittangi elf flytta *Saariwuoma*-Lapparne. De hafva sina höst- och vårvisten å detta land inom öfre skogsregionen och flytta till Norge under sommarmånaderna, der en del af dem stannar i närheten af riksgränsen, utan att komma i beröring med den bofasta befolkningen, hvaremot en del af dem ströfvar ända ned till kusten. De komma till Norge i slutet af Juni, lemna detta land i medlet af Augusti och hinna åter sina höstvisten i medlet af September.

Tallma-Lapparne hafva begagnat flyttningstväg på södra sidan af Lainio elf. Från och med 1865 hafva några Kautokeino-Lappar, efter att hafva vistats ett eller annat år i Enontekis, inkommit till socknen och slagit sig ned på Tallma-Lapparnes områden. Sålunda hafva 32 personer af nämnda stam under årens lopp inflyttat från Enontekis. En del af dem har dragit längre söderut till Gellivare, men dock utgöra Kautokeino-Lapparne i Jukkasjärvi för närvarande 15 familjer, hvilka ega omkring 12,000 renar. Socknens öfrige Lappar undvika beröring med dessa Kautokeino-Lappar så mycket som det är dem möjligt. De inflyttade Lapparne äro nemligen i hög grad tjufaktige

och stå i alla afseenden på en lägre moralisk ståndpunkt än de infödde Lapparne. Derför hafva ock Tallma-Lapparne, ehuru tillräckligt utrymme finnes äfven för dem å det område, som tillhör byn, öfvergifvit sina gamla land och flytta numera tillsammans med Saariwuomastammen. Till följd af denna sammanflyttning har renbetet inom Saariwuoma blifvit otillräckligt för det antal renar, som derinom uppehåller sig; men vore renarne fördelade jemnt å socknens alla betesmarker, så kunde utan tvifvel dessa lemna bete för ett större antal renar än det, som för närvarande finnes inom socknen. Om de infödde Tallma-Lapparnes flyttningar gäller vid nu anmärkta förhållanden hvad här ofvan är sagdt om Saariwuoma-Lapparnes, tillsammans med hvilka de numera flytta. Hvad åter de inkräktande Lapparnes flyttningar vidkommer, så föra de sina renar före kalftiden, d. v. s. i början af Maj månad, öfver till Norge, egna dem der ganska liten omvårdnad, i det de, sedan de slagit sig ned vid de större insjöarne i närheten af riksgränsen på svenskt eller vanligast på norskt område, antingen tillbringa sin tid i sysslolöshet eller syssla något med fiske, öfva rentjufnad m. m. När tiden är inne att renarne börja trå mot öster, röra de på sig, insamla sina renar, taga på samma gång andra Lappars renar med sig, tillegna sig af dessa renar sådana, hvilkas renmärken lätt kunna förändras, samt vistas efter återkomsten från Norge i September till inemot Jul i fjäll- och skogsregionen och under de egentliga vintermånaderna i skogslandet söder om Lainio elf mellan Wivungi och gränsen mot Pajala. Dessa lappar sakna icke heller under vintertiden tillräckliga betesmarker, ty de andra Lapparne draga sig äfven då så långt ifrån dem som möjligt. Man kan dock antaga, att dessa Lappar med tiden skola varda förbättrade. Under de senare åren hafva de strängt efterhållits af kronobetjeningen; flere af dem hafva blifvit fälda till straff och uttjent sådant. Varder något stadgadt angående Lapparnes renmärken och om skyldighet för Lapparne att inför Häradsrätten förete samt för intagning i protokollet aflemna afklipp af desamma, skulle renmärkena ej kunna, såsom nu desse Kautokeino-Lappar hafva för sed med sina, godtyckligt förändras; hvarjemte Rätten kunde tillse, att inga märken, hvilkas förfalskning är lätt verkställd, finge af Lapparne användas.

Skogslapparne, som utgöras af tre familjer, ega omkring 500 renar. Större delen af dessa renar tillhör bofaste inom Tärendö kapellförsamling, ehuru Lapparne vistas med renarne största delen af året inom Jukkasjärvi, der renarne långa tider "gå i villan" samt ströfva omkring emellan Tornio och Kalix elfvar på fjällmyrarne i skogslandet samt på de berg, som ligga derinom, men af hvilka berg många nå med

sina toppar öfver skogsgränsen. När snö faller på hösten, sker hop-samlingen af renarne, hvarefter dessa under en del af vintern hållas i vård. Några klagomål öfver skadegörelse på växande gröda å ängar och utängsslätter, förorsakad af dessa skogsrenar, afhöras ej. För ett par årtionden sedan förekom vildren inom denna sockens område till ganska stort antal; numera är stammen af sådan nästan helt och hållet utrotad, detta till följd af det hänsynslösa sätt, på hvilket nybyggare-befolkningen jagade och förföljde densamma, samt beskaffenheten af de fångstredskap, som dervid användes. Vildren förekommer numera ej annorstädes än längst uppe på fjällryggen mot Norge. Skygg, som den är, och drifven dit, kan den numera ytterst sällan fångas.

Med afseende å enskilde Lappars inrymning i särskilda renbetesland gäller hvad som är anfördt under Enontekis.

De bofastes inom denna socken antal uppgår till 1412 personer; de fleste äro af finsk eller finsk-lappsk härkomst. Byarne äro få, hvadan antalet grannar i byarne är jemförelsesvis stort. Här likasom i Enontekis äro de bofaste för sin utkomst beroende af Lapparne. Sjelfve äro de i allmänhet icke renegare, men mellanhand åt Lapparne vid deras ombyten. Förhållandet mellan de bofaste och Lapparne är emellertid i denna socken ytterst spändt. De bofaste söka påbörda Lapparne större andel än skäligt i kommunens gemensamma utgifter; deraf ständiga stridigheter, hvilka dock numera, genom införande af samma anordningar som i Enontekis, i någon mån aftagit. De bofaste hägna i allmänhet ej omkring sina höstackar och höhässjor, hvilka därför ock ej sällan äro underkastade åverkan af renarne; Lapparne å sin sida neka erlägga skadeersättning för det hö, som af renarne nedtrampas och uppåtes. De bofaste söka emellertid genom lofliga och olofliga medel vara Lapparne till förfång, äro baksluge och synas hafva gjort till sin uppgift att skinna och roffa åt sig från Lapparne, hvilka därför å sin sida varda misstänksamme och äfven söka bedraga. Tillståndet inom socknen är af sådan anledning allt annat än godt. Största orsaken till misshälligheterna och striderna ligger hos de bofaste. Socknens Lappar hafva skapats till hvad de blifvit just genom de bofastes sätt att handla och vandla med dem. —

Söder om Tornio lappmark vidtager *Luleå lappmark*. Kalix elf och det vattendrag, som från Ivarsten å riksgränsen nedrinne i källsjön Pajtas, bilda gränsen emellan dessa lappmarker. Luleå lappmark omfattar tvänne socknar, *Gellivare* och *Jockmock*.

Fjällapparne i *Gellivare* äro fördelade i tvänne lappbyar, *Norrkajtum* och *Sörkajtum*, samt uppgå till ett antal af 690 personer med 45,000 renar. Den lapps-katt, som utgöres, uppgår till 79 kronor 75 öre.

Norrkajtum-Lapparne flytta i fjälllandet mellan Kajtum och Kalix elfvar, *Sörkajtum*-Lapparne mellan förstnämnda elf och Stora Lulevattnet, hvilket bildar gränsskilnaden emellan Gellivare och Jockmock. De förstnämnde Lapparne hafva sina höst- och vårvisten i björkregionen ofvan Killinge och Sommavaara; *Sörkajtum*-Lapparne sina invid Ritili och i Tensavuobme. Ett fåtal af denna sockens Lappar flyttar om somrarne ned till Norge och förer der under sjelfva högsommaren sina renar på bete å sidorna af de höga fjäll, som förekomma i norra delen af Nordlands amt. Desse till Norge flyttande och de öfrige Lapparne lemna under vanliga år sina vårvisten, hvilka de intagit i början af Maj månad, i medlet af Juni och sedan kalfvarne blifvit något vuxna samt draga då under korta dagsresor mot riksgränsen, vid hvilken de derefter uppehålla sig under högsommaren i de fjälldalar, som der finnas, hvarvid ock en del af dem låter sina renar beta för en och annan vecka än på svenska än på norska sidan af riksgränsen, hvarefter de i korta tåg återvända till höstvistena, hvilka de intaga i början af September. Dessa visten lemna de i November för att draga längre ned i skogslandet. Sällan flytta de om vintern öster om Gellivare kyrkoplats och de sitta under denna årstid helst på ett och samma ställe i skogslandet, beroende detta endast derpå att de på landet rundt omkring tältplatsen kunna erhålla tillräckligt bete för renarne. Om man bortser från en del fjällappar i Jemtlands län, så äro Gellivare-Lapparne de Lappar, som verkställa de kortaste flyttningarna under året. Dessa fjällappar hafva dessutom namn om sig att egna renarne en omsorgsfull vård. De ega ock i allmänhet sjelfva sina renar.

Under de senaste åren hafva äfven till denna socken från Tornio lappmark inkommit Kautokeino-Lappar, hvilka här likasom annorstädes vållat en beaktansvärd oreda i lappväsendet. De uppträda oärligt och hänsynslöst samt nödgå de för sin redbarhet och ordentlighet med rätta prisade Gellivare-Lapparne att rymma fältet, lemna sina gamla visten och intaga nya, så långt skilda från de inflyttade Lapparnes, att de må kunna varda någorlunda fredade för deras roffrier. Dessa inflyttade utgöras af 10 familjer med 6,750 renar.

Skogslappar finnas inom denna socken. Alla desse äro förutom renskötare jemväl nybyggare. De låta sina renar, hvilka uppgå till 6,500, beta å de trakter inom socknen, som ligga öster om Gellivare kyrkoby, dels emellan Ängesån och Lina elf dels å det högland, som utgör vattendelaren emellan sistnämnda elf och Råneå elf. Under varma och myggrika somrar hafva de renarne en eller tvänne månader under vård, för öfrigt gå de i villan från våren tilldess snö faller på hösten. Renarne uppsöka under sommaren och hålla sig gerna å de lågfjäll, som ligga

här och hvar inom denna sockens skogsland, samt ströfva i öfrigt vidt omkring i smärre flockar ända till i slutet af September månad, då de sjelfmant draga sig tillsammans i större hjordar. När snö faller, tagas de under vård af egarne.

Den bofasta befolkningen i denna socken utgör 2,562 personer, dels af svensk, dels af finsk, dels af lappsck härkomst. Förhållandet mellan denna befolkning och fjällapparne är i allmänhet godt. Tvister mellan dem uppstå endast för den händelse vintern inträder sent. De närmast fjällapparnes höstvistan bosatte nybyggarna hafva då ännu ej hunnit bringa sitt hö i säkerhet, innan Lapparne komma flyttande, och renarne anställa derföre stundom skada å det hö, som ej är inhägnadt. Deremot kan icke samma omdöme lemnas rörande förhållandet emellan de bofaste och skogslapparne-nybyggarna. Ständiga tvister förekomma emellan dem derföre att renarne, som, enligt hvad ofvanför är omnämndt, blott under en kortare tid af sommaren hållas under vård, nedtrampa gräset å ängar, som ligga i de trakter, der de kringströfva. Orsaken till denna skadegörelse å andras egendom är den, att dessa Lappar vid sommarens inträde drifva renarne långt från sina egna egor och från de trakter, der deras egna utångsslätter äro belägna, till andra trakter, der renarne, när de öfverhufvud hållas under vård, vårdas slappt och för öfrigt gå i villan. De undvika genom detta tillvägagående tramp på egna slätter, men låta sådant ske på andras. De bofaste, som icke äro renegare, hafva svårt att leda i bevis, genom hvilkas renar skada blifvit förorsakad, och de anse det derföre såsom önskningsmål, dels att skogslapparne måtte tillförbindas att noggrannare vårda renarne, dels att de trakter af skogslandet, der renar beta, varda indelade i distrikt, inom hvilka gemensam ansvarighet för skada, som af renar förorsakas å gräsbärande, på utmark liggande, slätter och rödningssland må ega rum, hvarjemte Lapparne skulle vara skyldige årligen uppgifva antalet af sina renar samt de trakter, å hvilka de hvarje sommar vilja begagna renbete.

Inom denna församling hafva fjällapparne ej sökt inrymning i särskilda land utan hafva begagnat renbetet gemensamt i fjälllandet och öfre skogsregionen; dock hafva de, så att säga, gammal häfd å de särskilda trakter, der de höst- och vårtid vistas, antingen, när renhjorden är stor, hvar för sig eller ock, när hjordarne äro mindre, flere familjer tillsammans, och hålla i sistnämnda fall dessa äfven rendjuren tillhoppa i en hjord. Ej heller hafva skogs- eller nybyggarlapparne särskilda land numera sig tilldelade, ehuru de haft detta i gångna tider och innan de tillika slog sig på jordbruk. En del af dessa Lappar hafva hört till Sjocksjocks lappby i Jockmocks socken och erlagt en del af den denna

by påförda lapps-katt. Numera erlægga nybyggarelapparne bevilling för inkomst af rensköttsel.

Inom *Jockmock* med *Qvickjocks* kapell finnas för närvarande 572 Lappar, fördelade på följande lappbyar: *Tuorpen*, *Sirkas*, *Jockmock* och *Sjocksjock*. Lapparne i de tvänne förstnämnda byarne äro fjällappar; Lapparne i de sistnämnda hafva alla förut varit skogslappar, men numera flytta äfven några af dessa Lappar upp mot fjällen, om de ock ej utsträcka sina vandringar ända upp mot Kölen utan vända några mil hitom riksgränsen. Sammanlagda renantalet inom socknen är beräknadt till 30,000. Lapps-katten utgår med 108 kronor 75 öre.

Sirkas-Lapparne hafva sina höst- och vårvisten, hvilka de intaga i början af Maj, på de vidsträckta lågfjällen *Ultevis*, *Njunjes* och *Porte* på södra sidan om *Stuor Lule jaure* (*Stora Lulevattnet*), derifrån de begifva sig i slutet af Juni mot riksgränsen, hvilken en del af dem till och med öfvergår, dock blott för en eller tvänne veckor, betande der-vid renarne än på den ena än på den andra sidan om denna gräns. Redan i slutet af Augusti månad äro de åter i närheten af sina visten å förenämnda fjäll och qvarstanna der inemot, ja stundom öfver den 1 November. Under vintermånaderna uppehålla de sig i skogslandet på de hedar, som ligga på båda sidor om *Stora Luleå elf*, men utsträcka aldrig flyttningarna inom kustlandet, hvaremot de under vissa år föra renarne vintertiden på bete inom sydöstra delen af *Gellivare socken*.

Tuorpen-Lapparne hafva sina höst- och vårvisten på de lågfjäll, som omgifva *Lilla Lulevattnet* från *Qvickjock* ned mot skogslandet. De komma på våren till dessa redan i slutet af April och draga i medlet af Juni mot högfjällen, följande vid sina flyttningar de dalgångar, som bildas af *Lilla Luleå elfs* källfloder *Kama* och *Tarrajock*, samt beta sina renar under högsommaren å de fjällslutningar, som omgifva *Stora Luleå elfs* förnämsta källsjö *Wirijaure*. De flesta af dessa Lappar vända vid denna sjö åter till sina visten redan i Augusti månad, blott ett fåtal drager fram till riksgränsen och betar sina renar på begge sidor om densamma under några dagar. Till *Wirijaure* komma äfven någon gång norska Lappar, stundom under sommaren, men vanligen i September och Oktober, i hvilket fall de ock för vintern nedflytta till skogslandet på svenska sidan. Sällspordt goda äro de renbetesmarker, som ligga omkring *Wirijaure* och de norr om denna sjö efter samma vattendrag liggande *Wasten-* och *Salojaure*. Tidigt varder deromkring bar mark på våren, sent snötäckes marken der på höstarne. Fjällslutningarna nedemot den breda floddalen, såväl från de höga berg, som ligga på vattendelaren emellan *Lilla* och *Stora Luleå elf*, som från dem,

hvilka utgöra vattendelaren emellan den sistnämnda och Piteå elf, förete under högsommaren en vegetation, som är så rik, att mångdubbelt antal renar skulle derstädes under sommarmånaderna kunna föras på bete, än som för närvarande der framfödes. Renarne hafva ock der trefnad; de sträfva sjelfmant dit om vårarne före sina vårdare och utveckla sig der till vackrare och större djur än på andra trakter i fjällen. Tuorpen-Lapparne lemna sina visten, för så vidt de ej, hvad under vackra höstar händer, stanna qvar omkring Wirijaure hela hösten, i November och flytta ned i skogslandet på ömse sidor om Lilla Luleå elf, dock sällan östligare än mot Jockmocks kyrkoplats. De ombyta under vintermånaderna icke ofta tältplatser utan kunna då bo två till tre månader på samma ställe.

I *Jockmocks* by finnas, såsom ofvanföre är omnämndt, både fjäll- och skogslappar. De förra flytta på vattendelaren emellan Perlelfven och Piteå elf och hafva sina vårvisten å Nort-valli och andra lågfjäll, som gränsa till skogsregionen. De lemna dessa omkring midsommar och draga med sina renar vesterut mot Råvejaure, Jägnafo, Warvek och Sulitelma, samt vända i medlet af Augusti åter till höstvistena, dem de uppnå i slutet af samma månad. I medlet af November flytta de ned i skogslandet, uti hvilket de vid jultiden eller i början af Januari intaga mer stadigvarande uppehållsställen i skogstrakterna emellan Piteå- och Lilla Luleå elf, utan att dervid någonsin flytta så långt mot öster, att de öfvergå lappmarksgränsen och inkomma med sina renar i kustlandet.

De fem hushåll inom denna socken, som bestå af skogslappar, tillhöra alla Jockmocks lappby och stam. Derjemte räknas dit en lapp, som både har renar och eger nybygge. Dessa Lappar deltaga med fjäll-lapparne af byn uti lappskatten. De flytta med sina renar efter Jukkil- och Warjisåns dalgångar samt hafva visten här och hvar inom dessa trakter. De bo under sommaren långt i vester, der ofvannämnda vattendrag hafva sina källor och björkskogen är förherrskande. Deras renar ströfva, med undantag af en kort tid under högsommaren, omkring på de lågfjäll, som vidtaga omedelbart vester om dessa sommarvisten. I September flytta de några mil längre österut till de egentliga hufvudvistena samt föra om vintern sina renar på bete i den sydöstra delen af socknen.

Uti *Sjocksjocks* lappby finnas äfven både *fjäll-* och *skogslappar*, och äro de senare derjemte hemmansegare, men utgöra tillika med de förra den lappskatt, som är satt på byn. Hvad de få fjällapparne i denna by vidkommer, så flytta de med sina renar på norra sidan af Stora Luleå elf och söder om Stora Lulevattnet upp mot Wajsa luokte

och Wojateno samt följa samma vägar och lika ordning, som här ofvan om Sirkas-Lapparne är sagdt.

Hvad åter skogslapparne-nybyggarna vidkommer, så hafva de numera sällan renarne under vård någon del af sommaren, utan ströfva dessa i frihet omkring dels på landet norr om Stora Luleå elf upp mot Ananas dels emellan Stora och Lilla Luleå elf dels i skogarne på södra sidan af sistnämnda elf. Skogsrenar i smärre flockar påträffas här och hvar under sommarmånaderna vid vandring i dessa vidsträckta trakter. Som renarne äro mycket skygga, hålla de sig långt från bebygda ställen. De äro genom sin betydliga storlek i jämförelse med fjällrenarne och de skogsrenar, som hållas under noggrannare vård, en prydnad för dessa skogar. När snö faller på hösten, söka egarne samla dem för att inmärka kalvar och hemta slagtrenar. De större renarne låta emellertid ej lätt fånga sig, utan måste vanligtvis nedskjutas i skogen. Skogsrenarnes antal har, antagligen till följd af den ringa vård, som egnats dem, och den deraf härledda svårigheten att kunna drifva dem tillsammans från de vida marker, å hvilka de hafva för vana att ströfva, under de senare årtiondena minskats såväl inom denna lappby som inom Jockmocks. Minskningen under de senaste tio åren beräknas uppgå till 50 procent.

Lapparne inom denna socken hafva ända till för två årtionden sedan erhållit inrymning i särskilda renbetesland, hvilka till dem på ansökning utsynats. Fjälllapparnes upplåtelser afsågo egentligen sådana trakter, der de uppehölo sig höst och vår, och der de önskade få vara fredade för intrång af andra Lappar; skogslapparnes deremot afsågo så stor trakt omkring deras hem, som ansågs vara behöflig för deras renar och som hade sådana gränser, att renarne året om borde kunna hålla sig derinom. Flertalet upplåtelsebref voro vilkorliga och gälde blott så länge den inrymde behöfde landet för sina rendjur. I fjällen har deremot betet inom hvarje lappbys område varit gemensamt för de till byn hörande Lappar och begagnats efter gammal sedvana af den ena lappfamiljen på en fjällsträckning, af den andra på en annan. Numera är förhållandet inom denna socken i detta afseende lika som det i Gellivare. Deraf förspörjes icke någon olägenhet eller klagan, enär Lapparne i allmänhet akta gamla sedvanor. Lapparne i denna socken föra aldrig sina renhjordar under vintern på bete i kustlandet.

Den bofasta befolkningen i denna socken uppgår till 1,949 personer. Några tvister emellan de bofaste och Lapparne i anledning af skada på åker, äng, skog eller betesmark hafva på senare åren aldrig förekommit. De bofaste hägna, der de ej uppfört lador, i allmänhet om sina höhässjor på alla de ställen, der det kan antagas att renar

skola draga fram, så att skada ej ofta kan af dem göras å hö. Derjemte uppföra de hägnad omkring alla värdefullare utängsslätter och rödjningsland, för att freda dem för trampning af skogsrenar samt för skadegörelse af egna och andras kreatur. Sker stundom någon åverkan af renar å en eller annan slättermyr eller höhässja, är skadan vanligen alltför obetydlig för att föranleda tvist; och, om än något år, då renbetet är dåligt, någon större skada sker å hö i hässjor, hafva dessas egare merendels sig sjelfve att skylla genom uraktlåtenhet att inlada eller omgärda sitt hö. I allmänhet råder sålunda uti Jockmocks socken ett godt förhållande mellan Lappar och bofaste. Det enda Lapparne klaga öfver är, att en del bofaste hafva sådane hundar, som oroa och förfölja samt sarga och rifva renar; och det är derföre hos dem ett önskningsmål, att stadganden måtte varda utfärdade, som kunna bringa bot härför. De burgne bofaste inom socknen, synnerligen inom Qvickjocks kapellag, hafva renar, som Lapparne sköta åt dem. Den ena näringen hjälper här den andra; och man kan med fog påstå, att de bofaste under senare åren kommit till insigt derom, att egandet af låt vara blott ett mindre antal renar är för deras ekonomi af stor betydelse, samt att de derföre söka stödja och underlätta Lapparne i deras näringsfång och ej, såsom förhållandet är å flera andra orter, söka ockra med dem, skada dem i handel och vandel, be- draga dem samt draga vaxel på deras svagheter m. m. Det börjar derföre ock här varda så, som det öfver allt i de fjällen tillgränsande delarne af Lappland borde vara, eller att jordbruksnäringen och renskötseln utöfvas på sådant sätt, att dessa näringar hvar för sig befordras genom det bistånd, den ena näringen lemna den andra.

Fjällrenarnes antal har under de senare åren något ökats. Utan men för jordbruksnäringen kan detta antal än vidare ökas, åtminstone med 25 procent. Markerna omkring Qvickjock och gränsen mot Piteå lappmark erbjuda nemligen renbete åt ett väsentligen större antal renar än det, som för närvarande der finnes. —

Piteå lappmark ligger omkring Piteå och Skellefteå elfvar samt omfattar utom dessas floddalar äfven de mindre, men dock hvar för sig sjelfständiga dalar, som bildas af Byske och Åby elfvar. Denna lappmark innefattar *Arjepluogs* och *Arvidsjaur*s socknar i Norrbottens samt *Malå* kapellförsamling i Vesterbottens län.

Uti *Arjepluogs* socken finnas 375 Lappar, hvilka sköta omkring 13,000 renar. Lapparne i denna socken äro fördelade uti följande byalag: *Lockteå*, *Norrvesterby*, *Semisjaur*, *Sörvesterby* och *Arjepluog*. Lappskatten är bestämd till 124 kronor 12 öre.

Lockteå-Lapparne hafva sina höst- och vårvisten på de lågfjäll,

som ligga på vattendelaren emellan Lilla Luleå elf och Piteå elf, samt på de östligaste fjällsträckningarne strax på södra sidan af sistnämnda elf. De följa vid sina flyttningståg från sina visten, såväl vester- som österut, Piteå-dalen, lemna vistena om våren uti Juni och flytta mot riksgränsen, vid hvilken en del af dem uppehåller sig under den varmaste tiden af Juli och Augusti, hvarefter de vända åter till vistena samt qvarblifva vid dem inemot den 1 December; andra af dem gå aldrig till riksgränsen, utan beta sina renar under samma tid af sommaren, som här ofvan är angifvet, å fjällsidorna till Stajka och de högfjäll, som omgifva detta berg, och hvilka ligga några mil öster om riksgränsen. Omkring den 1 December flytta äfven dessa Lappar från sina visten längre österut, dock ej, såvida icke särskilda förhållanden med renbetet sådant påkalla, mer än tre till fyra mil. De uppehålla sig nemligen i regeln under vintermånaderna uti det skogsland, som vidtager strax öster om vistena, draga stundom mot norr in i Jockmocks socken, men gå sällan ned i Arvidsjaur och aldrig till kustlandet. En del af Lapparne i denna by hafva förut varit skogslappar, men hafva af anledningar, som numera svårligen torde kunna angifvas, småningom utsträckt sina flyttningar längre och längre till fjälls under sommarmånaderna samt äntligen inkommit i samma vanor, som de egentliga fjällapparne. Säkert är åtminstone, att nybyggesväsendet icke härtill verkat. De trakter, dessa Lappar begagna till renbete, äro nemligen mindre lämpliga för odling än några andra uti Lappland, hvadan ock få hemman här blifvit anlagda, och framläpa dessas innehafvare lifvet i fattigdom och elände. Landet är deremot uteder hela Piteå elf intill kustlandsgränsen i hög grad egnadt för renskötsel och kan gifva bete åt ett betydligt större antal renar, än som för närvarande å landet framfödes.

Norrvesterby-Lapparne, äfven kallade *Bartut-Lapparne* efter det vidsträckta lågfjäll, å hvilket de flesta bland dem hafva sina höst- och vårvisten, flytta från dessa i Juni mot riksgränsen, betande derunder renarne på de fjäll, som ligga emellan Piteå elf och de tillflöden, som från norr infalla i Skellefteå elf. Invid riksgränsen, der de uppehålla sig i närheten af Mavas- och Ikisjaure, källsjöar den förra till Piteå och den senare till Skellefteå elf, låta de renarne beta på begge sidor om denna gräns. I början af September äro de åter i närheten af sina visten och beta der renarne på det förut omnämnda Bartut-fjället inemot jul, då de flytta med dem några mil österut till skogslandet omkring Rappenjaure samt ned mot Bebraure. Dessa Lappar flytta under vintermånaderna sällan ur socknen, aldrig ur Lappmarken. *Bartut-Lapparne*, tillföre en på renar rik stam, äro numera fattige. De

renegande lapparne äro få, deras hjordar obetydliga. Å många af de stora fjällsträckor, som höra till denna bys område, föras numera icke några renar på bete. Orsaken till detta tillbakagående är utan tvifvel den hos dessa Lappar, likasom hos Arjepluogs-Lapparne i allmänhet, inrotade benägenheten för bränvin, hvilket de bofaste tillhandahållit dem mot ersättning i renar. Ett sådant sätt straffar sig sjelf. Fattigdom blir till sist såväl Lapparnes som de bofastes lott. Arjepluogs befolkning, den bofasta åtminstone, borde numera hafva insigt derom och känner nu verkningarne af det sätt, den användt mot Lapparne, i ökad fattigvård, ökade utskylder i öfrigt och minskad möjlighet att dem utgöra.

Semisjaurs-Lapparne intaga landet på ömse sidor om Hornafvan och Sädvajaure, och utgör Laiselfven, en biflod till Windeln, gräns i söder för deras land. Dessa Lappars hufvudvisten ligga i björkregionen i det land, som omgifver vestra ändan af Hornafvan och sträcker sig derifrån ned till Laiselfven, hvarest de hafva goda betesmarker höst och vår. De flytta i början af Juli från dessa visten i hastiga dagsmarcher mot riksgränsen och in i Norge, der flere af denna bys Lappar erhållit upplåtelse af renbetesland i de dalgångar, som genomskära fjällen. Från Norge flytta de i September, lika hastigt som vid ditflyttningen, tillbaka till sina visten, hvilka de åter hafva intagit i senare delen af denna månad. Stora och goda betesmarker inom det svenska fjällområdet öfverfara de sålunda blott vid flyttningen; och å en ej obetydlig del af det land, som hör inom denna bys område, förekomma numera aldrig renar, utan ligger det obegagnadt. Inemot jul lemna dessa lappar sina visten och flytta längre österut in i skogslandet. Inträffa ogynsamma betesår i lappmarken, flyttar en del af dem ända ned till kusten inom Vesterbottens län, men i allmänhet göra de ej under vintern längre flyttningar utan hålla sig vanligtvis inom socknen samt bo åter på sina visten i April och föra renarne på bete å de lågfjäll, som omgifva öfre delen af Hornafvan och Sädvajaure.

Mellan Laiselfven och Vesterbottens länsgräns ligga *Sörvesterby-Lapparnes* hufvudvisten uti björkskogsregionen. Äfven dessa Lappar hafva för vana att vid samma tid, som här nästförut är angifven för *Semisjaurs-Lapparne*, flytta öfver till Norge, men de uppehålla sig icke derstädes så länge, utan anlita tillika i väsentlig mån de betesmarker, som ligga i dalarne på denna sidan om Nasa och slutta ned till Laiselfven. I September komma de åter till hufvudvistena, hvilka de derefter under vanliga förhållanden lemna först omkring jul. De af dessa Lappar, som hafva renar i vård för bofasta inom det svenska kustlandet, flytta derefter ned mot kusten, för så vidt de erfara, att betet

derstädes är godt; de deremot, som icke hafva sådana skötningsrenar, qvarstanna inom lappmarken och inom församlingen, så vida de icke nödgas draga mot kusten till följd af att antingen renbetet blifvit förstördt genom att is betäckt marken eller till följd af att vargar uppträda i fjälltrakterna.

Arjepfluogs lappby utgöres uteslutande af skogslappar. De bo i östra delen af socknen. Flera hafva under de senare årtiondena förlorat sina egna renar och förtroendet att sköta renar åt andra, hvadan de slagit sig ned såsom fiskare vid de stora sjöarne samt börjat upptaga jord och skaffa sig fasta bostäder, så att det numera blott är ett fåtal, som egnar sig åt renskötsel såsom hufvudnäring. Dessa skogslappar hafva, hvilket icke annat än i få fall är förhållandet med fjällapparne, renbetesland åt sig upplåttna, å hvilka de från början af Maj till början af December månad föra sina renar på bete. Dessa land ligga i östligaste och sydligaste delen af socknen. Inom sina renbetesland hafva de ett hufvudviste, beläget vid en sjö eller vid ett rinnande vattendrag, samt dessutom en mängd mindre visten, mellan hvilka de flytta under den tid af sommaren, då de hafva renarne under vård. Denna tid infaller under Juli och Augusti månader, hvilket är detsamma som den egentliga myggtiden. Skogslapparne kunna nemligen icke hålla sina renar under vård från den tid på våren, då marken blir bar, till dess myggtiden inträder, ej heller kunna de det efter dennas slut och till dess marken varder snöbetäckt. Renarne gå under de nu sagda tiderna i villan, men hålla sig dock i allmänhet inom renbeteslandet. Under dessa tider bor skogslappen vid hufvudvistet samt sysslar med fiske och jagt. Kalla, och till följd deraf myggfattiga somrar kan skogslappen knappt hålla renarne någon tid tillsammans; varande derföre ock den längre eller kortare tid, under hvilken renarne kunna under somrarne sanmanhållas, beroende af, om sommaren är gynsam eller ej för myggens fortplantning och utveckling. I regeln flytta skogslapparne under vintermånaderna ur församlingen och ned till sjelfva kusten, dels inom Vesterbottens, dels inom Norrbottens län. En stor misräkning är det för dessa Lappar, om de något år under vintermånaderna nödgas qvarstanna inom lappmarken. Så inträffar, då renlafven i kustlandet genom isskorpa på marken, hård skare m. m. blir oåtkomlig för renarne. Orsaken, hvarföre skogslapparna med sådan begärlighet söka kustlandet om vintern, är dels den att de sköta renar åt allmogen inom de trakter, der de hafva sina vanliga vinterstamhall, dels den att de inom kustlandet med större lätthet vinna afsättning för sina tillverkningar af lappschor, tåg eller

andra varor, i hvilkas förfärdigande de ega skicklighet, dels att de derinom kunna för billigare pris än inom lappmarken tillbyta eller tillhandla sig de produkter, mjöl, tobak, kaffe m. m., som för dem äro nödvändiga, dels äntligen att Lapparne af kustlandsbefolkningen mottagas och omhuldade med en välvilja, hvilken de i allmänhet icke röna af de bofaste inom lappmarken. I slutet af April eller i Maj vända de från kusten åter till hufvudvistena.

De bofaste uti Arjepluog äro 977 personer, och de fleste af dem bo vid de stora sjöarne Hornafvan, Uddjaure och Storafvan samt utgreningarne från dem. Socknen är af ringa bördighet. Flere bland de bofaste ligga i handel med Lapparne och ega renar, som Lappar vårda.

Under hänvisning till hvad ofvanföre är yttradt under *Norr-vesterby*, torde vara skäl att upprepa, då omdömet gäller hela socknen och de bofastes förhållande till Lapparne i allmänhet, att de förre under gångna tider hafva inverkat skadligt på den lappska befolkningen och rubbat välståndet bland denna. Numera torde de fleste bofaste kommit till insigt derom, att de skadat sig sjelfva, genom att de bland annat gifvit näring åt Lapparnes begär efter starka drycker. Sedan Lapparne blifvit demoraliserade, har följden kommit i form af fattigdom, der välstånd förut rådt. När det folk, på hvilket de bofaste skola till ej ringa del lefva, blir fattigt, då varder det illa stäldt för både den ena och den andra nationaliteten. Det går icke fort att upprätta hvad de bofaste genom sitt vinstbegär brutit; men det torde dock icke vara omöjligt, om de, såsom komiterade hört uppgifvas, klart uppfatta ställningen, sådan den inom kommunen numera blifvit, och önska en förändring till ett bättre. Några stridigheter förekomma icke inom denna socken emellan nybyggare och Lappar.

I denna lappmark hafva äfven fjällapparne i likhet med skogsapparne kåtor och bodar af trä vid sina hufvudvisten. Dessa ligga vanligtvis ock så till, att en eller tvänne medlemmar af familjen der qvarstanna under sommarmånaderna, sysslande med fiske och jagt, under det de öfrige af familjen flytta med renarne vesterut och till Norge. Dessa lappvisten, hufvudvisten samt höst- och vårvisten, om hvilka här ofvan blifvit så ofta ordadt, äro för Lapparne lika kära som hemmet för den bofaste. De ligga i allmänhet invid någon sjö eller ett fiskrikt vattendrag. Deras belägenhet är i de allra flesta fall täck; björkar, omsorgsfullt vårdade, omgifva dem. Lapparne hafva ock en djupt känd önskan att varda vid dem bibehållna. Emellertid hafva Lapparne i denna socken genom inflytanden, som ofvauföre äro antydde, och andra omständigheter försvagats och nersjunkit i maklig-

het, hvilket framkallat förlust af renar och fattigdom. Skärpta bestämmelser för Lapparne i afseende på renvården och en människovänligare uppfattning hos nybyggarna om det sätt, på hvilket de böra umgås med Lapparne, skola komma de förre att inse, att de endast genom arbete och sträfsamhet kunna vinna framgång i sin näring, samt de senare att medverka dertill.

Slutligen torde här böra omnämnas, att många nybyggare hafva kommit i besittning af stora renbetesland inom skogslandet, hvilka förut egts af skogslappar och för hvilka de med Lapparne deltaga i utgörande af lappskatten. Å dessa renbetesland upplåta de mot betalning renbete vintertiden åt fjällapparne och beskatta dem dervid oftast öfverhöfvan.

Lapparne uti *Arvidsjaur*s lappby äro skogslappar. Deras antal uppgick år 1880 till 642 personer. Denna lappby omfattar hela Arvidsjaur's socken och den derifrån år 1869 skilda, till Vesterbottens län förlagda Malå kapellförsamling. Dessa tvänne församlingar äro indelade uti 36 lappskatteland, för hvilka i skatt erlägges 33 kronor och å hvilka Lappar haft eller hafva inrymning. Inom de land, som ligga omkring Piteå elf, bo skogslapparne hela året om, förande sina renar på bete än till ett, än till ett annat ställe af landet. Öfrige Lappar vistas, likasom förut blifvit angifvet för skogslapparne uti Arjepluog, från Maj inemot jul inom sina land, men flytta derefter vanligen till kustlandet, dels af Norr- dels af Vesterbottens län. Renantalet har under de senare åren icke obetydligt nedgått och beräknas numera utgöra blott 7,000 till 8,000. Flera skogslappar hafva nedsjunkit till blott fiskarelappar; andra hafva öfvergått till nybyggare. Många af ofvan omnämnda 36 renbetesland hafva därför blifvit utan innehafvare och användas antingen af de Lappar, som hafva renar och äro i behof af ökad utrymme, eller ock icke alls för renbete.

De flesta såväl renskötande som renegande Lappar hafva under afvittringen fått sig nybyggesområden tilldelade, några på grund af vid afvittringen gjord ansökan, de fleste på grund deraf, att de före afvittringen fått sig beviljade kronotorp till anläggning på sina lappskatteland. Antagligt är, att de härå vinna full besittningsrätt och att flertalet bland dem småningom kommer att öfvergå från nomadlivet till jordbrukarens, i den mån denna sistnämnda näring vinner den utveckling, att de deraf kunna erhålla sin utkomst och bergning.

Den bofasta befolkningen inom Arvidsjaur uppgår till 2,616 personer, i Malå till 1,255.

Förhållandet emellan de bofaste och Lapparne är inom dessa församlingar mycket godt. Tvister dem emellan aflöras högst sällan

och äro, när de förekomma, af ringa betydhet. Den bofasta befolkningen har, jemförd med den bofasta lappmarksbefolkningen i de andra delarne af Norrbottens län, större bildning, hvadan det ej heller kan spåras någon ansats hos dem att tillskansa sig obehöriga fördelar på Lapparnes bekostnad och dymedelst motverka dessas sträfvanden att förskaffa sig utkomst och bergning genom renskötseln.

Den bofasta befolkningen i Arvidsjaur och Malå har icke i allmänhet renar. Skogslapparne i denna socken sköta deremot renar åt allmogen i kustlandet.

Innan komiterade lemna redogörelsen för Lapparne inom Norrbottens län, är det i sin ordning att omnämna, det några skogslappar bo inom kustlandssocknarna, i närheten af lappmarksgränsen, hvilka, förnämligast skötande egna renar, föra dem på bete dels inom lappmarken dels inom kustlandet, samt att några Lappar finnas, hvilka, skötande renar åt bönder inom kustlandssocknarna, äfven der föra dem på bete och sällan eller aldrig komma med dem inom lappmarkerna. Så finnas inom Pajala och Tärendö församlingar 4,900 renar, dessa hufvudsakligen tillhörande bofaste. Dessa renar ströfva under somrarne in i Gellivare och Jukkasjärvi, då det ligger i de bofastes intresse att hafva dem aflägsnade från sina ängar. Inom Korpilombolo socken finnas 2,450 renar, förnämligast tillhörande skogslappar, hvilka tillika hafva nybyggen. Inom Öfver-Torneå socken är renantalet uppgifvet till 200, inom Karl Gustafs socken till 400 och inom Neder-Torneå socken till 250. Alla dessa sistnämnda renar tillhöra hemmansegare, men skötas af Lappar. Samma är förhållandet med de 250 renar, som finnas uti Neder-Kalix. Bofasta skogslappar finnas äfven i Öfver-Kalix, Råneå och Öfver-Luleå socknar, med respektive 2,500, 500 och 3,900 renar. Alla dessa sköta äfven jordbruk samt föra sina renar på bete dels å kronoparkerna och å enskildes områden inom nämnda socknar, dels inom närgränsande lappsocknar. Under de senare åren har inflyttningen af Lappar till kustlandet tilltagit och renantalet derstädes ökats. Röster, synnerligast från Neder-Kalix, Neder-Torneå och Karl Gustafs socknar, der de allmänna skogarne äro få, höjas mot den sed, som börjat inrota sig, att hålla renar året om å trakter, som nästan uteslutande tillhöra enskilde, och detta utan att någon betesafgift af egarne erlägges. Då det derjemte är ett fåtal hemmansegare, som begagnar sig af en sådan sjelftagen rätt att, så att säga, låta renarne underhållas på andras bekostnad, och då renskötseln icke gerna kan, med den utveckling jordbruksnäringen i trakterna närmast Bottenviken under de senare åren erhållit, derinom bedrifvas jemte sistnämnda näring, vill det synas, som den tid icke borde vara aflägsen, då dessa renar

måste, för sommartiden åtminstone, lemna dessa trakter i närheten af kusten, hvilka de nu intagit, samt föras till andra, der skadegörelse och ohägn icke i någon nämvärd omfattning kan af dem förorsakas. —

Umeå lappmark består af församlingarne *Lycksele* med Örträsk, *Sorsele* och *Stensele* med Tärna Kapell.

Westerbottens län.

Uti *Lycksele* och dess Kapellförsamling Örträsk finnas numera inga renegande Lappar annat än under vintern, då angränsande socknars Lappar antingen derinom taga sina vinterstambåll eller på flyttningen fram och tillbaka från kusten för kort tid der uppehålla sig med sina renar. Odlingen har der så framskridit, att dessa församlingar mera likna kustlandssocknar än lappmarker. Odlingstillfällen förekomma ock der rikligt, och all anledning är till det antagande, att jordbruksnäringen derstädes, sedan afvittringen blifvit afslutad, skall komma att än ytterligare högst väsentligt utvecklas.

Skogslappar förekomma icke uti *Westerbottens län* annorstädes än i *Malå*, för hvilka redogörelse är lemnad under *Arvidsjaurs lappby*.

Sorsele socken, som ligger efter *Windeln*s vattendrag och går till riksgränsen, har 348 Lappar, fördelade uti tvänne lappbyar, *Ran-* och *Granbyn*. Dessa byar hafva numera icke någon sådan betydelse, som de haft ifrån forno. Lapparne äro nemligen inrymde å särskilda land, en eller flere å hvarje. Dessa renbeteslands antal är 20, af hvilka dock, enligt uppgift från *Konungens Befallningshafvande* i *Westerbottens län*, fyra för närvarande ligga öde. Inom dessa land hafva Lapparne sina hufvudvisten, och derå beta de sina renar höst och vår samt hafva kåtor af trä uppförda vid vistena. I det egentliga fjällandet är betet gemensamt, och erlægges för hvarje land en viss andel af lappskatten.

Ranbyns Lappar hafva sina visten å det stora *Björkfjället* på sluttningen mot *Windeln*. De flytta vesterut från dessa visten i medlet af *Juni* samt uppehålla sig under en del af *Juli* och *Augusti* månader i *Norge* uti *Ranen*, hvarefter de tåga, under några dagars uppehåll här och hvar, åter mot sina hufvudvisten, hvilka de intaga i slutet af *September*. I *December* flytta de längre österut och gå då ned mot kusten, någon gång ända ned till hafvet, samt tåga dervid, likasom öfrige Lappar inom detta län, icke blott längs och mellan elfvarne, utan företrädesvis mera rätt i öster och vester, så att de korsa dem. Deras uppehållsorter under vintern bestämmas i främsta rummet af de personers boplatser, af hvilka de emottagit renar att vårda. Dessa fjällappar, äfvensom i allmänhet de Lappar, som tillhöra *Westerbottens län*, hafva namn om sig att egna renarne en omsorgsfull vård.

Granbyns Lappar hafva sina höst- och vårvisten i björkskogsregionen å Givort- och Amartfjäll samt de fjäll, som ligga på södra sidan af Juktan. Inom sjelfva fjällandet flytta de söder om Windeln efter Juktans floddal samt emellan denna och Windelns. De hafva samma ordningar för sina flyttningståg som Ranbyns Lappar både för sommar- och vintertiden. Antalet renar inom sockneu är uppgifvet till 7,360.

Den bofasta befolkningen räknar 1,601 personer och flertalet af dem eger renar. Flere af de bofaste, som bo vester om Sorsele kyrka, äro Lappar och hafva såväl nybyggen som renar. En del af familjen flyttar med renarne, en del sköter jordbruket. Äro sådane lappnybyggare välburgne, händer understundom, att de lemna renarne åt tjänare af lapps nationalitet samt qvarstanna sjelfve året om å den fasta boningsplatsen, endast tagande noggrannare reda på antalet af dem tillhörande renar, när dessa beta omkring hufvudvistena. Mellan de bofaste, som sålunda äro egare af renhjordar, och nomaderna eger godt förhållande rum. Några klagomål öfver skada, som af renar förorsakas å ängar, afhör man ej under det dessa stå i växt, detta en följd deraf att Lapparne denna tid hålla sig utanför den mark, der ängarne ligga, antingen inom annat rike eller å svenskt område på det omkring sex mil breda bälte, från riksgränsen räknadt, till hvilket odlingen ej sträckt sig eller kommer att sträcka sig, och derå några insynade ängslägenheter icke förefinnas. Klagomål föras deremot deröfver, att Lapparne under sina flyttningar österut göra skada på det hö, som är upplagdt i hässjor och ej blifvit hemfördt. De bofaste önska därför införandet af den föreskrift, att Lapparne icke må vara berättigade att före jultiden lemna sina höstvisten. Lapparne äro nemligen vid den tiden redan omkring Sorsele, der de då besöka kyrkan, och flytta omedelbart efter helgen längre ned mot kusten, så att de omkring trettondagjul kunna bevista Lycksele marknad och ting, som vid den tiden hållas. Att hägna kring höhässjor är icke inom denna socken och i allmänhet ej inom Westerbottens län sed, ehuru tillgång på virke till hägnad och uppförande af lador torde, åtminstone för de allra flesta trakter, finnas.

Stensele med Tärna kapell. Lapparnes antal är uti Stensele 41 och i Tärna 413 personer; och uppgifves antalet rendjur till 8,000.

Inom denna socken förekomma tvänne Lappbyar: *Umby* och *Wapste*, hvilka, i likhet med hvad ofvan är sagdt för Sorsele, numera, sedan de renegande Lapparne inrymts å land, der de hafva sina höst- och vårvisten, förlorat en del af sin förra betydelse. Umans vattendrag utgjorde skilnad mellan de trakter, inom hvilka dessa Lappar drogo fram, Umbyns Lappar på norra, Wapstes Lappar på södra sidan

om detta stora vatten. Inom Stensele förekomma blott tvänne renbetesland, inom Tärna kapellförsamling deremot femton, hvilka land innefatta såväl fjällskogsmark som lågfjäll. De begagnas såsom renbetesland höst och vår, då hvarje Lapp, som ensam är inrymd på något land, endast har *sina* renar under vård, eller, der flere äro å landet inrymde, deras renar hållas tillsammans i en hjord. Vid midsommaren draga de till fjälls samt gå ned i Norge, der de under en del af Juli och Augusti månader beta sina renar dels å de fjällslutningar och fjällplataer, som ligga i närheten af riksgräusen dels längre österut inom Ranens och Wefsens dalgångar. Till höstvistena komma de i början af September, kvarstanna der under slagttiden på hösten samt börja i November, när snö fallit, draga österut och uppehålla sig under vintern antingen i skogarne inom Lycksele eller, och detta är det vanligaste, i kustlandet, ströfvande der utan någon egentlig ordning tvärsöfver och längs dalgångarne, ofta nog ända ned mot kusten. Uti ingen af Westerbottens läns lappmarker har odlingen sträckt sig så långt mot fjällen som efter Umans dal. Ehuru barrskogen slutar en half mil öster om Tärna kyrka, belägen, efter vattendraget räknadt, omkring sex mil från riksgräusen, finnas nybyggen i björkregionen här och hvar ända in mot sjelfva gräusen. Samfärdseln mellan Norge och Tärna går efter detta vattendrag och är vintertiden ganska liflig.

Af den bofasta befolkningen inom Tärna, hvilken uppgår till ett antal af 508 personer, äro *de* fattige, som icke jemte jordbruket hafva renar. Inom Stensele är antalet bofaste personer 1,865. Flere hemmansegare i denna socken äro äfven renegare; och gäller om dessa detsamma, som här ofvan under Sorsele är anfördt. Tvister emellan de bofaste och Lapparne rörande skadegörelse å hö i hässjor, som icke äro omhägnade, — den enda, som här kan varda af någon betydelse, — uppgifves emellertid vara af ringa omfång, dels derföre att de bofaste i Stensele, åtminstone de som bo i östra delen af församlingen, i allmänhet hafva sitt hö förvaradt uti lador, dels derföre att Stensele eller Tärna-Lapparne bäst af alla Lappar i Westerbottens län vårda sina renar, hvilket lär orsakas deraf, att flertalet af dem tillika har små hemmansbruk i fjälltrakterna.

Inom *Asele* lappmark, hvilken omfattar socknarne *Asele*, *Fredrika*, *Wilhelmina* och *Dorothea*, finnas för närvarande ej renegaude Lappar annat än i de tvänne sistnämnda. Af dessa tvänne socknar sträcker sig *Wilhelmina* till riksgräusen, *Dorothea* deremot ej. Denna senare bildar en mot fjällen inskjuten kil emellan Ångermanland, Jemtland och *Wilhelmina*. I *Dorothea* finnas nybyggen upp till socknens vestligaste punkt, hvilken ligger fem till sex mil från riksgräusen.

Särskilda lappbyar förekomma ej inom dessa socknar. Äfven här hafva Lapparne blifvit inrymda i renbetesland, å hvilka de uppehålla sig höst och vår. Inom Wilhelmina förekomma 13 sådana land med ett renantal af 10,300 på en lappsck befolkning af 523 personer; inom Dorothea finnas tre land med ett renantal af 2,200 samt en lappsck befolkning af 11 personer. Ehuru nybyggesanläggningar förekomma långt i vester efter de tvänne stora vattendrag, som börja vid riksgränsen i Wilhelmina socken och sedan förenade bilda Ångermanelfven, hafva de flesta Wilhelmina-Lappar sina vår- och höstvisten i trakten der vester om. En del af dem uppehåller sig ock hela sommaren på de fjäll, som ligga invid riksgränsen, andra deremot beta under högsommaren sina renar äfven på norskt område. Dorothea-Lapparne vistas under vår- och hösttid vester om Risbäcks kapell å Gits- och Burgfjäll, hvilka till större delen falla inom Wilhelmina socken. De föra renarne på bete å ömse sidor om riksgränsen under högsommaren. Redan i November äro dessa socknars Lappar på tåg österut samt finnas då vid Åsele och Fredrika, men draga sedan än längre mot öster och komma de flesta år, följande Ångermanandalen, ända ned till kusten, der de till och med lägga sig i närheten af Hernösand. Dessa Lappar lemna sålunda sina renbetesland och höstvisten i regeln tidigare än de Lappar, om hvilka komiterade förut talat.

De bofaste utgöra inom Wilhelmina 4,137 och inom Dorothea 2,202 personer. Förhållandet emellan de begge nationaliteterna är i allmänhet godt. Skadegörelse af renar består uteslutande af sådan å hö i hässjor. Lapparne förorsaka aldrig skada på åker. Skadan å äng och utångsslåtter är knappt nämnvärd. Den sker egentligen vartiden, medan betet är ringa för vajorna, och kan svårligen af Lapparne undvikas, hvarför den ock med tålmod fördrages af den bofasta befolkningen. Skada på hö uti hässjor å fjällmyrer, hvilka hässjor i brist af virke icke kunna omhägnas, sker endast vissa år uti dessa längst i vester liggande trakter när höet är välbergadt och när hungern, förorsakad af *flen* (isskorpa på marken), drifver renarne att förtära det. Deremot sker skada oftare, då dessa Lappar med sina renar under hösten begifva sig från renbeteslanden på vandring nedåt nedra delen af lappmarkssocknarne och kustlandet. Häröfver klaga de bofaste mycket och hålla före, att Lapparne begifva sig för tidigt på flyttning. De bofaste hafva nemligen under de flesta år vid den tid, då Lapparne ankomma, ännu ej, i saknad af slädföre, isbelagda vatten och frusna myrer, hunnit hemföra höet eller föra in det i de stora skogslador,

som de för höets förvarande uppfört. Hägnad kring höstackar och hässjor lärer ej heller i de trakter, hvarom nu är fråga, användas.

Lapps-katten från socknarne inom Vesterbottens läns lappmarker utgör för Lycksele härads socknar 105 kronor 34 öre; för Åsele socken 12 kronor 62 öre; för Fredrika socken 7 kronor 75 öre; för Dorothea socken 11 kronor 50 öre samt för Vilhelmina socken 32 kronor 37 öre. —

Jemtlands lappmarker hafva icke, såsom de till Norr- och Vesterbottens län hörande, blifvit i förra århundradet genom ordentliga gränslinier skilda från de öfriga delarna af provinsen Jemtland. Något territoriellt bestämdt Lappland finnes således ej i denna provins. I äldre handlingar omnämnas, under provinsen Jemtland, Föllinge och Undersäckers lappmarker. Af en år 1784 upprättad karta med tillhörande beskrifning framgår emellertid, att odlingen vid den tiden ej hade hunnit till den trakt, som numera upptages af Frostvikens socken och en del af de marker, som ligga öster om densamma. I beskrifningen säges ock bland annat, att ofvanför en angifven gräns vidtagna lappskogarne, "hvilkas yttersta gränser man ännu icke nått". Af andra äldre handlingar och gamla beskrifningar framgår, att Lapparne vår och höst fört sina renar på trakter, som numera innehafvas med full eganderätt af bofaste. Afvittringen uti Jemtland, hvilken blef inställd 1786, påbörjades ånyo 1821. Stadgan för denna senare afvittring är utfärdad den 8 December 1820, och många af de trakter af provinsen Jemtland, i hvilka Lappar med renar vistats och vistas, hafva varit föremål för afvittring enligt denna stadga. Afvittringens föremål var efter densamma förnämligast att skilja kronans mark från enskildes egor, att tillägga svaga hemman fyllnad i deras behof eller urskilja hvad hemman utöfver deras mantal och ränta innehade samt att lemna tillfälle för idoge arbetare till nya hemmans anläggning å kronoallmänningar och öfverloppsmarker; och skulle denna afvittring sträcka sig till alla kronoallmänningar och afradsland samt till alla de byar, hemman och nybyggen, som ej redan voro genom laga kraft egande åtgärd afvitttrade. Uti hela denna stadga förekommer icke ett ord om Lapparne och lappmarkerna. I 10 § stadgas, att, om efter afvittring kronomarker återstå, som för bristande odlingslägenheter icke kunna till nyhemmans anläggning användas, så böra de särskildt afröas och såsom *kronoallmänningar* till framtida behof användas, samt att *mulbetet* derå mot smörränta må tillsvidare upplätas. Om renbetet nämnes deremot i denna § icke ett ord. Det vill nästan af afvittringsstadgans föreskrifter förefalla, som om afsigten skulle hafva varit att antingen indela till nyhemman eller lägga under äldre hemman all odisponerad mark samt

Jemtland.

således göra kronan så att säga fri från all mark inom länet, för så vidt den vore för den bofasta befolkningen begärlig. Lapparne och deras behof af mark för sin näring behandlades såsom icke förefintliga. Såvidt komiterade kunnat finna, hafva ej heller Lapparne vid afvittring af mark, som legat nära fjällen, varit kallade till de sammanträden, genom hvilka här och hvar stora fjällsträckningar blifvit upplåtna till enskilde. I de flera efterföljande, under årens lopp utfärdade föreskrifter med afseende på afvittringen i Jemtland synes ej heller någon uppmärksamhet eller någon tanke egnats Lapparne och deras behof. Kongl. brefvet den 10 Februari 1824 angående afvittringen i Herjedalen talar om rättighet för hemmansegare att *tills vidare* begagna å fjälltrakterna liggande fåbodlägenheter, oaktadt de ej finnas vara inbegripna i hemmanens mantal och ränta; Kongl. brefvet den 14 Juni 1826 talar om odlingslägenheterna i *fjälltrakter* och tillvägagåendet vid deras afvittring, om nybyggen i *fjälltrakter* och deras skattläggning efter den för Vesterbottens läns lappmarks nybyggen stadgade metod; i Kongl. brefvet den 6 Mars 1831, som utgjorde svar på riksdagsfullmäktiges från Jemtland framställning bland annat derom, att *fjälltrakterna* måtte få indelas i tjenliga fåbodlägenheter, förordnas, att de fjälltrakter, som endast kunna till bete begagnas, må vid afvittringen indelas i ordentliga fåbodlägenheter, hvilka skulle till de hemmansegare, som vore deraf mest i behof och dertill sig anmälde, mot smörränta upplåtas, dock på högst femton år i sender. Först i ett Kongl. bref den 26 Mars 1831 synes frågan om Lapparnes behof af särskilda renbetestrakter hafva varit före, ehuru deraf icke blef något resultat. På en af fjällordningsmannen från Jemtland Jon Andersson gjord framställning, att lappallmogen mot afradsränta måtte få begagna de trakter, deras fäder innehaft, svarar nemligen Kongl. Maj:t, att afvittringsstadgan för länet med flera i ämnet meddelade föreskrifter skulle i sådant afseende gälla till efterrättelse, beroende på framtida pröfning i sammanhang med afvittringen, om för Lapparnes *vinterstamhåll* några särskilda trakter skulle afsättas och dem enskildt till begagnande förbehållas. Sedan härefter i Kongl. brefvet den 9 November 1836 bestämts sättet för skattläggningen och storleken af räntan m. m. å fjällhemmanen i Jemtland, har ändtligen genom Kongl. brefvet den 20 April 1841 angående grunderna för afvittringen inom Hede i Herjedalen äfvensom genom ett Kongl. bref af samma år och dag "angående bestämmande af säkra gränser för lappallmogens i Jemtland renbetestrakter", — detta senare bref föranledt af fjällallmogens i Undersåkers socken gjorda underdåniga ansökan att varda bibehållen vid de renbetestrakter, den af

ålder innehaft, — något skydd för Lapparnes rättighet blifvit stadgadt, hvarjemte bestämmelser meddelats angående sättet för urskiljande och skattläggning af renbetesstrakterna. Det sistnämnda Kongl. brefvets 8 punkt bestämmer nemligen, att några nybyggen i fjälltrakterna icke skulle få upplåtas, förrän Lapparnes betesmarker blifvit behörigen utstakade; dock kunde, i sammanhang med förrättningen rörande urskiljande af Lapparnes betesmarker, jemväl nybyggen utstakas, "der lägenheter funnos och sökande sig dertill anmälde".

Af hvad komiterade här ofvan anført, torde vara tydligt, att nybyggesanläggningar ända intill år 1841 fått ega rum öfverallt i fjälltrakterna, att fåbodlägenheter blifvit upplåtna i dessa, och att derigenom Lapparne, hvilkas rätt ingen hade att bevaka, blefvo år efter annat trängde från de trakter, som till en del åtminstone voro behöfliga för dem till renbete, synnerligast vår och höst, och hvilka de tillförene dertill begagnat. Det är visserligen sant, att Lapparne äfven före den särskilda afvittringen af deras renbetesstrakter hade till sig för renbete upplåtna vissa fjällsträckningar, för hvilka de erlade så kallad lappskatt, men dessa fjällsträckningar voro icke till sitt omfång angifna och till sina gränser bestämda; de voro ock snarast att likna vid de renbetesland, om hvilka komiterade här ofvan under Vesterbottens läns lappmarker talat, och utgjorde alltså sådana land inom de trakter, der Lapparne ströfvade omkring med sina renar, som egnade sig till uppehållsställen höst och vår för renarne samt sålunda ock till hufvudvisten för Lapparne. När derföre Lapparne sjelfva, seende att stora för renskötseln behöfliga landsträckor genom afvittringen dem frånhändes, började röra på sig för att bibehållas vid renbetesrätt å de trakter, der de dittills af sedvana haft sådan rätt, så utkom ofvannämnda nådiga bref den 20 April 1841. Men det, som förut vid afvittringen blifvit gjordt, kunde derigenom ej göras ogjordt.

Följer man den afvittringsförrättning, som i anledning af meranämnda Kongl. bref blifvit verkställd, så finner man först och främst, rörande frågan om hvad som bör hänföras till Jemtlands lappmarker, att afvittringsutslaget för Offerdals socken den 25 Juni 1852 talar om "afvittring och skattläggning af de inom gränserna för Offerdals socken liggande delarne af *Undersåkers* lappmarker" samt angifver och fastställer gränserna för dessa lappmarker; så har äfven afvittrings- och skattläggningsutslaget för Föllinge uttrycket "lappmark". Konungens Befallningshafvande i Jemtlands län synes sålunda hafva velat fastläsa begreppet lappmark endast vid de områden, som blifvit vid afvittringen afsatta för Lapparne med deri inbegripna de smärre hemmans

områden, som inneslutas af Lapparnes. Jemtlands lappmarker skulle sålunda, om detta vore riktigt, egentligen omfatta de högre fjällsträckningar, af hvilka de flesta skattefjäll förnämligast bestå, jemte i dem inskjutna smärre dalgångar. De skulle icke ens utgöra någon sammanhängande del af landet närmast riksgränsen, utan blott här och hvar ligga, så att säga, kringkastade inom provinsens vestliga del. En sådan godtycklig uppfattning af, hvad som menas med lappmark uti Jemtland, kunna komiterade för sin del icke biträda. För komiterade är det deremot tydligt, att de trakter af Jemtland, hvilka gränsa intill de marker, som Lapparne erhållit, och af hvilka en del varit föremål för afvittring samt skattläggning på samma gång som dessa, förr varit såsom lappmarker betraktade och äfven fortfarande böra såsom sådana anses, samt att således lappmarkerna måste innefatta de trakter, som Lapparne äro nödsakade att beträda för att kunna tillgodogöra sig betet å de för dem särskildt afsatta land. Hvad åter angår begränsningen af det område, hvilket bör såsom lappmark i Jemtland betraktas, synes en sådan kunna hemtas från det sätt, hvarpå vissa hemman och lägenheter i vestra delen af provinsen Jemtland blifvit skattlagda. Vid tilldelning af mark i fjälltrakterna åt gamla hemman och upplåtelse af mark till nybyggen derstädes har i flera Kongl. bref, — det äldsta af den 27 November 1792, och det, som vid afvittringen i allmänhet tillämpats, af den 9 November 1836 — förklarats, uti det förstnämnda, att de nybyggen, som äro längst bort belägna i Föllinge och Ströms socknar, skola skattläggas efter den metod, som för Vesterbottens lappmarks nybyggen blifvit antagen, och uti det senare, att nybyggen i fjälltrakten skola utgöra ränta af sex riksdaler 32 skillingar på helt mantal, vara befriade från roteringsskyldighet och kronotionde, men lika med vanliga hemman deltaga i alla efter rök utgående onera, likväl i väghållningsskyldigheten endast till hälften. Alla de hemman, som blifvit skattlagda på sådant sätt, äfvensom all den tillökningsmark, hvilken ränta blifvit åsatt med tillämpning af samma skattläggningsmetod, äro sålunda likställda med nybyggen inom Vesterbottens läns lappmarker och kunna därför betraktas såsom liggande inom lappmarkerne. Då — huru önskvärd än en sådan åtgärd skulle hafva varit — Jemtlands lappmarker icke samtidigt dermed, att gränserna uppgingos mellan Vesterbottens kustland och dess lappmarker, blefvo afskilda från provinsen Jemtland, har vid ofvan angifna förhållande det antagande synts komiterade fullt berättigadt, att till dessa lappmarker böra hänföras icke allenast de trakter, som Konungens Befallningshafvande i Jemtlands län räknat dit, utan äfven all den mark, som

blifvit upplåten till enskilde och skattlagts efter den här ofvan omnämnda för Vesterbottens läns lappmarker före år 1873 gällande skattläggningemetod, detta allt för så vidt genom en sådan begränsning bildas ett sammanhängande land invid riksgränsen.

På ofvannämnda karta hafva komiterade dels utmärkt det område, hvilket å 1784 års karta varit betecknad såsom Föllinge lappmark, dels ock med särskild färg låtit utmärka de efter ofvannämnda metod skattlagda markerna; och det visar sig deraf, att dessa, tillsammans med Lapparnes renbetestrakter, om man undantager ett fåtal hemmans mark, bilda en till bredden omvexlande, men sammanhängande landsträcka längs hela riksgränsen af provinsen Jemtland.

Komiterade anse sig vidare böra framhålla, att, ehuru den nådiga instruktionen för de förrättningsmän, som hade att upprätta förslag till säkra gränser för Lapparnes skattefjäll, bestämde, det *nödiga* betestrakter skulle utstakas särskildt för hvarje skattefjäll, hvarvid derjemte sorgfälligt skulle tillses att, såvidt möjligt vore, nödig skog till bränsle icke saknades, samt ehuru förrättningsmännen om de flesta till Lapparne afsatta trakter uppgifvit, att de lemnade *tillräckligt bete alla tider af året* för ett angifvet antal renar och att skogstillgången å dem vore tillräcklig för Lapparnes behof, har dock sådant icke varit eller kunnat vara förhållandet i fråga om renbetet och — enligt den undersökning, som under de senare åren öfvergått en del skattefjäll — flerstädes icke heller i afseende å skogstillgången. Vid afvitningsutslagens meddelande har Konungens Befallningshafvande i Jemtlands län visserligen sökt taga hänsyn dertill, att det för renarne så nödvändiga *vårbetet* kunde vara att tillgå inom renbetestrakterna, och därför afslagit en hel mängd ansökningar om nybyggesanläggningar i fjälltrakterna, äfvensom utlagt några hemman till skattefjällen; men *dels* har åtgärden att afskilja renbetestrakterna kommit för sent, sedan Lapparne redan blifvit genom beviljade hemmansanläggningar allt för mycket kringskurna, *dels* synas ock de, som i första hand haft att bereda och utreda ärendet samt att upprätta förslag rörande renbetestrakterna, ej hafva gjort sig fullt förtrogne med alla de fordringar, som krävas uppfylla, för att en fjälltrakt skall inom sig innesluta alla de vilkor, som erfordras för renskötselns utöfvande och renarnes underhåll under årets alla tider. Den närmare redogörelsen för de särskilda renbetestrakterna uti Jemtland, till hvilken komiterade nu öfvergå, skall gifva stöd för det uttalande, som komiterade här ofvan fält.

Uti *Föllinge* lappmark äro renbetesland under namn af skattefjäll afsatta inom *Frostvikens* socken och *Föllinge* socken med Hotagens kapellförsamling.

Inom *Frostviken*, der 273 Lappar finnas, ligga följande skattefjäll: *Blåsjö, Orrnäs, Millestskog, Badstugunäs* och *Klumpvattnet*. De upptaga tillsammans 507,734 tunnland. Någon uppgift förekommer icke i de utslag, hvarigenom skatt för dessa fjäll bestämdes, om det antal renar, som beräknats hafva bete derstädes året om; men förrättningsmännen hafva uppgifvit antalet till 7,400. För närvarande beta å dessa fjäll vår, sommar och höst 4,335 rendjur. Lapparne hafva å dessa skattefjäll enligt afvittningsutslaget rätt till renbete och till skogsfång samt fiskerätt i de derstädes liggande vatten. Trettiosju Lappar hafva i nämnda fjäll erhållit inrymning; och hafva inrymningsbrefven, som äro ständiga, under olika tider affattats olika. De på 1850-talet utfärdade innehålla blott föreskrift derom, att i rätt tid erlægga den för skattefjället eller den del af detsamma, i hvilken inrymning erhållits, belöpande räntan; något senare utfärdade inrymningsbref innehålla, förutom nyssnämnda föreskrift, äfven den, att inrymningen gifver den inrymde rättighet att »i fjällen idka renboskapsskötsel samt fiska uti derinom belägna sjöar», »men ingalunda någon sådan rättighet till sjelfva jorden, att han må kunna någon del deraf för sig afhägnat eller till annat ändamål än renbete disponera» (den 20 April 1865). I ännu yngre inrymningsbref stadgas, utom först omnämnda skyldighet i afseende på skatten, att endast till husbehof anlita skogen inom fjällets område och att betet inom fjället icke för annat än för rendjursskötsel användas. Det inrymningsbref af senaste datum (den 4 Mars 1881), komiterade varit i tillfälle att taga kännedom om, innehåller följande bestämmelser: »att årligen och i rätt tid afbördas sig den del af fjällets ränta, som på fjälldelen belöper, att endast till husbehof ålita skogen och att för intet annat ändamål än rendjursskötsel användas eller låta bruka betet inom fjället, der icke heller fast bostad får anläggas.» Bestämmelsen, att skattefjället uteslutande skall användas för rendjursskötsel, synes dock strida mot en bestämmelse uti afvittningsutslaget för denna socken. I detsamma säges nemligen bland annat, »att det må bero på öfverenskommelse emellan fjällets innehafvare och nybyggarne, huruvida de förre vilja till de senare upplåta någon rättighet till markens begagnande under den tid af året, då densamma icke för renbetet erfordras.» Af det senast anförda vill det äfven synas, som Konungens Befallningshafvande tänkt sig, att Lapparne vissa tider af året skulle uppehålla sig på andra trakter än skattefjällen, ehuru det tillika uppgifves, att renarne inom dem hafva bete hela året om. Förhållandet är emellertid, att flere af de Lappar, om hvilka nu är fråga, beta sina renar en del af året inom Norge och uppehålla sig då i närheten af riksgränsen, samt att samma Lappar under vintern flytta med sina

renar från skattefjällen österut. Denna flyttning, som från de särskilda skattefjällen sker ungefär vid samma tid — i slutet af November eller början af December, — går in i Ångermanland genom Tåssjö, Bodums och Fjällsjö socknar ned mot Sollefteå samt vidare efter Ångerman-dalen till trakterna omkring Hernösand och Sundsvall. I medlet af Mars vända Lapparne åter till sina skattefjäll, till hvilka de anlända i April. Orsaken till dessa långa vinterflyttningar torde till väsentlig del vara sedvana, men till en del ock, att i de Jemtländska fjällen vintertiden plägar bildas isskorpa på marken, hvadan renarne måste ut derifrån för att kunna erhålla föda.

Uti *Föllinge* socken med tillhörande Hotagens kapell finnas 164 Lappar. Derinom ligga följande skattefjäll: *Gåxsjö*, *Mur* och *Winklum-pen*, tillsammans 210,539 tunnland. Femton Lappar äro å dessa fjäll inrymde med tillsammans 4,200 renar. Om dessa skattefjäll gäller i allt väsentligt detsamma, som ofvan under Frostviken är anfördt. Vid afvittringen var renantalet å dessa fjäll högst obetydligt, 534 stycken; och uppgafs betet vara tillräckligt hela året om för detta antal. Rörande dessa Lappars flyttningar meddelas: att de alla äro nödsakade att föra sina renar utom skattefjällens område under en tid af vintern, att de derföre under vanliga förhållanden flytta med renarne från hvar sina fjällområden en månad före jul eller i slutet af November, kunnande flyttningstiden vexla, beroende som den är af tidigare eller senare inträffad isbeläggning i fjällen; att tiden för återflyttningen till skattefjällen är högst olika för olika fjäll, samt att Lapparne vid afflyttningen från fjäl-len först draga med sina renar till de närmast fjällen belägna byars och socknars områden, derefter vissa år, alltefter betets beskaffenhet inom skogsbygden, längre mot öster, äfvensom att de emellanåt tåga in i Norge samt då uppehålla sig inom detta rike förnämligast under vår-tiden.

Uti *Undersåkers* lappmark, der antalet Lappar är 218, hafva skattefjäll blifvit afsatta inom *Offerdals*, *Kalls*, *Åre*, *Undersåkers*, *Hallens* och *Ovikens* socknar.

Inom *Offerdal* ligga skattefjällen *Ansätt* och *Sten*, *Grubbdal* och *Alder*, hvilka tillsammans hafva en areal af 126,630 tunnland och å hvilka tjugo Lappar erhållit inrymning, deraf dock på Grubbdal blott en enda. Antalet renar uppskattas för nutiden till 560. Vid afvittringen beräknades deremot, att på Ansätts och Stens skattefjäll fans utrymme för 4,000 renar, dock ansågs betet då skola varda »otillräckligt vintertiden», men på de begge andra skattefjällen skulle 5,000 renar året om finna tillräckligt bete. Uti afvittningsutslaget för denna socken af den 25 Juni 1852 anmärkes bland annat, »att de till renbete an-

vända trakter blifvit genom i senare tid tillkomna nybyggen mycket inskränkta.» De Lappar, som föra renar på bete å de skattefjäll, om hvilka nu är fråga, vistas icke hela året på desamma, utan flytta der- utanför. Under Januari och Februari samt Mars månader uppehålla de sig sålunda antingen å de till skattefjällen gränsande skogstrakterna inom länet eller ock i Norge. Lapparne påstå, att dessa flyttningar äro nödvändiga derföre, att betet å dessa skattefjäll är otillräckligt.

Inom *Kalls* socken äro tvänne skattefjäll: *Sösjö* och *Kohlås* eller *Skjäckar*. Dessa fjäll innehålla 137,793 tunnland. Å det förra, der enligt förrättningsmännens åsigt tillräcklig skog finnes och bete kan beredas för 5,000 renar året om, finnas för närvarande omkring 400 renar; å det senare, om hvilket nyssanförda källa uppgifver, att skogstillgången är tillräcklig och att 8,000 renar under alla tider af året kunna finna »sparsam» näring, är renantalet för närvarande 1,000. Sju Lappar äro inrymde på dessa fjäll. Äfven dessa Lappar lemna fjällen under vintern. Tiden härför är beroende på väderleken och på betets beskaffenhet å fjällen, men senast infaller den i början af Januari. Lapparne föra då renarne på bete å angränsande skattemark eller ock begifva de sig till Norge. De återvända ej till skattefjällen förr än i slutet af April.

Inom *Åre* socken ligger skattefjället *Blåskall*, hvilket har en areal af 3,705 tunnland. Å detta fjäll, som på alla sidor omgifves af bofastes egor, finnes hvarken skog eller fiskevatten. Det är derföre, och till följd af sitt ringa omfång, såsom renbetesland af föga värde och torde icke kunna såsom sådant användas annat än under somrarne. Någon Lapp synes ej heller för närvarande hafva erhållit inrymning i detta skattefjäll. Af uppgifter, som till komiterade lemnats, framgår dock, att omkring 400 renar å desamma föras på bete under vissa tider af året. Vid afvittringen framstälde Lapparne yrkande om utvidgning af detta fjälls område, men detta yrkande afslogs, då någon utvidgning deraf, huru behöflig den än syntes vara, icke kunde ske, alldenstund genom kringliggande hemmans afvittring dess gränser redan vore bestämda.

Uti *Undersåkers* socken, der alla Lappar inom den lika benämnda lappmarken äro kyrkoskrifna, ligga skattefjällen *Bunner* och *Täfverdal*, *Tranris* och *Hitting* samt *Anaris*, hvilka tillsammans hafva en vidd af 303,569 tunnland. Vid afvittringen beräknades, att på dessa fjäll betet skulle vara tillräckligt för 8,000 renar alla tider af året. För närvarande äro tio Lappar här inrymde, och det antal renar, som å dessa skattefjäll föras på bete, uppgifves till 6,800. Lapparne flytta ifrån sina skattefjäll under vintern, men de göra, i likhet med öfriga Lappar

i denna lappmark, icke långa flyttningar. De å Bunner- och Täfverfjäll inrymde uppehålla sig under sagde tid, och då ej sådana väderleksförhållanden någon gång inträffa att de kunna å skattefjällen qvarstanna, i fjälltrakterna omkring byarne Ottsjö och Wallbo samt å dylika trakter inom Oviken. De öfrige flytta till Håttö, Sellsjö, Hundhögs och Oviksfjällen samt skogstrakterna deromkring. De lemna vanligen sina fjäll i December och återkomma till dem i April.

Inom *Hallens* och *Ovikens* socknar ligga skattefjällen *Sellsjö* samt *Hundhög* och *Tåssås*, hvilka innehålla 208,293 tunnland. Fem Lappar äro å dessa fjäll inrymde, och föras 4,500 renar å dem på bete. Skogstillgången är knapp samt anses för framtiden varda otillräcklig för Lapparne. Å Sellsjö fjäll hafva ej renar betat under sista åren annat än under vintern. Innehafvaren af fjället har nemligen icke egna renar, hvarföre han bortarrenderat betet till andra Lappar, hvilka pläga uppehålla sig å Hundhögsfjället större delen af året men i Januari flytta till Sellsjö och vistas der till slutet af Mars, då de vända åter till Hundhögs- eller andra fjäll inom Undersåkers lappmark. Emellertid nödgas äfven dessa Lappar söka bete för sina renar utom fjällets egentliga område på skattemark. Den tid, detta eger rum, är i vanliga fall uti April och Maj före och efter kalftiden — för vajornas och de späda kalfvarnes vård, skydd och föda måste de då uppsöka lägre belägna trakter, der marken är bar och skog finnes till skydd — samt i Februari och Mars i det fall att snöskorpan till följd af kall väderlek, inträffad efter töväder, hårdnat till is. Under våarne beta deras renar vanligtvis på fjäll, tillgränsande Rönnåsens och Bastudalens afradsländ, samt på Högläkaredalen och Wesongfloarne. Då Lapparne flytta med renar emellan Hundhögs och Sellsjö fjäll, följa de en fjällrygg, som sammanbinder dessa, utan att längre uppehålla sig på skattemark än under en eller annan rast.

Förhållandet mellan de bofaste och Lapparne inom provinsen Jemtland är, om man får döma af de meddelanden, som ingått till komitén, ganska godt. Några större stridigheter och misshälligheter förekomma icke emellan dem. De bofaste klaga visserligen deröfver, att renarne på våren göra skada å vallar vid fåbodlägenheterna i fjällen och å betet, derigenom att de afbeta det uppspirande gräset och förqväfva växtligheten; äfven klagas stundom öfver, att hö i hässjor nedtrampas af renarne; men komiterade hafva emellertid fått den uppfattningen, att den skada, som af renarne förorsakas inom nu i fråga varande landsdel, är mindre betydande, samt att, hvad det förstnämnda slaget af skada vidkommer, densamma svårligen lär genom något Lapparnes åtgörande kunna undvikas, när Lapparne på många af

skattefjällen sakna tillgång på mark, som kan erbjuda goda vårbeten för renarne, och detta af anledning att den mark invid fjällen, der sådana beten finnas, blifvit till bofaste upplåten. Den undersökning, som verkstälts å en del af de skattefjäll, för hvilka här ofvan redogjorts, samt hållits under åren 1880 och 1881 af skogsinspektören i Jemtlands distrikt med biträden, gifver stöd för det omdöme, komiterade nyss fält. Af denna undersökningsförrättning framgår äfven, att flera bland de Lappar inom Undersåkers lappmark, hvilka erhållit inrymning i skattefjäll, sjelfva icke hafva renar, utan antingen bortarrendera renbetet åt andra Lappar eller hafva skötningsrenar eller ock upplåta fjälltrakterna åt bofaste i närgränsande socknar till fäbodlägenheter och mulbete, ett sätt hvilket, enligt hvad här ofvan är visadt, icke lärer vara tjenligt för fjällens tillitande för sitt egentliga ändamål, genom den skogsförödelse, som medföljer fäbodväsendet i fjällen. Derjemte lärer vara sed, att Lapparne åtaga sig att å sina skattefjäll hafva tillsyn öfver de hästar, som de bofaste under sommarmånaderna i ett ej ringa antal släppa till fjälls. —

Herjeådalen.

Inom *Herjeådalen*, der antalet Lappar är 144, har, såvidt komiterade kunnat utröna, icke funnits någon lappmark i den bemärkelse, som detta ord eger i Norr- och Vesterbottens län samt äfven i provinsen Jemtland. Lappar hafva emellertid antagligen derinom uppehållit sig och idkat renskötsel lika länge, som i de nordligare delarne af Sverige. De hafva intagit de närmast riksgränsen liggande fjällen från Helags- och Skarfdörrens fjäll i norr till Österdalarnes bergklump i söder, samt fört sina renar omkring än på svensk än på norsk sida om gränsen. Vid afvittringen afsattes skattefjäll för Herjeådalslapparne inom *Storsjö* kapell och *Tennäs* socken. Dessa fjäll äro *Mittådals*, *Skärvaxdals* och *Ljungris* på norra sidan om Ljusnan med en areal af 170,587 tunnland samt *Grön-* och *Rutfjället* med en areal af 95,094 tunnland å södra sidan om nämnda vattendrag; hvarjemte, då skattefjällen Skärvaxdalen och Ljungris icke erhöllo nödig skog för Lapparnes behof, *Serffjället* med en vidd af 12,922 tunnland och beläget inom Hede socken afsattes till vinterstamhåll för de Lappar, som voro inrymde på sistnämnda tvänne skattefjäll. Dervid fogades dock den bestämmelsen, att Lapparne icke dit finge föra renar på bete förr än den 1 Januari.

Antalet renar inom *Tennäs* distrikt, d. v. s. inom alla de här ofvan under *Herjeådalen* omnämnda skattefjäll, är uppgifvet till 10,180, af hvilka Lapparne ej anses ega mer än 4,983 och hemmansegare de öfrige. Alla renarne inom distriktet skötas af Lappar. Sjutton Lappfamiljer, som ega renar, finnas inom distriktet. Vid afvittringen år 1855 innehades fjälltrakterna inom *Storsjö* af tjugo Lappar; och för

närvarande äro sjutton Lappar inrymde ensamt å Grön- och Rutfjällen. Det är sålunda samma förhållande inom detta distrikt som i Jemtland, att Lappar hafva andel i skattefjäll utan att ega några renar.

Enligt länsmannens i Tennäs uppgift skulle detta distrikts Lappar ej, såsom de allra flesta andra fjällappar, för vintern flytta från sina skattefjäll eller renbetesland till andra trakter utan uppehålla sig åren om å desamma. Det obestriddiga faktum, att Herjeådalslapparne under sommaren föra sina renar på bete i fjällen såväl på svensk som på norsk sida om riksgränsen, vederlägger detta påstående, hvilket ock motsäges af andra uppgifter. Dessa senare uppgifter gifva vid handen, dels att de Lappar, som hafva renar å Grönfjället samt å Midtådalsfjället och de öfriga fjällen inom Storsjö kapell, föra dem vintertiden på bete icke allenast å det till vinterstamhåll upplättna Serffjället och på de omkring detta fjäll liggande skogstrakter utan äfven inom norskt område, dels att Rutfjällslapparne under samma årstid gå ned på Högvälens och Fjetens områden. För öfrigt uppgifves, att de bofaste renegarne gerna se, att de Lappar, som sköta deras renar, åtminstone under vintertiden hålla renarne på utmarken i närheten af egarnes boplatser. Alldeles påtagligt synes det vara, — då de fjäll, som blifvit upplättna åt Lapparne inom detta distrikt, icke allenast äro snäfvade utan äfven, hvad värre är, sakna skog, som kan vid inträffande oväder och i öfrigt under vårtid lemna renarne det skydd, som är nödvändigt, — att Lapparne måste komma med sina renar in på samt beta å enskildes områden, äfven om man härvid bortser från nödvändigheten för Lapparne att föra renarne öfver enskild mark för att komma från ett skattefjäll till ett annat. Det är naturligt, att denna nödvändighet för Lapparne att föra sina renar på bete å enskildes mark skall alstra förvecklingar mellan Lapparne och de bofaste icke allenast för vissa tider af vintern, å trakter der befolkningen använder renlaf till stallfodring för kreaturen, utan äfven på försommaren. Detta varder så mycket mer förhållandet, som, genom det i denna provins florerande fäbodväsendet, en hemmansegare kan hafva flere fäbodar, emellan hvilka han flyttar med sin boskap under sommaren, samt derjemte en hel del sådana, till hvilka han icke för året drifver boskapen, hvilket måhända nått sin största utveckling i de närmast fjällen liggande delarne af Herjeådalen. En stor mängd vallar och ängar förekomma i dalgångarne och å fjällsidorna ända in mot riksgränsen, hvilka tidigt på vårarne varda fria från snö och börja grönska samt i öfrigt äro af stor bördighet. Dessa vallar och ängar lemna, fredade, ett mycket värderikt foder. Renarne, hvilka det i synnerhet tidigt på våren är svårt att afhålla från dessa vallar och ängar, förorsaka visserligen skada å dem redan då, men skadegörelsen var-

der stor, när de, hvilket icke lærer vara ovanligt, inkomma och drifva omkring på dem under juni månad och senare. Dertill kommer, att det möter stor svårighet att erhålla ersättning för skadegörelsen, emedan det icke är lätt att leda i bevis, af hvilkens eller vilkas renar den är förorsakad. Det är emellertid på denna markens lämplighet att framalstra på gräs, på dessa saftiga betesmarker för nötkapen uti sjelfva fjällandet och å fjällsluttningarne, hvilka framkallat upptagandet af denna mängd vallar och lägenheter, vidt kringspridda ända in i sjelfva fjällen, som det beror, att en bofast befolkning här finner sin utkomst. Renskötseln är för desse bofastes boskapsskötsel menlig och farlig äfven derutinnan, att Lapparne i Herjeådalen under de senare åren lära egna renarne mindre noggrann vård än tillförene. Förhållandet torde föga kunna ordnas, med mindre Lapparne erhålla någon utvidgning af sina betesmarker, i all synnerhet för vårbetet, och derjemte tillhållas noggrant vårda sina renar. När afvittringen öfvergick Hede och Tennäs socknar, hade redan bosättningen och fåbodväsendet den utsträckning, som de nu hafva. Landet var redan då, om man undantager de högre fjällen, intaget af en bofast befolkning, och denna måste till och med vid afvittringen frångå många ängar, belägna å de skattefjäll, som vid denna förrättning tilldelades Lapparne, hvilket synes ådagalägga, att uti Herjeådalen till och med å de kala fjällen mark finnes, som egnar sig för ängsodling och gräsbörd.

Den skada, renarne förorsaka på växande gröda (vallar och ängar), är mest kännbar för de bofaste och framkallar de egentligaste klagomålen; mindre väsentlig och i mindre mån föremål för missnöje är deremot den skada, som renarne förorsaka å det hö, uppsatt i stack eller hässja, hvilket icke kan hemföras förr än marken tillfrusit och snö fallit på hösten. Dessa hässjor och stackar äro i allmänhet icke inhägnade och lador kunna ej uppföras af brist på därför lämpligt virke.

Här torde slutligen icke böra lemnas oomnämnt, att under den 19 Augusti 1881 nådigt tillstånd lemnats en Lapp från Herjeådalen att tillsvidare uppehålla sig med sina renar på mark, afsatt till kronopark i Särna socken af Stora Kopparbergs län, mot erläggande af en årlig afgäld af femtio kronor. —

Med ledning af de uppgifter, som till komiterade ingifvits, har följande sammandrag öfver antalet Lappar och renar blifvit upprättadt.

Län.	Socken.	Lappar.	Renar.	Häraf skogsrenar.
Norrbottens . . .	Enontekis	947	50,000	600
	Jukkasjärvi	558	28,300	500
	Gellivare	690	51,500	6,500
	Jockmock med } Qickjock }	572	30,000	4,000
	Arjepluog	375	13,000	2,500
	Arvidsjaur	545	6,000	6,000
	Kustlandet	*200	15,350	15,350
	Malå	97	1,000	1,000
Westerbottens . .	Sorsele	348	7,360	
	Stensele med } Tärna }	454	8,500	
	Wilhelmina	518	10,300	
	Dorothea	11	2,200	
	Frostviken	273	4,335	
Jemtlands	Föllinge (Hotagen)	164	4,200	
	Undersåkers lappm.	218	13,660	
	Tennäs	144	10,180	
	Summa	6,112	255,885	36,450
Inom Norrbottens län finnas			194,150	
„ Vesterbottens län finnas			29,360	
„ Jemtlands län finnas			32,375	
		Summa	255,885	

Folkmängdsuppgifterna äro för år 1880.

Uppgifterna på antalet renar hafva erhållits från respektive Konungens Befallningshafvande och äro införskaffade genom kronobetjeningen i de särskilda orterna. Flere bland desse tjenstemän uppgifva, att stora svårigheter mött för vinnande af någorlunda exakta upplysningar härutinnan, derföre att Lapparne icke gerna vilja lemna sådana om det antal renar, som är under deras vård. Man kan emellertid antaga, att beräkningen åtminstone för vissa trakter är för låg.

*) Approximativ siffra.

Uti det föregående hafva komiterade antydt, att inom vissa trakter utrymme och bete kan beredas för ett större antal rendjur än det, som för närvarande der finnes. Detta är förhållandet inom Jukkasjärvi, Jockmock och Arjepluog samt inom Vesterbottens läns fjälltrakter. Uti Arjepluog funnos för några årtionden sedan öfver 30,000 renar, men derinom ligga nu alldeles obegagnade stora trakter, som icke på annat sätt kunna till människans nytta användas än genom renskötsel. Uti Vesterbottens län kan man spåra en under årtionden fortgående minskning i renhjordarnes antal och storlek. Sedan afvittringen varder afslutad och Lapparnes betestrakter blifva vederbörligen reglerade, såväl med afseende på Lapparnes behof af renbete vår, sommar och höst, som ock till gränserna mot de för odling tjenliga delarne af landet, så att konflikter emellan Lappar och bofaste så vidt möjligt förekommas, skall antagligen renantalet både inom nyssnämnda socknar af Norrbottens län samt inom Vesterbottens läns lappmarker komma att ej obetydligt ökas. Deremot anse komiterade, att såväl i Tornio lappmark och i Gellivare socken af Norrbottens län som ock i Jemtlands län någon nämnvärd förhöjning i renantalet icke kan vara att förvänta.

Såsom af sammandraget synes, finnas uti Norrbottens län 35,450 skogsrenar och inom Malå af Vesterbottens län 1,000 eller tillsammans 36,450 skogsrenar. Om man icke fäster afseende vid de Lappar, som inom kustlandet sköta skogsrenar åt hemmansegare och hvilka Lappar egentligen blott äro dessa hemmansegares legohjon, så framgår af det, som i det föregående blifvit utredt, att flertalet af de Lappar, som hafva skogsrenar, tillika egnar sig åt hemmansbruk. Det är egentligen de Lappar, hvilka bo i Arvidsjaur och Jockmock invid Piteå elf och dess bivatten, som uteslutande äro skogslappar, äfvensom tre Lappar i Arjepluog. För öfrigt hafva skogslapparne antingen redan nyhemman eller åtminstone ansökt om sådana på sina renbetesland. Ett hemmansbruk uti sjelfva fjälltrakterna, der det ej lönar sig att uppodla jord till åker men der gräs växer rikligt, kan måhända förenas med renskötseln, hvilket ock, såsom på annat ställe blifvit omnämndt, med fördel sker i Sorsele, Stensele och Tärna, men i Lapplands skogsland, såsom t. ex. uti de närmast kustlandet liggande delarne af Arvidsjaur och Jockmock, skulle alltid vid en sådan förening antingen båda näringarna komma att lida eller den ena varda eftersatt för den andra. Det skall sålunda aldrig varda något riktigt jordbruk, någon stor flit och id i jordbruksväg, någon verklig uppodling och skötsel af ett hemmansbruk, så länge renskötseln skall paras med detsamma. Man måste emellertid antaga, att sedan Lappen vant sig vid fast bostad

och börjat komma in i de arbeten, som dermed följa, så skall det varda renskötelsen, som blir lidande och vanvårdad samt så småningom går under, ej hemmansbruket. Det är denna skogslappens, låt vara nästan omärkligt fortgående öfvergång från nomadlivet till bofast, något som under de senaste årtiondena egt rum samt enligt komiterades förmenande framgent skall komma att fortfara, som skall orsaka att många tiotal af år icke skola gå hän, förrän han försvunnit från alla trakter, der jordbruk med någorlunda fördel kan drivas. Dertill krävas ej några åtgärder eller något ingripande, undanträngande eller undertryckande af den lappska folkstammen. Det är en del af denna folkstam, som af eget fritt val öfvergår i de bofastes led och förökar antalet af de armar, som äro kallade att bryta bygd i de stora skogs-trakter, som ligga närmast kustlandet i Norrbottens län. Det är också, som förut är omnämndt, blott uti Piteå elfs dalgång och dess bivattens, der allt egnar sig för renskötels bedrivande inom skogslandet, som skogslappar komma att framgent ströfva, för så vidt de icke så småningom öfvergå till fjällappar och derefter blott för vintertiden komma att uppehålla sig å de utmärkta vinterbetesland, på hvilka denna dalgångs skogsland är så rikt. Hvad för närvarande ligger vikt uppå, det är att så ordna, att det må varda för de nuvarande renegande och renskötande skogslapparne möjligt att fortfarande såsom hittills utöfva sin näring, samt att de derföre måtte, hvilket ock afvittringsstadgan af 1873 tillstädjer, bibehållas vid sina renbetesland i nedre Lappland, så länge de för sina rendjur af dem äro i behof, äfvensom att det må helt och hållet varda en af dem sjelfva vidtagen åtgärd att öfvergå från det i många hänseenden idylliska, osäkra, men synnerligen fria lif, de föra, till det mera tunga och sträfsamma, men, der arbetet sker med omtanke och urskiljning, mera säkra, som jordbruksnäringen medför.

Att renen aldrig varder riktigt tam, det kommer hvar och en i erfarenhet af, som något studerat detta djurs natur. Endast med hundens samt för vissa tider myggens och snöns tillhjälp kan renhjorden af Lappen ledas och föras efter hans vilja, men äfven detta kan stundom vara vanskligt, såsom under storm och oväder, när snön blifvit så hård, att den bär renen, när hungern drifver den m. m. Emellertid kan fjällappen sägas hafva renen mera i sin hand än skogslappen. Den senare är under en del af året icke i tillfälle att hafva renen i sin vård, hvarigenom den får vana att ströfva fritt omkring i skog och mark samt varder svårhandterlig och skygg. Emellertid

visar det sig, att ju mindre band, som lägges på renen, ju större och ståtligare blifver den. Sålunda är vildrenen mycket större än skogsrenen, den senare mycket större än fjällrenen. De fjällappar, som hafva så stort antal renar, att de icke behöfva mjölka mer än någon del af vajorna under somrarne, samt tillika hafva sina land så belägna, att hjordarne vissa tider af året kunna lemnas åt sig sjelfva, hafva ock mycket större renar än de fjällappar, som hela året om hafva sina renar under vård. Detta bevisar, att renen först i fritt tillstånd når sin fulla utveckling, och ju lenare det band är, med hvilket den hålles i vård, ju bättre befinner den sig. Häraf kan i någon mån förklaras en del fjällappars benägenhet att under vår och sommar lemna renarne utan ordentlig tillsyn, när de veta, att desse icke äro utsatte för odjur eller kunna blanda sig med andra renar, samt när de tillika känna, att, om renarne förut ströfvat i mindre flockar, de dock sjelfmant åter skola sluta sig samman i September månad. Men det är klart, att när renarne äro på trakter, der de kunna skada annans egendom, så bör icke hänsynen till renarnes bättre befinnande få verka till minskning i ffordringarna på tillsyn öfver renarne, utan är det då i sin ordning, att de hållas under sådan uppsigt och vård, att skadegörelse förhindras, något som för fjällappen under de allra flesta förhållanden för sommartiden är möjligt.

Vilkoren för renens välbefinnande äro icke desamma om vintern som om sommaren. Vintertiden närer den sig förnämligast af renlaf, men detta gör den icke under sommaren i annat fall, än när lafven är fuktig, utan äro då gräs, örter och löf af de små videarterna renens naturliga och begärligaste föda. Det nyss ur marken framspirade gräset ätes helst; när det blifvit vuxet, afbiter renen blott toppar och blad. I de lägre fjälldalarna, der gräset växer till med en förvånande fart, der betar renen icke, utan det är på fjällsidorna och fjällplåtarna den ströfvar fram, förtärande gräset allt efter som det uppspirar, hvidan man ock kan säga, att renens betesplatser förändras dag från dag, samt med fog kan påstå, att få djur torde kräfva på en gång så vidsträckta och omvexlande betesmarker som renen. Detta gäller både om fjäll- och skogsrenen, ty den senare ströfvar ock om sommaren vidt omkring samt förtär de fina skogsgräsen och videlöfven, men den afbetar deremot ytterst sällan starren på myrer och ängar, ej heller gräset på dessa sistnämnde, sedan växtligheten å dem blifvit något försigkommen. Renen står derjemte, under det marken är bar, aldrig stilla, när den betar, utan är i ständig rörelse, upphemtande, der den stryker fram, allt det af växter, som för den är begärligt, och för hvarje dag ströfvar den omkring på ganska stora områden, till hvilka den dock

åter kan föras eller af sig sjelf komma efter några dagar. Vid denna framfärd söndertrampar renen den torra, spröda lafven under sina klöfvar. Hösttiden deremot förtär renen begärligast af den mängd olika svamparter, å hvilka björkregionen under våta somrar är ofantligt rik, men i brist deraf renlaf. Sedan snö fallit, är det slut med renens ständiga ströfvande. Renen måste då gräfva bort snön från marken för att kunna åtkomma renlafven, och der denna förefinnes i tillräcklig mängd, flyttar sig renen dagligen helt korta sträckor. Ifrån hösten och så länge snön icke är så hård eller djup, att den gör betningen besvärlig, står renen sig godt samt bibehåller sitt hull, men ju längre det lider på vintern och ju mer hoppackad snön blir, desto besvärligare varder betningen, och det fett, som renen under hösten och förvintern samlat, försvinner då. En vansklig tid inträder för renen, när det lider fram på våren, då solen om dagen uppmjukar snöns yta, och denna under natten tillfryser samt bildar skare, hvilken ofta varder så stark, att man kan köra på den som på is. Renen söker sig då antingen till branta bergsidor, som äro bara eller middags-tiden täckta af så upplöst snö, att den möjliggör gräfningen, eller till skogarne under träd, hvarest marken har ett mindre djupt och mindre hårdt snötäcke, eller fälla Lapparne träd, som äro beväxta med laf, hvilket utgör ett nödfoder, eller ock släppas renarne helt och hållet i villan, då de ströfva omkring på skaren från trakt till trakt, från träd till träd, för att förtära de lafsmulor, som finnas å trädens nedhängande grenar. Kommer denna skartid genom inträffadt blidväder tidigt på vintern, varder det en svår tid för Lapparne. Att förse renarne, för så vidt renhjorden är något stor, med gran- och tallaf är ett omöjligt arbete, men, hvad nästan betänkligare är, en ödeläggelse i stort af skog. Det finnes ingen annan utväg under sådana ogynsamma renbetesförhållanden än att låta renarne, med undantag af de för flyttning behöfliga, ströfva fritt omkring och blott samla tall- och granlaf åt de sistnämnde. Sådana tidiga skarår inträffa dock dess bättre ej så ofta, men, när de inträffa, äro de att anse såsom Lapparnes värsta missväxtår. Halfva, ja, stundom hela renhjordar förgås då, och af den del, som kan återstå samt återfinnas, erhållas knappt några årskalfvar. *)

Att en näring, sådan som renskötseln, skall vara underkastad många vanskligheter, det torde framgå af den korta framställning rörande renens lifsbetingelser, som komiterade här ofvan lemnat. Denna

*) Se härom utförligare i Agronomen Hauklands rapporter i "Beskrivelse af Tromsö Amt" pag. XXV—XXVIII, hvarur mycket af det anförda är hemtadt.

näring har goda och dåliga år, såsom hvarje annan; men den torde vara mindre beräknelig än de fleste andra. Lapparne hafva ock därför något af fatalist i sitt väsende; de taga motgångar lugnt och såsom något, som icke kunnat af dem undvikas, när de framkallas genom väder och vind, värme och köld. Under en lång följd af år hafva Lapparne emellertid uti Sverige varit förskonade från sådan svår hemsökelse, om hvilken komiterade här ofvan talat; och renarnes antal har derföre tilltagit allestädes, der ej Lapparne nedsjunkit i lätja och försoffats. Det kan emellertid ej vara annat än lyckligt för ett land, med så vidsträckta fjäll som vårt, att det finnes ett folk och ett djur, hvarigenom dessa stora trakter kunna afvinnas fördelar, och utkomst der skapas åt människor, hvilket icke annorledes än genom detta folk och dessa djur lär kunna ske. Deraf ock nödvändigheten att ställa så, att de vanskligheter, som, utan utöfvares förvällande, ligga i sjelfva näringen, icke ökas genom intrång och missgrepp från utöfvare af andra näringar samt från dem, som hafva att afväga rättigheter och skyldigheter å ömse sidor.

Å hvilka trakter Lapparne skola äga att vistas med sina renar.

Komiterade få härefter öfvergå till redogörelse för de allmänna grunderna för förslaget, dervid första frågan blifver, å hvilka orter det för framtiden skall vara Lapparne tillätet att vistas med sina renar.

Man kunde förmena, att det lämpligaste sättet för denna frågas lösning bestode deri, att Lappen — nomaden — och den jordbrukande befolkningen hänvisades till olika områden, der de hvar för sig egde att idka sina skiljaktiga näringsfång. Att genomföra en sådan tanke är emellertid numera omöjligt. Jordbruket har utbredt sig å trakter, från hvilka Lapparne icke utan att lida väsentlig skada skulle kunna utestängas; att genom expropriation åt Lapparne förvärfva de områden, som å sådana trakter kommit i enskild ego, skulle vålla kostnader, de der öfverstege hvad för dylikt ändamal skäligen kunde ifrågasättas. Planen att åvägabringa en fullständig särskiljning mellan nomaden och jordegaren skulle för öfrigt ej hafva varit lämplig ens å en tid, då densamma kunnat utan svårighet utföras. Såsom redan blifvit anfördt, vistas Lapparne å skilda trakter under årets olika tider. Om då åt dem skolat för uteslutande bruk förbehållas alla de marker, af hvilka de för sin närings bedrivande hade behof, så skulle odlingen

hafva förhindrats att sträcka sig till sådana landsdelar, hvarå nomaden allenast vintertiden behöfver uppehålla sig. Men sådant skulle ej hafva varit välbetänkt.

Om nu tanken på jordbrukets och nomadväsendets hänvisande till skilda orter ej mera *kan* och öfverhufvud aldrig *bort* sättas fullständigt i verket, så är dock angeläget, att densamma till någon del varder genomförd. Hvad en riktig ordning i lappväsendet, — åtminstone så vidt detta afser fjällapparne — kräfver, är Lapparnes och de bofastes särskiljning från hvarandra den tid af året, då marken bär, då följaktligen Lapparnes vistelse å samma trakter som de bofaste skulle, i följd af svårigheten att mot renarnes åverkan skydda frukterna af odlarens möda, vålla ett väsentligt intrång samt genom deraf föranledda stridigheter ett för båda parterna olidligt tillstånd. Lapparne böra hafva trakter sig anvisade, å hvilka de under den tiden kunna finna alla vilkor för sin närings bedrifvande och dit jordbruket ej må komma. Under den öfriga delen af året — den tid alltså, då marken i regeln icke afkastar något, som för jordbrukaren är af egentligt värde — må Lapparne ega att vistas med sina hjordar jemväl å trakter, dit odlingen fortskridit.

Enligt gällande rätt är ock det nu angifna sättet för ordnandet mellan nomadväsendet och jordbruket i hufvudsak genomfördt. De Lappar, som tillhöra Norrbottens och Vesterbottens län, skola, i kraft af bestämmelser i 8 § af Kongl. Stadgan den 30 Maj 1873 om afvittring i nämnda läns lappmarker, för framtiden ega att såväl sommar som vinter för bete åt sina renar använda först och främst all skogsmark inom de delar af lappmarkerna, som vid afvittring förklaras icke vara tjenliga för odling. En gräns skall nemligen enligt samma lagrum i sammanhang med afvittringen uppdragas mellan de delar af lappmarkerna, som egna sig för odling, och dem, med hvilka sådant förhållande ej eger rum. Inom sistnämnda delar af landet skola enligt samma bestämmelse ej vidare några nybyggesanläggningar tillåtas, för så vidt ej sådana pröfvas för samfärdselns uppehållande nödvändiga. Det sätt, hvarpå i flydda tider nybyggesväsendet inom lappmarkerna utvecklats sig, medför nu visserligen, att, när odlingsgränsen en gång varder uppdragen, åtskilliga hemman och nybyggen skola finnas belägna ofvan densamma. I hufvudsak blir dock landet ofvan nämnda gräns hvad lagstiftaren dermed åsyftat: ett åt Lapparne förbehållet område. Till detta ändamål medverkar i öfrigt särskildt den i Kongl. brefvet den 13 December 1867 gifna föreskriften, att, der nybyggen ofvan kulturgränsen blifva i följd af uraktilåten bygnads- eller odlingsskyldighet åbolediga, de skola till allmänna kronomarken

återläggas. Nämnda läns Lappar ega vidare att inom de delar af länens lappmarker, hvilka komma att ligga nedom odlingsgränsen, använda under hvarje tid af året sådana områden, hvilka blifvit till särskildt bruk för Lapparne från staten upplåtna, och hvilka förekomma under benämningarna renbetesland, lapps katteland eller skattefjäll. Dessa land äro för framtiden i mån af behof åt Lapparne uttryckligen förvarade genom den i nämnda § af 1873 års stadga innehållna bestämmelsen att, om efter kulturgränsens fastställande renbetesland finnes vara beläget nedom densamma, det må, så vidt för Lapparnes behof af renbete erfordras, fortfarande dertill användas. Slutligen ega Lapparne inom berörda tvänne län att under hvarje årstid till bete för renarne anlita statens i länens lappmarker belägna skogar. Å andra marker än nu är sagdt hafva de ej rätt att sommartiden vistas. Förbud häremot innehålles i meranämnda lagrum. Grundsatsen, att Lapparne under sistnämnda tid af året må hålla sig utom enskildes marker, är alltså inom nämnda län i allt väsentligt genomförd. Om vintern ega deremot ifrågavarande läns Lappar att vistas jemväl utom nu angifna områden, att flytta såsom de af ålder gjort samt dervid anlita äfven enskildes egor. I den mån dessa deras vinterflyttningar ej gå utom lappmarkerna, äro de genom afvittringsstadgans anförda paragraf uttryckligen medgifna. Många af Lapparne utsträcka emellertid dessa sina vandringar ned inom det norrländska kustlandet. Något särskildt lagbud tillerkänner dem väl ej rättighet härtill; men dessa Lapparnes flyttningar måste, då de af ålder allt hitintills opåtaldt egt rum, anses vara grundade på sedvanerätt.

De Lappar, som höra till Jemtlands län, hafva vid den derstädes tilländabragta afvittringen fått sig för uteslutande bruk tilldelade särskilda områden under benämningen skattefjäll. Sommartiden — det vill säga under månaderna Maj, Juni, Juli, Augusti och September — ega de ej att öferskrida dessas gränser. Men enahanda rätt till vinterflyttningar, hvilken ofvan sades tillkomma de tvänne nordligaste länens Lappar, synes jemväl enligt gammal sedvana tillkomma Lapparne inom Jemtlands län. —

Påståendet, att, liksom Lapparne inom Norrbottens och Vesterbottens län ega i kraft af sedvanerätt vintertiden vistas i landet nedom lappmarkerna, enahanda befogenhet skulle tillkomma äfven Lapparne inom Jemtlands län utom de för dem afsatta skattefjäll, torde emellertid komma att från några håll möta motsägelse. Man har understundom sagt, att syftet med den områdestilldelning, som vid afvittringen inom Jemtlands län gjordes åt Lapparne, varit att anvisa desse allt, hvad de af utrymme behöfde, att Lapparne inom nämnda län för den

skull ej ega att någon tid af året gå utom sina land, samt att således de vinterflyttningar, dem de efter afvittringen faktiskt utöfvat, varit allenast en sedvana, med hvilken man haft fördrag utan att vara dertill förpligtad. Frågan, huru härmed rätteligen förhåller sig, är af väsentlig vikt och torde för den skull böra något nogare skärskådas.

Den författning, i följd af hvilken gränserna för lappskattefjällen inom Jemtlands län blifvit i samband med afvittringen bestämda, utgöres af ett Kongl. bref till Kammarkollegium den 20 April 1841. Man kunde vänta att i detta bref finna frågan om Lapparnes rätt utom skattefjällen fullständigt besvarad. Också har man påstått, att så skulle vara förhållandet, samt att frågan blifvit i brefvet tydligt nog afgjord så, att Lapparnes rätt ej skulle efter afvittringen i något fall sträcka sig ut öfver skattefjällens gränser. Komiterade kunna icke dela denna uppfattning.

Brefvet lyder i delar, hvartill här är att taga hänsyn, sålunda:

»Sedan, i anledning af fjällallmogens i Undersåkers socken af Jemtlands län gjorda underdåniga ansökning att varda bibehållen vid de renbetestrakter, den af ålder innehaft, och att skilnaden emellan dessa trakter, å ena sidan, samt nybyggare och skattebönders egor, å andra, måtte blifva uppgången, Vi i nådigt bref af den 19 September 1837 förordnat, det borde den i afseende på föresläende af grunder för afvittringen inom Hede pastorat i Herjeådalen utsedde komité äfven afgifva underdånigt yttrande och förslag rörande säkra gränzers bestämmande för lappallmogens renbetestrakter i länet, så har Vår Befallningshafvande, uti skrifvelse den 19 Februari 1838, till Vår nådiga pröfning i underdånighet insändt bemälde komiterades uti sistnämnda fråga särskildt afgifna underdåniga förslag, i anledning hvaraf I, efter det General-landtmäteri-kontoret blifvit hört, under den 11 sistlidne Mars underdånigt utlåtaende afgifvit; och hafve Vi, vid föredragningen häraf, funnit godt i nåder förordna, att den förrättning, som komiterade ansett nödig för att af Kronans disponibla fjällmarker tilldela lappallmogen nödigt utrymme för renbete samt skog till bränsle, skall, så snart afvittringsarbetet i Jemtlands län så vida hunnit fullbordas, att tvänne afvittringslandtmätare kunna för densamma användas, taga sin början och verkställas enligt följande grunder:

3:o. Efter de upplysningar, som således vid sammanträdet erhållas, skall landtmätaren, der kartor öfver marken saknas, uti

en skala af två tusen alnar på decimaltummen, till yttre gränserna afmätta hvarje så kalladt skattefjällsområde.

4:o. Sedan en socken eller, der belägenheten annorlunda fordrar, samfäldte fjällmarken på karta blifvit lagd, skall landmätaren med två ojäfvige gode män, i vederbörandes närvaro, af tillstötande disponibla kronomarker utstaka nödiga betestrakter, särskildt för hvarje skattefjäll, hvarvid sorgfälligt tillses, att, så vidt möjligt är, nödig skog till bränsle icke saknas.

8:o. Några nybyggen i fjälltrakterna böra hädanefter icke upplätas förr än Lapparnes betesmarker behörigen utstakade blifvit; dock kan, i sammanhang med förrättningen rörande urskiljande af Lapparnes betesmarker, jemväl nybyggen utstakas, der lägenheter finnas och sökande dertill sig anmäla.

Komiterade finna det vara otvifvelaktigt, att i följd af detta bref så till vida en gräns kom att uppdragas för Lapparnes rätt att vandra med sina hjordar, som de, efter det den i författningen anbefalda åtgärden blifvit verkställd, ej skulle få *sommartiden* vistas med sina renar utom de åt dem särskildt tillagda områden. Ty det var tvifvelsutan gammal rättsuppfattning, att Lapparne ej egde under sommaren vistas å enskildes marker. När nu en gräns skulle uppdragas mellan Lapparnes områden och dem, som jordbruket kunde få behålla eller framdeles intaga, så lära väl både de i ärendet intresserade parterna så ock styrelsen hafva tänkt sig, att dermed skulle Lapparnes rätt för sommartiden blifva till sin fulla omfattning bestämd. För denna tid lärer alltså ifrågavarande bref hafva åsyftat en ovilkorlig begränsning. Men om vintern hade Lapparne af ålder haft för sed att vandra med sina hjordar utom de områden, dem de ensamma innehafte, och derunder taga sitt tillhåll jemväl å enskildes marker. Blef sådant dem genom ifrågavarande författning för framtiden förbjudet?

För tolkningen af brevets syfte i förevarande hänseende hade varit önskvärdt, att tillgång funnits till de handlingar, hvilka utgjort dess förberedande underlag. Berörda handlingar hafva emellertid icke numera kunnat återfinnas, hvadan komiterade vid brevets tolkning hafva att hålla sig endast till sjelfva lydelsen deraf.

Anledningen till brevets tillkomst angifves hafva varit en ansökan från lappallmogen inom Undersåkers socken. Brevet har beviljat hvad Lapparne begärt, och i föreliggande fråga måste man alltså söka vinna en uppfattning af hvad Lapparnes framställning kan hafva afsett. Lapparne hade, såsom nyss är nämndt, före afvittringen plägat vinter-

tiden vistas utom sina särskilda områden och äfven å enskildes marker. De begärde nu att varda bibehållna vid de renbetestrakter, de af ålder innehaft, och att skilnaden mellan dessa trakter å ena sidan samt nybyggares och skattebönders egor å andra måtte blifva uppgången. Enär intet antyder, att de velat afstå från bete å någon trakt, der de intill afvittringen vistats, så låter sig fråga: Ville de då genom särskild åtgärd vid afvittringen komma i uteslutande besittning ej allenast af de trakter, dem de förut ensamma tillgodogjort sig, men äfven af t. ex. sådana, hvilka från äldre tider varit i enskild ego men å hvilka Lapparne ändock vintertiden uppehållit sig med sina renar? Ville de genom denna åtgärd få *all* sin rätt till betesmark bestämd och bestämd på sådant sätt, att hvarhelst de förut haft bete, der skulle de ock för framtiden ega sådant, och från sådana trakter skulle jordbruket förvisas? Ett så omfattande önskningsmål kan man ej hos dem förutsätta. Uppenbarligen ville de blott vinna en gräns, *den jordbruket ej skulle få öfvergå*. Deras framställning var ett uttryck af samma intresse som det, hvilket för Norrbottens och Vesterbottens län blifvit tillgodosedt genom bestämmelsen om fastställandet af en odlingsgräns. I deras uppfattning ingick nog, i enlighet med hvad ofvan sades, *den* tanken, att med en sådan gräns skulle måttet af deras rätt för sommaren varda bestämdt. Men icke åsyftade de, att genom uppdragande af densamma deras gamla vinterflyttningar skulle upphävas.

Men hade deras framställning nu angifna syfte, så bör ock den åtgärd, som i anledning deraf anbefaldes, uppfattas i enlighet dermed. Ingenting i brefvets innehåll gifver enligt komiterades förmenande anledning att förstå syftet med denna åtgärd så, som skulle genom densamma gränserna för Lapparnes rätt att vintertiden vistas och vandra med sina hjordar blifvit ovilkorligt bestämd. Särskildt kan man ej för en sådan tolkning hemta stöd af uttrycket säkra gränser, hvilket förekommer såväl i brefvets rubrik som i dess text, och hvilket uttryck blifvit från de bofastes sida i sådant hänseende särskildt framhållet. Man må lägga märke till, att för den bofaste är en egogräns säker, så snart han blott vet, huru långt på marken hans eganderätt sträcker sig samt att ingen kan göra honom denna hans rätt stridig. Om någon servitut eller dermed analog rättighet påhvilat hans område, så hafva dermed icke dettas gränser upphört att vara säkra.

Det i 1841 års bref föreskrifna förfarande åsyftade därför, enligt komiterades uppfattning, endast afsättandet af vissa gränser, intill hvilka jordbruket skulle få gå, men å andra sidan om hvilka Lapparne skulle ega att med jordbrukets utestängande vistas, och väl äfven fastställandet af Lapparnes rätt till betesmark sommartiden. Men huruvida de

om vintern skulle hafva någon rättighet utom den odlingsgräns, hvilken sålunda uppdrogs, den frågan vidrördes hvarken i ansökningen eller genom de med anledning deraf anbefalda åtgärder. Egde Lapparne före afvittringen icke att företaga sina vinterflyttningar i kraft af verklig sedvanerätt, då torde de ej heller nu hafva någon dylik rättighet. Men bestodo deras vinterflyttningar såsom en sådan rätt — då lära de väl hafva denna rättighet än i dag. Afvittringen och dermed sammanhängande åtgärder hafva derutinnan icke medfört någon förändring.

Då nu inom Jemtlands län Lapparne från ålder och intill våra dagar fått under vintern opåtaladt flytta kring med sina hjordar, och först å de allra senaste tiderna från den jordbrukande befolkningens sida några invändningar deremot förnummits, samt ostridigt är, att odlingen trängt in på stora områden, hvilka ursprungligen endast af Lappar begagnats, så synes det antagandet fullt berättigadt, att Lapparnes flyttningar vintertiden inom Jemtlands län äro grundade i sedvanerätt. Ett ytterligare stöd härför kan hemtas af ett uttalande i den från 1873 års afvittringsstadga ofvan anförda paragrafen. Om Lapparne inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker säges der, att de skola äfven efter afvittringen vara, såsom dittills, berättigade att begagna bete å all skogsmark inom lappmarkernas nuvarande område. Härmed har lagstiftaren uttryckligen förklaradt, att Lapparne inom de nämnda länen varit före afvittringen berättigade att till bete för sina renar använda all skogsmark inom lappmarkerna. Den rättighet, hvilken berörda lagrum betecknar såsom förefintlig, hade dock aldrig blifvit åt Lapparne genom något stadgande uttryckligen uppläten till det omfång, hvori densamma uti nämnda lagbud erkännes. Den hade vunnit helgd genom att från ålder obestridd utöfvas. Men hvad sålunda erkänts vara rätt inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker bör väl ock finnas vara befogadt inom Jemtlands län, der enahanda rättighet af Lapparne obestridd från gamla tider utöfvats. Så har ock i äldre författningar rörande Lapparne beteckningen Jemtlands lappmark förekommit i sådan bemärkelse, att derunder måste förstås ej allenast trakter, der endast Lappar hölle till, men äfven sådana, dem jordbruket tillgodogjort sig, och en rättighet för Lapparne att vistas å sistnämnda marker måste dervid underförstås, då eljest beteckningen saknat allt fog.

Vid fråga om den rättsliga befogenheten af de jemtländska Lapparnes här ifrågavarande vinterflyttningar må man i öfrigt uppmärksamma att — såsom ock i den förutgående framställningen finnes anmärkt — dessa flyttningar i en mängd fall företagas i följd af ett ovilkorligt bjudande behof. När under vissa väderleksförhållanden sådan

isskorpa betäcker marken från hösten eller sådan hårdskare bildas å snön, att renen ej kan åtkomma någon föda, då måste Lappen, för att ej gå under, söka bete åt sin renhjord utom skattefjället och på enskilda jordegares marker. Detta förhållande tjenar i sin mån till stöd för det antagandet, att de jemtländska Lapparnes här afhandlade sed eger verklig rättsgrund, och tillstodder ej den tanken, att 1841 års bref velat, med ändring af det bestående, inskränka Lapparne för vintertiden inom det jämförelsevis ringa område, hvilket odlingen ej vid afvittringen ännu hunnit intaga och hvilket alltså fans öfrigt att för Lapparnes uteslutande bruk afsättas.

De regler, hvilka enligt bestående rätt sålunda gälla i frågan, å hvilka trakter Lapparne må ega att vistas med sina hjordar, hafva synts komiterade tjenliga att läggas till grund för den nu tillärnade lagstiftningen. Jemkningar eller tillägg kunna dock vid dem i ett eller annat hänseende vara påkallade. Man kunde således ifrågasätta, om ej ett billigt afvägande af nomadens och jordbrukarens intressen skulle påfordra till förmån för den senare någon inskränkning i Lapparnes vandringsrätt. Å andra sidan låter sig spörja, om den rättighet till betesmark, hvilken sommartiden bör tillkomma Lapparne, är genom nu gällande regler så bestämd, att Lapparne ej då lida brist på de för deras uppehälle nödiga vilkor, och om ej för vissa fall någon utvidgning af deras berörda rättighet kunde vara af nöden. I hvilken mån dessa eller andra betänkligheter äro befogade och alltså böra till särskilda bestämmelser föranleda, derför skola komiterade redogöra vid framställningen af grunderna till förslaget särskilda stadganden, och hänvisas i sådant hänseende till hvad under §§ 1, 27 och 28 nedan finnes anfördt. —

I förslaget måste vidare bestämmas den enskilde Lappens befogenhet med afseende å de trakter, som blifvit till renbete upplåtna. Han bör ej ega rätt att godtyckligt anlita den del af dessa trakter, som likar honom bäst. Komiterade hafva derför här att till dess allmänna drag redogöra för den ordning, hvilken i förevarande hänseende synts böra gälla.

Den enskilde Lappens befogenhet med afseende å de trakter, som blifvit till renbete upplåtna.

Såsom redan förut blifvit anfördt, var i äldre tider områdesfördelningen inom de trakter, der Lapparne sommartiden uppehålla sig med sina renar, uteslutande bestämd efter så kallade lappbyar. Hvar den enskilde hade att vistas med de renar, som honom tillhörde, berodde på hans egenskap att tillhöra en viss by; för frågan åter, hvilken by han tillhörde, var födseln bestämmande. Mellan de Lappar, som voro medlemmar af samma by, var från början dess område ej fördeladt.

Man finner således här en samfällighetens befogenhet, genom hvilken den enskilde är berättigad. Ett dylikt förhållande har sin motsvarighet på flera områden under tider af föga framskriden odling. För nomadväsendet synes en sådan ordning vara den allra naturligaste; och man kunde fördenskull vänta, att den ej blifvit öfvergifven.

Den föregående framställningen af förhållandena å de särskilda orterna visar väl, att så ej fullständigt skett, då man inom Norrbottens län ännu finner lappbyar i den äldre egentliga bemärkelsen af ett lappsamfund, det der eger att med uteslutande af andra Lappar uppehålla sig inom vissa gränser och för hvars medlemmar allt bete inom dessa gränser är gemensamt. Men af samma redogörelse framgår, att å andra orter nya grundsatser gjort sig gällande. Benämningen lappby möter visserligen jemväl der såsom betecknande en samfällighet af Lappar, hvilka ega att utan intrång af andra vistas å sina särskilda trakter. Men inom sjelfva byarne hafva gränser uppstått, de der skilja mellan mitt och ditt i afseende å vissa delar af byns mark, medan betet å byns öfriga område i regeln är gemensamt.

Det var naturligen intet mot den gamla samfällighetstanken stridande förhållande, att den enskilda lappfamiljen betade inom byns område sin hjord särskildt för sig; att samma hushåll år efter annat under den mera stadigvarande vistelsen höst och vår å de skilda orterna uppsökte samma plats. Men af detta förhållande uppkom mångenstädes den tanken, att inom byns gränser vissa områden tillhörde ett, andra ett annat hushåll.

Ännu lång tid efter det tanken på en dylik den enskilde Lappens afskilda rätt uppkommit och vunnit uttryck i lagstifningen, betraktades emellertid icke denna rätt såsom så ovilkorlig, att ej staten kunde efter läglighet deri vidtaga jemkning. Sådant visar sig af det sätt, hvarpå staten i förordningar från förra århundradet bestämde, hurusom lappantalet kunde mellan särskilda byar regleras. Sedan mot slutet af sjuttonde århundradet blifvit bestämdt, att hvarje lappby skulle skattläggas till visst en gång för alla fastställt belopp att af dess medlemmar gemensamt utgöras, stadgades i lappfogdeinstruktionen den 5 Augusti 1760 — med syfte att vidmagthålla byarnes skatteförmåga — åliggande för fogden att tillse, det inom en by ej flere Lappar funnes än lägenhet vore eller inom en annan färre, så ock befogenhet för honom att hänvisa Lappar från den by, de tillhörde, till annan, der bättre utrymme funnes.

Å de trakter, der föreställningen om den enskilde nomadens afskilda rätt uppstått, kommo emellertid bestämmelserna om Lapparnes förflyttning småningom ur bruk. I sådan riktning verkade särskildt

ett förhållande, som med tiden utbildat sig. Den mark, der Lapparne vistades, var i regeln kronans, deras rätt en nyttjanderätt. Men ansåg man, att här kunde förekomma annat än en samfällighetens befo-genhet, så låg ju nära, att staten genom uttrycklig upplåtelse åt den enskilde Lappen gaf eller bekräftade honom i hans rätt. Så blef ock förhållandet. Uttrycklig immission söktes och gafs. För måttet af den rätt, som dermed lemnades, bör väl i hvarje fall upplåtelsebrevet vara bestämmande. Att döma efter de handlingar af sådant slag, dem komiterade haft tillfälle att se, torde upplåtelserna i regeln icke hafva skett mera ovilkorligt än på sin höjd så, att den Lapp, hvilken fått försäkran å en viss trakt, ej kunde sedermera mot sin vilja derifrån förflyttas; deremot icke med den verkan, att ej förflyttning af icke särskildt inrymde Lappar skulle kunnat allt framgent ega rum äfven till bete å land, der förut immission var gifven, allenast den derstädes inrymde icke led intrång i hvad han behöfde. Lapparnes och myndigheternas uppfattning af immissionsbrevens betydelse torde emellertid hafva gått längre samt deraf vållats, att någon reglering af lappantalet mellan byarne ej kommit att derstädes ega rum.

Der denna ordning utbildat sig, har den emellertid visat sig ej vara gagnelig. Åtskilliga land innehafvas, på grund af inrymning, utaf Lappar, som derå beta ett vida mindre antal renar än som efter områdenas naturliga tillgångar der skulle kunna framfödas; medan å andra betet är ytterst knappt för de derstädes inrymde Lapparnes hjordar. Alltså trängsel och brist å ett håll, öfverflödigt utrymme å ett annat. Och missförhållanden af dylik art skulle, derest för framtiden de angifna nyare grundsatserna vidhöles, kunna alltmera tilltaga. Å de trakter deremot, der de gamla förhållandena bibehållit sig oförändrade och der också myndigheterna funnit sig oförhindrade att mellan de särskilda byarne vidtaga jemkningar af Lapparnes antal, har ställningen varit vida bättre. Fördenskull erfordras enligt komiterades förmenande en återgång till hvad i gamla tider gält. Vissa större områden böra bestämmas, inom hvardera af hvilka en samfällighet af Lappar skall ega att med andras uteslutande vistas, men der den enskilde ej bör hafva rätt till någon viss del, hvarförutom i myndigheternas hand bör ligga att reglera lappantalet mellan byarne. Detta må dock ej sättas i verket till vidsträcktare mån, än behovet fordrar, och torde — såsom ock förhållandet hittills i allmänhet varit — blott kräfva användning för sommartiden. Å trakter, dem Lapparne andra tider af året besöka, uppstår i regeln ej någon trängsel om ej möjligen genom fränmande flyttlappar — med benämningen flyttlappar beteckna komiterade här och allt framgent de Lappar, som med renar flytta mellan

Sverige och Norge — men för sådant fall innehållas erforderliga föreskrifter i 7 § af Förordningen den 6 Juni 1883 angående de Lappar, som med renar flytta mellan Sverige och Norge.

Till genomförande af hvad sålunda anses önskvärdt erfordras närmare bestämmelser i åtskilliga hänseenden, för hvilka bestämmelser redogöres vid §§ 7, 8, 9 och 10. —

I sammanhang med det senast anförda torde böra anmärkas, huruledes det funnits nödvändigt att i förslaget intaga föreskrift derom, att Lapparne ej må använda den mark, som af dem besittes, till upplåtelse af slätter och beteslägenheter åt bofaste att användas för desses hemdjur. Erfarenheten har nemligen ådagalagt, att ett dylikt sätt för markens användning föranleder trängsel och olägenheter för Lapparne vid renskötselns bedrivande samt särskildt att vid de fäbodlägenheter, som uti Jemtlands län uppstått inom Lapparnes marker, skogen anlåtats till sådant omfång, att dess fortfarande bestånd äfventyrats. Dylika upplåtelser stå ej väl tillsammans med det ändamål, för hvilket renbeteslanden blifvit afsatta. För renskötseln, men ej för annat ändamål har staten afsatt mark åt Lapparne; och der särskilda inrymningsbref gifvits har ock i de flesta fall uttryckligen sagts, att marken skulle utslutande för renbete användas. Att ändock det angifna missförhållandet kunnat ega rum är att tillskrifva det ofvan anmärkta förhållandet, att medgifven inrymning allmänneligen ansetts medföra för den enskilde Lappen en vida större rätt i afseende å det upplåtna renbeteslandet än hvad inrymningshandlingen, rätteligen fattad, inneburit. Med de af komiterade föreslagna bestämmelserna om lappbyar och om de enskilde Lapparnes rätt derinom är en befogenhet för Lapparne att till bofaste bortlega någon del af marken alldeles oförenlig. Förbud mot dylika upplåtelser har blifvit intaget i förslaget 26 §. —

Huru ersättning må utgå för skada, som tillskyndats de bofaste af Lapparnes reuar.

Det har mången gång blifvit med skärpa framhållet, hurusom misshälligheterna mellan de bofaste och Lapparne till hufvudsaklig del haft sin anledning i svårigheterna för de förre att vinna ersättning för skada, som dem tillskyndats af Lapparnes reuar. För skadeersättningsutbekommande har skolat ådagaläggas ej allenast, att en viss skada blifvit af renar förorsakad, men jemväl, att de skadegörande reuarne tillhört viss Lapp. Men i sistnämnda hänseende har bevisningen för det mesta brustit. Det är ej underligt, om vid sådant förhållande de bofaste tyckt sig hardt när rättslöse gentemot Lapparne, blifvit afvogt stämde mot desse samt gjort sig skyldige till olagliga och egenmäktiga tilltag; likasom att å andra sidan Lapparne, visse att ej vara åtkomlige, blifvit liknöjde i bevakningen af sina hjordar och mången gång på trots låtit reuarne göra skada. Lagen må nu så

billigt och jemnt som möjligt utstaka rätt och pligt mellan den bofaste och nomaden; det bätar dock föga, om ej på samma gång tillses, huru det skall kunna blifva möjligt för den, som lidit skada, att därför erhålla upprättelse. Också hafva i den för Lapparne hittills afsedda lagstiftningen bestämmelser blifvit för sådant ändamål gifna. Af särskild betydelse är dervid den redan genom ett Kongl. Bref den 4 November 1817 uppställda, i den internationela lagen — Förordningen den 6 Juni 1883 — sedermera upptagna grundsatsen, att för vissa fall en samfällighet af Lappar skall vara förpligtad att gemensamt ersätta skada, om hvilken ej låter sig visa, af hvilkens renar den blifvit förorsakad. Nämda Kongl. Bref stadgar, att, när skada skett, ersättningen därför bör utgöras gemensamt af alla Lappar, som äro i ett sällskap eller följe, så framt styrkas kan, att skadan verkligen blifvit föröfvad genom dem eller deras djur, men det ej låter sig upptäcka, hvilken af Lapparne till skadan vållande varit, en hvar af dem likväl öppet lemnadt att, om han det förmår, sin oskuld ådagalägga, i hvilket fall han ifrån deltagande i skadeståndet bör vara fri. Enligt Förordningen den 6 Juni 1883 åligger, der skada skett inom sådant distrikt, som i nämnda lags 6 § omförmäles, och det ej kan utrönas, genom hvilkens eller hvilkas renar den blifvit förorsakad, gemensamt ersättningsansvar samtliga de Lappar, som uppehölo sig med sina renar inom distriktet den tid, då skadan skedde. Behofvet att i den lagstiftning, som skall bestämma förhållandena mellan Lapparne och de bofaste här i landet, intaga bestämmelser om gemensam ersättningsskyldighet i vissa fall för de förre synes komiterade vara fullt vitsordadt. Från vissa orter inom vårt land, der Lappar vistas, skildras den bofastes belägenhet såsom rent af olidlig i följd af omöjligheten för honom att vinna godtgörelse för skada, som af Lapparnes renar vållas; och i mängd anföras exempel, huruledes Lapparne, i följd af lättheten att undgå ersättningsansvar, blifva liknöjda i vården om sina djur. Af dessa förhållanden härröra stridigheter och våldsamma tilltag. En väsentlig förbättring skulle ernås, om bestämmelser gäfves angående gemensam ersättningsskyldighet för Lappar i vissa fall. För den bofaste innebure sådant fullständig rättshjelp; anledning till olagliga och egenmäktiga tilltag från hans sida upphörde, och Lapparne skulle af bestämmelserna föranledas till en mera noggrann vård om rendjuren. Det blefve för hvarje enskild Lapp af vigt att tillse, det allas renar omsorgsfullt vaktades, och särskildt att noga vaka öfver egna kreatur. Ty der dessa gjorde skada, kunde han med skäl vänta, att, i trots af den gemensamma ersättningsskyldigheten, dock ansvaret slutligen skulle drabba honom, då de öfrige Lapparne vore af sitt eget intresse manade att söka upptäcka, genom

hvilken renar skadan tillkommit. Att utforska sådant skulle för dem ej innebära några synnerliga svårigheter. Hittills hafva Lapparne gjort gemensam sak mot den bofaste och ej velat tillhandagå med upplysningar. Annorlunda blefve deremot förhållandet, om ifrågavarande grundsats antoges. För komiterade synes det jemväl otvifvelaktigt, att det gemensamma ersättningsansvaret låter förena sig med de allmänna grundsatser, hvarpå vår rätt hvilar, om man ock vid första påseendet skulle antaga motsatsen. De rättsförhållanden, å hvilka regeln om den samfälda ersättningsskyldigheten skulle få tillämpning, utgöras ju af förhållanden mellan nomader och bofaste; och att stadga förpligtelse till gemensamt ansvar för de förstnämnde står i öfverensstämmelse med hvad inom vår rätt såväl i äldre som nyare tider föreskrifvits för andra fall, der en näring är sådan, att den hufvudsakligen samfäldt bedrifves.

Föreskrifterna i den internationela lagen om gemensamt ersättningsansvar kunna emellertid icke oförändrade tillämpas inom Sverige. En indelning i distrikt af den art, som i 6 § af samma lag omförmäles, låter sig härstädes ej verkställa. Nämnda § fordrar, att distrikten böra med nödig hänsyn till djurens natur samt landskapets utsträckning, beskaffenhet och odling begränsas på sådant sätt, att de renar, som söka bete inom hvarje distrikt, kunna antagas komma att, der bevakning saknas, under betestiden ströfva omkring i hela distriktet utan att öfvergå till annat distrikt. Denna bestämmelse hänvisar på lokala förhållanden inom Norge, de der ej ega motsvarighet inom vårt land. I öfrigt skulle enligt anförda bestämmelse distrikten bildas allenast af sådana marker, å hvilka Lapparne äro berättigade att vistas, men sådant förutsätter, att Lapparne ej äro utestängda från begagnande af enskildes egor. Denna förutsättning träffar in i afseende på Norge samt vintertiden inom Sverige. Deremot skulle inom vårt land en områdesindelning för sommartiden, den der omfattade allenast marker, hvilka vore för renbete upplätta, blifva betydelselös utom för landet ofvan kulturgränsen. En annan begränsning af de områden, inom hvilka den gemensamma ersättningsskyldigheten skulle vinna tillämpning för Sverige, måste följaktligen uppställas; och hänvisa komiterade derom samt i afseende å det sätt i öfrigt, hvarunder grundsatsen syntes böra ingå i förevarande lagstiftning, till bestämmelserna i förslaget 17 §. —

Förhållandet mellan den internationela lagen angående Lapparne samt den särskildt svenska.

Då i Sverige tvänne lagar angående Lapparne — den internationela och den särskildt inhemska — skulle komma att samtidigt vara gällande, hafva komiterade härefter att redogöra för det förhållande, i hvilket dessa lagar stå till hvarandra.

Den internationela lagen handlar enligt sin rubrik — sådan denna lyder i lagens svenska text — om de Lappar, som med renar flytta

mellan de förenade konungarikena Sverige och Norge. Med anledning häraf kan den frågan framställas, huruvida densamma skall reglera de flyttande Lapparnes förhållanden, vare sig de uppehålla sig inom hemlandet eller i det andra riket, eller om den skall hafva afseende på dem endast då de med sina renar vistas i grannriket. Man kunde nemligen säga, att nomadlappen vore att anse såsom verkligen flyttande mellan de förenade rikena allenast den tid, under hvilken han uppehölle sig utom sitt eget land, samt att i samma stund han på återväg till detta öfverskrede riksgränsen hans egenskap af flyttande mellan rikena upphörde. Med denna tolkning komme författningen att afse endast svenska Lappars rättsliga ställning inom Norge samt norska Lappars inom Sverige, och dess föremål fölle alldeles utom gränserna för den lagstiftning, hvilken nu är i fråga.

Vissa uttalanden vid 1882 års Riksdag tyckas väl häntyda på en uppfattning, att den internationela lagen skulle ega sistnämnda inskränkta verkningskrets. Enligt komiterades åsigt kunna emellertid ovedersägliga skäl anföras för den mening, att nämnda lag afser de flyttande Lapparnes förhållanden inom så väl hemlandet som grannriket, och att således, hvad särskildt beträffar dess tillämpning inom Sverige, den gäller ej allenast norska flyttlappar under deras uppehåll härstädes men jemväl de svenska mellan rikena flyttande Lapparne, då desse vistas här i landet. Enligt sakens natur ligger nemligen det antagande närmast, att lagstiftaren velat, på samma gång han utstakade måttet af främmande flyttlappars rätt inom riket, också stadga angående de inhemska flyttlapparnes förhållanden. Svenska och norska flyttlappar föra ju mestadels sina hjordar till samma trakter, mången gång i gemensamt flyttningståg. Att en annan lag då skulle gälla för den ena än för den andra nationens undersåter, kan ej ifrågasättas. För den ej sällsynta händelsen, att norska Lappar ej sjelfve vintertiden föra sina hjordar till bete inom Sverige utan öfverlemna dem för sådant ändamål åt svenska Lappar, låter sig ej antaga, det de vilkor, under hvilka dessa främmande renar här finge föras å bete, skulle vara andra än de, som skolat gälla, derest egarne sjelfve medföljt. Men vid sådana förhållanden kan man ej förutsätta, att lagstiftaren velat särskilja frågor, som bäst lämpade sig för ett samtidigt och likartadt besvarande. — Flera bestämmelser i den internationela lagen skulle dessutom mista sin väsentliga betydelse, om de ej uppfattades såsom tillämpliga jemväl på Lapparne inom hemlandet, så t. ex. stadgandena om det i vissa fall Lapparne åliggande gemensamma ersättningsansvaret, de i 7 § gifna föreskrifterna om skyldighet för Lapparne att i vissa fall för myndigheterna anmäla förestående flyttningar, m. fl. — Skulle den internationela lagens uppgift

vara begränsad till att ordna frågan om de förmåner och skyldigheter, som inom ena riket borde tillkomma Lapparne från det andra, så hade ock tvifvelsutän åt dess bestämmelser gifvits en sådan form, som i traktater plägar användas, och i enlighet dermed lagens föreskrifter uttryckligen betecknats såsom gällande allenast svenska Lappar i Norge och norska Lappar i Sverige. — Emot de något obestämda yttrandena vid 1882 års Riksdag om den internationela lagens omfattning kan i i öfrigt göras gällande, hurusom det visar sig hafva varit vid lagens tidigare förberedande handläggning alltjemnt förutsatt, att, om t. ex. en norsk Lapp lemnade sina renar i vård åt en svensk för att vintertiden föras å bete inom Sverige, den internationela lagen vore att tillämpa i fråga om de vilkor, under hvilka en dylik betesrätt finge ega rum.

Men ehuru sålunda den internationela lagen eger tillämpning på svenska flyttlappar äfven under deras vistelse i hemlandet, så hafva dock komiterade vid nu ifrågavarande förslags utarbetande ej kunnat inskränka dettas bestämmelser att gälla allenast förhållandena mellan de icke flyttande Lapparne och de bofasta. Anledningen härtill har man att söka deri, att bestämmelserna i den internationela lagen särskildt lämpats efter de förhållanden, som förefinnas i Norge. Den internationela lagen var nemligen i främsta rummet framkallad af behovet att bringa reda och ordning mellan de flyttande Lapparne och de bofaste inom Tromsö amt, och i följd deraf måste dess bestämmelser afpassas efter ställningen derstädes. Någon särskild hänsyn kunde icke tagas dertill, att för Sverige särskilda omständigheter skulle kunna medgifva vidsträcktare rättigheter för Lapparne, utan att derigenom något obehörigt intrång skulle tillfogas de bofaste. Det kunde naturligen icke anses tjenligt att genom en *international* lag fastställa större mått af rättigheter för norska flyttlappar i Sverige än det, som kunde medgifvas svenska flyttlappar i Norge. Derföre blef i denna lag flyttlapparnes ställning bestämd på enahanda sätt inom båda rikena, ehuru man vid lagens beredning och stiftande ej förbisåg, att en skiljaktighet af antydd art förefans emellan de svenska och de norska förhållandena, och särskildt att *vintertiden* flyttlapparnes rättigheter inom Sverige skulle utan intrång för de bofaste kunna bestämmas efter förmånligare regler än dem, hvilka skulle tillämpas under den tid, de svenska Lapparne egde vistas i Norge, eller sommartiden. Den internationela lagen uttrycker sålunda det *minimum* af rättigheter, som tillkommer flyttlapparne; och frågan, i hvilken mån flyttlapparne skulle kunna på grund af förhållandena inom Sverige erhålla sina rättigheter härstädes bestämda till ett större mått än hvad i Norge medgifves svenska Lap-

par, tillhör den särskilda svenska lagstiftningen. Behof förefinnes alltså, att genom nya lagbestämmelser ordna förhållandet mellan svenska Lappar och bofaste i Sverige ej mindre i afseende å de svenska flyttlapparne än å de icke flyttande, och de bestämmelser, hvilka i komiterades förslag upptagits, afse i följd häraf samtliga svenska Lappar.

De af komiterade föreslagna stadganden ordna i åtskilliga punkter de flyttande Lapparnes ställning till de bofaste på annat sätt än den internationela lagen. Afvikelserna äro dock ej andra än sådana, som den svenska lagstiftningen otvifvelaktigt kan utan hinder af den internationela lagen vidtaga. Till hvarje åtgärd, som ej omedelbart eller medelbart *inskränker* de norska Lapparnes rätt, är svenska lagstiftningen utan hinder af den internationela lagen berättigad. Tydligt är nemligen, att Sveriges förbindelse till Norge enligt nämnda lag icke sträcker sig vidare, än att ej genom en ensidigt svensk lag sådana bestämmelser må gifvas, hvilka inskränka måttet af de rättigheter, dem norska flyttlappar skola enligt den internationela lagen här tillgodonjuta, eller i öfrigt försvåra de vilkor, under hvilka de efter nämnda lag hafva att utöfva dem tillagda rättigheter. Med ingen af förslagets bestämmelser är någon sådan verkan förbunden. Hvad angår de stadganden, hvilka blott afse sommartiden, framgår sådant deraf, att norska Lappar under nämnda årstid ej äro berättigade att här uppehålla sig; och hvad beträffar vintertiden, så innebära de föreslagna förändringarna förbättringar i Lapparnes vilkor.

Emellertid kommer den särskildt svenska lagen, om än till alla sina bestämmelser tillämplig äfven på de flyttande svenska Lapparne under deras uppehåll här i Sverige, dock ej att innefatta *alla* de regler, hvilka ordna deras förhållanden härstädes. Det har nemligen icke syns komiterade behöfligt eller lämpligt att i förslaget upptaga sådana den internationela lagens bestämmelser, hvilka — såsom stadgandena om distriktindelningen eller föreskrifterna om flyttlapparnes anmälningskyldighet i vissa fall — böra utan någon ändring bibehållas.

Vid tillämpningen af de stadganden, som skola gälla angående Lapparne, kunna efter komiterades förmenande inga kollisioner uppstå mellan den internationela lagen och den inhemska. Ty förutom de stadganden i den internationela lagen, hvilka antingen afse att reglera sådana rättsförhållanden, hvarom den rent inhemska lagen icke innehåller några föreskrifter, eller ock äro oförändradt upptagna i den inhemska lagen, och hvilka följaktligen vid sin tillämpning icke kunna gifva anledning till någon kollision, kunna inga andra bestämmelser i den internationela lagen komma att här erhålla användning än de, hvilka nyss ofvan angåfvos — stadgandena om distriktindelning och dermed sammanhän-

gande frågor samt om Lapparnes skyldighet i vissa fall att för myndigheterna anmäla förestående flyttningar. Om dessa stadganden gäll-
 ler emellertid, antingen, såsom förhållandet är med föreskrifterna om
 distriktindelningen, att ett förordnande af Konungen skall föregå deras
 användning, eller ock att förevarande förslag till dem uttryckligen hän-
 visar. I hvardera fallet ega alltså de administrativa myndigheterna i
 Sverige och de svenska domstolarne tillräcklig ledning för att bedöma,
 när tillämpning af dem skall ega rum. Att öfriga den internationela
 lagens föreskrifter här icke äro användbara, framgår af det förhållande,
 att motsvarande bestämmelser i förevarande förslag äro för Lapparne för-
 månligare och alltså — i enlighet med hvad ofvan sagts — här skola gälla.

*Deföreslagna
 bestämmel-
 sernas förhål-
 lande till den
 uppgift, som
 förelegat
 komitén.*

Då komiterades uppdrag varit att utarbete förslag till sådana
 lagstadganden om förhållandena mellan de svenska Lapparne och de
 bofaste i Sverige, hvilka tillhöra omfånget af Konungens och Riksdag-
 ens gemensamma lagstiftningsmagt, så kunde till äfventyrs tvekan
 uppstå, om ej vissa af de stadganden, dem komiterade föreslagit, vore
 af natur, att de strängt taget fölle utom komiterades uppgift. Sålunda
 förekomma i förslaget bestämmelser, hvilka icke tyckas beröra förhål-
 landet mellan nomaderna och den bofasta befolkningen men allenast
 angå Lapparne inbördes. Dit höra t. ex. föreskrifterna om de villkor
 och det sätt, hvarunder en Lapp kan få rätt till inrymning i annan
 lappby än den han tillhör. Om denna och andra dylika bestämmel-
 ser gäller emellertid, att, ehuru de i första rummet träffa allenast Lap-
 parne i deras förhållande till hvarandra, i det de åsyfta att motverka
 stridigheter mellan Lapparne i följd af trängsel om betet, de jemväl
 hafva till syfte och verkan att förhindra kollisioner mellan de bofaste
 och nomaderna.

Om en och annan af förslagens bestämmelser kunde väl ock
 ifrågasättas, huruvida den är af sådant innehåll, att den faller inom om-
 rådet för Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftningsmagt.
 De i förslaget upptagna stadganden, hvilka strängt taget skulle kunna
 anses ligga inom den administrativa lagstiftningsområde, stå dock i
 det omedelbara samband med förslagens öfriga bestämmelser, att komi-
 terade ansett dem icke lämpligen kunna derifrån afskiljas, helst förde-
 len för Lapparne att i en författning hafva samlade de för dem gäl-
 lande föreskrifter är påtaglig.

En framtida god ordning i förhållandet emellan Lapparne och den
 bofasta befolkningen beror naturligen framför allt på rättmätigheten och
 billigheten i de regler, hvilka afgöra Lapparnes och de bofastes inbör-
 des rättigheter och skyldigheter, så ock derpå, att verksamma och ända-

målsenliga rättsmedel vid lagöfverträdelser stå den lidande till buds. Utöfver bestämmelser i dylika punkter torde emellertid något kunna särskildt åtgöras till främjande af en fredlig sammanlefnad mellan nomaden och jordbrukaren. I sådant hänseende möter närmast den tanken, att åt någon borde uppdragas såsom ett embetsåliggande att vaka öfver god ordning mellan Lapparne inbördes samt mellan dem och de bofaste, att dervidlag utöfva en kontrollerande, medlande och förlikande myndighet. Inom den internationela lagen är denna tanke utförd i bestämmelserna om den förman, som för hvarje distrikt skall af och bland Lapparne väljas. Huruledes komiterade funnit angeläget att äfven för våra rent inhemska förhållanden stadga något motsvarande, derom hänvisa komiterade till förslaget 11 §. Om man emellertid än kunde för de flesta fall påräkna en önskelig påföljd af en bland Lapparne vald förtroendemans tjensteutöfning, så torde dock fall förekomma, der han antagligen icke skulle räcka till för sin syssla. Äro å någon trakt misshälligheterna mellan Lapparne och de bofaste mer än vanligt stora, då torde en af och bland Lapparne utsedd ordningsman föga förmå att dem bilägga. Den jordbrukande befolkningen, afvogt ständ mot Lapparne, komme ej att fästa afseende vid hvad han kunde hafva att andraga. Just der en medlande och kontrollerande myndighet mest vore af nöden, kunde hans syssla finnas minst verksam. Å sådana orter behöfves derföre en af staten tillsatt tjensteman, hvilken eger tillräckligt inflytande för att åstadkomma, det Lapparne å ena sidan få åtnjuta dem tillagda rättigheter, men å andra sidan komma att afhålla sig från intrång i andras. En dylik, öfver de stridande stående opartisk myndighet är framför allt af nöden, när det gäller att bringa en ny lagstiftnings grundsats till verksamhet å orter, der förhållandet mellan Lappar och bofaste för närvarande är minst tillfredsställande. Särskildt bör ifrågavarande tjensteman hafva till åliggande att åtala öfverträdelser af de om lappväsendet gifna föreskrifter, der sådana förseelser äro af beskaffenhet att kunna af allmän åklagare beifras. Länsmännen, dem sådant eljest skulle tillhöra, äro under den korta sommaren. då deras ingripande vore mest af nöden, så upptagna af en mängd andra förrättningar, att de svårigen kunna skänka förhållandet emellan de bofaste och Lapparne erforderlig uppmärksamhet. Inom Norge, der i Tromsö amt ett s. k. Lappe-Opsyn af art, som här åsyftas, varit sedan 1865 anordnad, har detsamma visat sig vara till stort gagn.

I förevarande lag är emellertid ej stället att något stadga om inrättandet af en dylik tjenstebefattning. Komiterade hafva här endast velat fästa uppmärksamhet derpå, huru magtpåliggande en dylik befattning vore.

Komiterade få härefter öfvergå till framställning af de hufvudsakliga skälen för de särskilda bestämmelserna i förslaget.

1 §.

Såsom redan är nämndt, äro i förevarande § upptagna samma regler, som för närvarande gälla i fråga om Lapparnes rätt att vistas å någon trakt för att der idka renskötsel. Bestämmelser, åsyftande att möjliggöra en utvidgning af det utrymme, som för närvarande är Lapparne medgifvet, hafva blifvit intagna i 27 och 28 §§. På annat sätt, än hvad sistberörda tvänne §§ gifva vid handen, har någon jemkning i bestående rättsregler ej syntts böra vidtagas. Om de faktiska förhållanden, hvilka påkallat tilläggsbestämmelserna i 27 och 28 §§, hänvisas till hvad vid sistnämnda §§ blifver af komiterade anfördt.

I det föregående yttrades, huruledes man kunde förmena, att ett billigt afvägande af nomadens och jordbrukarens intressen skulle påfordra till förmån för den senare någon inskränkning i Lapparnes flyttningsrätt. En dylik önskan har låtit sig förnimma från jordegare, å hvilkas områden Lapparne vintertiden plägat taga sina visten, och är lätt förklarlig, enär Lapparnes uppehåll å en ort kan jemväl under vintermånaderna vålla skada. Den skulle ock vara berättigad, om Lapparnes ifrågavarande flyttningar ej företoges i följd af ett verkligt behof, och om alltså Lapparne kunde utan men från denna sin flyttningsrätt i någon mån afstå. Den redogörelse, komiterade lemnat för de förhållanden, under hvilka Lapparne drifva sin renskötsel, torde emellertid till fullo ådagalägga, att Lapparne i regeln ej utan att lida skada kunna afstå från sina flyttningar i den utsträckning, hvori dessa hitills egt rum, och att fördenskull någon till inskränkning derutinnan ledande bestämmelse ej bör gifvas.

Då i förevarande § sägs, att på enskildes egor, belägna utom lappmarkerna eller inom de delar af lappmarkerna, som vid afvittring förklarats tjenliga till odling, Lapparne ega att vistas allenast vintertiden, så torde här böra erinras om den betydelse, i hvilken sistnämnda uttryck förekommer i förslaget. Hvilka årets månader derunder äro att förstå, torde framgå af förslagets 10 §. Sistberörda § afser den tid, under hvilken norska flyttlappar hafva rätt att med sina renar vistas inom Sverige. Enär uttrycket vintertiden der användes till betecknande af denna tid, så har man alltså att derunder innefatta månaderna från och med Oktober till och med April. De månader, under hvilka det skall vara Lapparne förment att anlita enskildes egor, belägna inom ofvannämnda trakter, blifva alltså Maj, Juni, Juli, Augusti och Septem-

ber. Någon tid härutöfver har icke bort under förbudet hänföras redan af det skäl, att enligt den internationela lagen flyttlapparne ega att under tiden från Oktober månads ingång till Maj månad vistas inom Sverige å hvarje trakt, der de af gammalt hitintills hafva uppehållit sig, oafsedt huruvida marken är statens eller enskild mans egendom. Men äfven om den internationela lagen dervid ej lagt hinder i vägen, skulle sådant i allt fall ej hafva varit befogadt. Ty enligt hvad i det föregående redan blifvit anfördt böra de tidsgränser, som skola gälla i fråga om Lapparnes rätt att vistas å enskildes egor, bestämmas efter den skiljaktighet, som under olika årstider eger rum i afseende å markens afkastning, så att den bofastes egor blifva honom ensam förbehållna den tid af året, då marken bär, och då renarnes uppehåll å hans egor skulle kunna vålla honom väsentligt intrång. Denna skiljaktighet torde ej kunna nogare angifvas än derigenom, att de afgörande tidsgränserna sättas till Oktober månads ingång samt April månads slut.

Vid den regeln, att Lapparne ej vintertiden må vistas å enskildes egor inom de delar af lappmarkerna, som vid afvittring förklaras tjenliga till odling, har i följd af särskilda inom Arvidsjaur och Arjepluogs socknar förefintliga förhållanden en jemkning måst vidtagas. Åtskilliga inom nämnda socknar åt Lapparne afsatta renbetesland egas nemligen till vissa delar af bofaste. Den rätt, Lapparne hittills egt att å desse bofastes områden beta sina hjordar hvarje tid af året, och hvilken rättighet 1873 års afvittringsstadga iakttagit genom föreskriften, att renbetesland, beläget nedom odlingsgränsen, borde i mån af Lapparnes behof bibehållas, måste för framtiden åt dem bevaras; och har hänsynen till nu anmärkta omständigheter påkallat det i förevarande § intagna förbehåll om betesrätt för Lapparne under hvarje årstid å sådana enskilde tillhöriga egor, hvilka vid afvittringen blifvit afsatta jemväl till renbetesland.

Stadgandet, att Lapparne allenast vintertiden må ega vistas å enskildes egor nedom kulturgränsen, förutsätter, för att vara rättmätigt, att denna gräns, hvars läge ännu ej är bestämdt, varder dragen så, att ej nedom densamma kommer att falla någon trakt, å hvilken Lapparne oundgängligen måste uppehålla sig under någon annan tid af året. Men finnes väl, kunde man fråga, erforderlig trygghet, att gränsen verkligen varder lagd så, som nu är antydt, och låter sig ej befara, att vid dess bestämmande Lapparnes behof kan komma att i större eller mindre omfattning förbises? I den lydelse, afvittringsstadgans föreskrift om odlingsgränsen tidigare egde, kunde densamma måhända gifva stöd åt en dylik betänklighet. Gränsens fastställande skulle ega rum i samma ordning, som för öfriga åtgöranden vid afvittringen var

föreskrifven, och man kunde befara, att de myndigheter, dem det i enlighet dermed tillhörde att i ärendet besluta, skulle komma att ojemnt våga mot hvarandra de omständigheter, som dervid borde beaktas. Genom nådig kungörelse den 13 sistlidne juli, gifven i anledning af framställning från komitén, har emellertid, med ändring af hvad derom förut gällt, föreskrifvits, att förslag till odlingsgräns skall af afvittringsstyresmannen, sedan Lapparne och den jordbrukande befolkningen inom socknen blifvit hörde, ingifvas till Konungens Befallningshafvande, som jemte eget yttrande skall insända förslaget till Konungens nådiga pröfning och afgörande. Härmed synes tillräcklig trygghet vara vunnen, att odlingsgränsen blifver bestämd under noggrann och rättvis hänsyn till Lapparnes behof; och vid sådant förhållande lærer den omständigheten, att dess fastställande är en framtida fråga, ej med fog kunna mot paragrafens innehåll göras gällande.

2—5 §§.

Under sin vistelse å en trakt kunna Lapparne ej undgå att i någon mån anlita skogen, om de skola kunna å trakten qvarblifva och göra bruk af dem tillagda rättigheter. Deras behof af skogsförnödenheter omfattar i första hand bränsle samt virke till bostäder, visthus och tältstänger. Men jemväl för andra ändamål blir det dem oundgängligt att använda skogen, såsom till renhagar och annan stängsel. Till bränsle pläga de i regeln taga torr och vindfäld skog, en och videbuskar; för öfriga ändamål måste de bruka äfven växande träd.

Vid fråga om det sätt, hvarpå Lapparnes rätt till skogsfång enligt gällande lagstiftning är bestämd, har man att uppmärksamma föreskriften i 8 § af 1873 års afvittringsstadga derom, att Lapparne skola ega, i den mån för betesrättens utöfning är nödigt, till hushållsbehof begagna skogen. Genom denna bestämmelse är för lappmarkerna Lapparnes behof af skogsförnödenheter i allt väsentligt tillgodosedt. Angående de trakter i öfrigt, der Lapparne ega vistas, kan man ej hänvisa till någon uttrycklig bestämmelse. Att Lapparne ega å de för dem afsatta land anlita skogen, i den mån sådant behöfs för utöfvandet af andra dem tillagda rättigheter, är uppenbart och är för öfrigt, om ej direkt inom lagstiftningen uttaladt, dock medelbart erkänt genom åtskilliga bestämmelser deri; och äfven när Lapparne vistas med sina renar å annan mark än nu är nämnd — då de uppehålla sig utom lappmark eller lappområde — hafva de hittills opåtaladt fått taga de skogsprodukter, hvilka för betesrättens begagnande varit erforderliga, om än intet lagstadgande derom låter sig åberopa. Gällande regel

måste fördenskull anses vara, att Lapparne under sin vistelse å trakter, der de ega uppehålla sig med sina renar, äro befogade att anlita skogen till det omfång, som utöfningen af andra dem tillagda rättigheter påkallar. Att i den lagstiftning, som nu tillärnas, denna rättighet för Lapparne bör bibehållas, är uppenbart.

Men om nu än Lapparne skola hafva rätt att i skog, der de ega vistas med sina renar, fylla sitt behof af virke och bränsle, så bör detta medgifvande vara förenadt med de vilkor och förbehåll, som krävas af hänsyn till skogens vård. Man kan fråga, om Lappen må för sitt behof taga skogseffekter af hvad slag han för godt finner, eller om han ej må förpligtas att använda allenast skog af visst slag, för så vidt med en sådan föreskrift ej sjelfva behofvets fyllande omöjliggöres; om han bör vara skyldig att lemna godtgörelse för hvad han använder, och om han ej bör hafva skyldighet att före afverkning begära anvisning eller utsyning.

Om dessa och dylika frågor är i vår nu bestående rätt ingenting sagdt. Hittills hafva Lapparne, der de vistats, utan utsyning till sina behof tagit skog af hvad slag som helst, och någon betalning för hvad de användt har af dem icke blifvit erlagd.

Att i den inhemska lagstiftningen, på sätt som skett i den internationela lagen, från användning för Lapparnes behof undantaga viss slags skog läser ej kunna ifrågasättas för annat fall än der enskild skogsegare kan sägas lida intrång genom Lapparnes skogstågt. Deras behof af skog är nemligen ringa; till bränsle använda de torr och vindfäld, men ej växande skog. Tillgången å skog inom de trakter, der Lapparne vistas, är deremot god. Å statens mark torde alltså Lapparne böra hafva rätt att till eget behof använda skog af hvad slag som helst likasom ock å enskild skogsmark inom lappmarkerna, till hvilken skogsmark egarne ej hafva vidsträcktare dispositionsrätt än som enligt 1 § af Förordningen den 29 Juni 1866 angående dispositionsrätten öfver skogen å vissa skattehemman är egare af deri omförmälda hemman medgifven. Enligt hvad komiterade kunnat inhemta om Lapparnes behof af växande träd, då de vistas utom lappmarkerna, hafva ej Lapparne sådan skog af nöden för annat än hvad man skulle kunna beteckna såsom tillfälligt behof. Några kåtor bygga de icke å dylika orter; de flytta med tält och medföra dertill hörande tältstänger. Ej heller uppföra de der några visthus eller gårdar eller hafva i öfrigt någon användning af växande träd för mera stadigvarande behof. Vid sådant förhållande synes lagstiftningen med fog kunna begränsa Lapparnes rätt derhän, att de å enskildes skogar utom lappmarkerna ej må taga växande träd för annat än tillfälligt behof. Skulle någongång så inträffa, att de derstädes

komme i behof af växande träd för mera stadigvarande användning, så kunde det väl ej anses vara någon för dem oskäligen tunga, att de för dess fyllande vore hänvisade till kronoskog eller till att utverka sig tillstånd dertill af enskild jordegare.

Ej heller synes någon obillighet mot Lapparne ligga i föreskriften, att för växande träd, som af Lapparne tagas i enskild man tillhörig utom lappmarkerna belägen skog, godtgörelse bör af dem lemnas, ett stadgande, som af komiterade ansetts nödigt för att, såvidt på lagstiftningen beror, i detta hänseende undanrödja alla anledningar till missnöje och tvister mellan Lapparne och de bofaste. Hvad angår sättet för denna ersättnings bestämmande, torde det finnas vara med båda parternas intresse öfverensstämmande att stadga ett tillvägagående, likt det som enligt den internationela lagen gäller för dylika frågors afgörande inom Norge.

Mot den grundsats, som i den internationela lagen vunnit uttryck i bestämmelsen, att Lapparne för uppförande eller ombyggnad af stängsel, gammer eller hus ej må taga växande löfträd utan efter anvisning eller utsyning af tjänsteman eller jordegare, läser någon betänklighet ej förefinnas. En sådan omgång kan ej anses vara för Lapparne betungande, då den ej påfordras för annat fall än der virket skall användas för ett sådant mera stadigvarande och omfattande behof, som låter sig på förhand beräkna. Denna grundsats synes dock böra uppställas allenast angående skog, belägen utom de för Lapparne afsatta land; hvarförutom och då inom lappmarkerna all skog, såväl kronans som enskild mans, står under skogsstatens vård och förvaltning, vederbörande skogsbetjent blefve den, hos hvilken anvisningen eller utsyningen i hvarje fall skulle begäras. Jemte regeln om skyldighet att begära utsyning bör billigtvis upptagas det i den internationela lagen från samma regel uppställda undantag, hvilket afser det fall att virke, som af Lapparne blifvit lagligen användt till stängsel, finnes vara utan deras samtycke bortfördt eller gjordt obrukbart.

Äfven föreskriften i sistnämnda lag, att växande träd, som af Lapparne användas till stängsel, böra af dem afbarkas, läser, då afbarkningen tjänar att göra virket hållbart för längre tid, böra göras gällande i den inhemska lagstiftningen. Då åt Lapparne, enligt hvad komiterade ofvan hemställt, rättighet ej skulle tillerkännas att för uppförande af stängsel taga växande träd i enskilda utom lappmarkerna belägna skogar, skulle föreskriften blott komma att få användning i fråga om statens skogar samt enskildes skogar inom lappmarkerna.

I afseende å det i den internationela lagen förekommande förbudet för jordegare att bortföra eller göra obrukbart det virke, som

Lapparne vid deras visten lagligen användt till varaktigt bruk, så ock i fråga om de straff, som böra följa på öfverträdelse af hvad i ämnet varder föreskrifvet, finna komiterade sig jemväl böra ansluta sig till nämnda lags bestämmelser.

6 §.

För att tillförsäkra Lapparne ett obehindradt bruk af de flyttningvägar, som för dem äro af nöden, hafva särskilda bestämmelser syntes erforderliga. Som emellertid Lapparnes behof af vandringsväg öfver enskildes egor i vissa fall kan blifva för jordegaren betungande, har i förslaget intagits bestämmelse, att Lapparne vid flyttning öfver enskild mark skola taga väg, der minsta skada förorsakas, och att Konungens Befallningshafvande har att, der tvist uppstår, bestämma, hvar flyttningväg må tagas.

7—10 §§.

Oftan äro angifna de grundsatser, hvilka efter komiterades uppfattning böra gälla i fråga om den enskilde nomadens rätt att med sina hjordar vistas å de trakter, som för Lapparnes renskötsel upplåtits. Komiterade hafva anfört, hurusom en återgång till hvad i äldre tider härutinnan gält vore af nöden. Vissa större områden borde bestämmas, inom hvardera af hvilka en samfällighet af Lappar skulle ega att med andras uteslutande vistas, men der den enskilde ej borde hafva rätt till någon viss del, hvarförutom i myndigheternas hand skulle ligga att efter lägligheten reglera lappantalet mellan områdena. Denna ordning borde dock ej sättas i verket i vidsträcktare mån än behofvet kräfde och af sådan anledning allenast för sommartiden.

Uti här ifrågavarande §§, hvilka innehålla de närmare bestämmelser, som erfordras till genomförande af hvad sålunda befunnits önskvärdt, har i första rummet skolat föreskrifvas, huru de områden, der sommarbetet skall vara gemensamt för en viss samfällighet af Lappar, böra till sina gränser bestämmas. Der lappbyindelningen ännu finnes kvar i dess gamla form, såsom uti Tornio och Luleå lappmarker, kan den antagligen i det väsentligaste bibehållas, så att derstädes icke torde deri böra vidtagas andra rubbningar än de mindre, som kunna betingas af syftet, att lappbyarne må erhålla naturliga gränser, der detta tilläfsventyrs för närvarande ej är förhållandet. Der fjälltrakterna deremot, såsom i de öfriga lappmarkerna och i Jemtlands län, blifvit indelade i särskilda land, i hvilka Lappar blifvit inrymda, torde lapp-

byarne böra bildas genom en sammanslagning af dylika land, till hvilka böra läggas dem tillgränsande af Lapparne till gemensamt bete för renarne använda, mot riksgränsen stötande fjällsträckningar, hvarvid bör tillses, att hvarje lappby kommer att begränsas af större vattendrag och djupt nerskurna dalgångar. Det är att förutse, att, när denna åtgärd första gången skall vidtagas, till ett distrikt komma att sammanföras sådana land, som tillföre tillhört samma lappby, enär ett återgående till den indelning, som i forna tider gäلت, torde förorsaka minsta rubbning i nu bestående förhållanden. Att verkställa indelningen i lappbyar lärer böra tillkomma Konungens Befallningshafvande hvar för sitt län. Som emellertid en ändring af den ordning, hvilken i enlighet härmed varder efter lagens antagande först genomförd, kan framdeles finnas önskvärd och utan olägenhet verkställbar, har befogenhet att vidtaga sådan ändring bort förbehållas nämnda myndighet.

Hvad härnäst beträffar frågan, hvilka Lappar skola vara befogade att med andras uteslutande sommartiden vistas inom hvarje särskild by, så synes hvad derom bör gälla vara lätt funnet. Medlemmar af byn blifva, efter den föreslagna indelningens första genomförande, de, som hafva särskild inrymning å land inom dess område, samt af dem, med hvilka sådant förhållande ej eger rum, sådana som genom födseln eller gifte kunna sägas tillhöra byn. När framdeles nu bestående inrymningsrättigheter upphört, varder födseln eller giftet det bestämmande förutom det fall, då någon blifvit genom myndighets beslut flyttad från en by till en annan.

Om myndigheternas befogenhet att ingripa i fördelningen af lappantalet mellan byarne hafva åtskilliga bestämmelser varit att föreslå. Såsom anledning, i följd hvaraf förflyttning må ega rum, hafva bort upptagas ej mindre det förhållande, att någon Lapp sjelf önskar att blifva medlem af annan by, än äfven det, att renantalet inom en by finnes vara större, än lägenhet är, så att trängsel deraf uppstår eller skada å kringliggande trakter förorsakas. Angående såväl den sökta som den tvungna flyttningen hafva stadganden erfordrats derom, att ingen flyttning må medgifvas eller åläggas, med mindre tillräcklig utredning vunnits af alla de förhållanden, som dervid böra af vederbörande beaktas. Hvad särskildt den tvungna förflyttningen angår, är af nöden att bestämma den grund, efter hvilken den ene Lappen skall ega företrädesrätt framför den andre att qvarstanna inom byn. Härjemte erfordras dels stadganden derom, att Lapparne ej må förpligtas flytta längre bort än som kan vara af nöden, dels ock bestämmelser angående viten, åsyftande att meddeladt åläggande om flyttning varder behörigen efterkommet.

Af skäl, dem komiterade längre fram få tillfälle att anföra, hafva komiterade funnit Lapparnes hittills utöfvade sed att använda de åt dem upplåtna marker till bete ej allenast för sina egna renar men jemväl för sådana, hvilka tillhöra bofaste och af dessa lemnats i Lapparnes vård, böra af lagstiftningen godkännas. Det vill emellertid synas, som borde den renskötsel, hvilken af Lapparne bedrifves utslutande eller till hufvudsaklig del för de bofastes räkning, i fall af trångmål ega mindre rätt än den, som Lapparne idka endast eller i väsentlig mån med egna eller andra Lappars renar. Vid sådant förhållande hafva komiterade ansett, att bland byns medlemmar utflyttningsskyldighet borde i första hand åligga den, som utslutande eller till hufvudsaklig del hade bofastes renar i sin hjord.

I syfte, att en hänvisning af Lapp från en till annan lappby må blifva verksam, hafva komiterade ansett den böra förbindas med föreläggande af vite. Skall detta föreläggande utöfva nödig verkan mot renegare, som till Lapp öfverlåtit värden af sina renar, måste en sådan renegare med dessa renar vara ansvarig för gäldande af viten, som blifvit Lappen ådömda. Utan ett sådant stadgande skulle nemligen renegaren, der han läte den Lapp, som vårdade hans renar, personligen utgifva eller aftjena det ådömda vitet, kunna omintetgöra verkställigheten af den gifna föreskriften om flyttning, för så vidt den afsåg hans renar.

Under förutsättning, att för tillsynen öfver förhållandena mellan Lapparne och de bofaste en särskild tjänsteman varder å en eller annan ort tillsatt, hafva komiterade upptagit denne tjänsteman, hvars benämning synes lämpligen kunna blifva uppsyningsman, såsom en af dem, hvilka det skulle åligga att bidraga till den utredning, som bör föregå, innan flyttning medgifves eller ålägges.

11 §.

I det föregående har redan blifvit framställt, hurusom det vore angeläget, att i förslaget upptoges stadganden af enahanda syftning som de, hvilka i den internationela lagen äro gifna om den af och bland Lapparne valde förmannen.

I denna § hafva blifvit införda de bestämmelser, hvilka härutinnan synts böra gifvas. Sålunda har här stadgats angående det område, för hvilket sysslan skall gälla, om det sätt, hvarpå valet skall förrättas, om de åligganden, som böra tillkomma den valde, om tiden för uppdragets fortvaro samt om åtgärder i syfte att bereda

allmän kännedom om den utsedde förtroendemannens person och vistelseort.

Att lappbyn bör vara den blifvande sysslomannens verksamhetsområde och att följaktligen de till samma lappby hörande Lappar hafva att honom utse, torde finnas gifvet i betraktande af den betydelse, som indelningen i lappbyar skulle efter förslaget ega. Till skilnad från den internationela lagens förman lär hans benämning lämpligen kunna blifva ordningsman. Tiden för uppdragets fortvaro har synts kunna bestämmas i enlighet med allmänna lagens föreskrifter angående nämndemän. Hvad beträffar ordningsmannens särskilda tjänsteåligganden, så framgår dessas beskaffenhet ur den allmänna uppgift, hvilken hans syssla är afsedd att fylla. Till ledning vid deras uppställande hafva i tillämpliga delar den internationela lagens föreskrifter om förman tjenat.

12—14 §§.

Under utöfvande af den rätt att till bete för sina renar begagna icke blott de för Lapparne afsatta land utan äfven enskilde tillhörig mark, vid hvilken Lapparne enligt stadgandena i förslagets 1 § blifvit bibehållna, måste enligt allmän regel Lapparne vara skyldige att ersätta den skada — det obehöriga intrång — som de bofaste kunna komma att å sina egor genom renarne lida. I förevarande §§ samt i 15 § hafva närmare bestämmelser om Lapparnes skadeersättningsskyldighet upptagits.

I hvilken mån vid utöfvningen af Lapparnes betesrätt olaga intrång kan blifva någon tillskyndadt, är naturligen i främsta rummet beroende på omfånget af nämnda rättighet. Der Lapparne ega att för bete åt sina hjordar anlita enskild persons område allenast viss tid af året, kan dylikt intrång ske, så snart deras renar under förbjuden tid beta eller eljes förstöra något på den enskildes egor, dessa egor må nu vara af hvad slag som helst. Men äfven å tid, då Lapparne hafva betesrätt å bofast persons marker, kan denne genom renarnes vistelse å hans område blifva utsatt för skada af åtskilligt slag. Ty den betesrätt, Lapparne hafva sig tillerkänd å hans egor, sträcker sig ej derhän, att Lapparne skulle få använda till bete för rendjuren allt egendomens område utan åtskilnad. Det är endast i utmarken, som Lapparne ega att låta sina hjordar hemta näring. Men ej ens all den bofastes utmark kan med fog vara Lapparnes betesrätt underkastad. Af skäl, dem komiterade strax nedan skola anföra, har det

synts, som borde denna rättighet utan inskränkning ega rum allenast å hvad man kunde kalla vanlig utmark.

Hvad för det närvarande gäller angående omfattningen af Lapparnes betesrätt å enskild mark framgår af bestämmelserna i Kongl. brefvet den 3 Oktober 1866 angående grödas och egors fredande i lappmarken, jemfördt med tvänne i samma ämne tidigare aflättna skrivelser, nemligen dels den 3 Maj 1825 till Konungens Befallningshafvande i Vesterbottens län dels ock den 26 Mars 1831 till Kammarkollegium. Från Lapparnes betesrätt undantagas der åker, äng och slättermyr; och torde under äng och slättermyr de så kallade utängsslätterna vara inbegripna.

Utängsslätterna, äfven der de kunna tillhöra utmarken, synas ock komiterade fortfarande böra vara skyddade. De gifva i regeln ett värdefullt bidrag till jordbrukarens behof af foder; å många trakter äro de den hufvudsakliga ängsmark han eger, och deras belägenhet är i allmänhet sådan, att Lapparne med någon omsorg vid renarnes bevakning kunna hindra dessa från att å dem inkomma. Dock kräfves, att ej såsom utängsslätter annat varder skyddadt, än som verkligen kan sägas förtjena skydd, och att från utmarken undantagas allenast sådana ställen, som efter sin användning och det sätt, hvarpå de framträda, kunna sägas verkligen skilja sig derifrån. Klart är, att ett gräsbärande ställe i skog och mark ej må räknas såsom en ega af särskildt slag blott af *det* skäl, att jordegaren någon enda gång derifrån inhöstat hö. Än mindre bör en blott förklaring från hans sida, att han *ämnar* skörda hvad å något ställe växer, kunna verka derhän, att Lapparne varda ifrån detta uteslutna. Den plats, hvilken må ställas såsom egentlig utängsslätter å annat led än den allmänna utmarken, bör hafva varit i bruk under årens lopp såsom slätter och fortfarande dertill användas. Men dess användning såsom slätter måste ock kunna på marken tydligen skönjas. Under annan förutsättning synes skyldighet att från densamma afhålla renarne ej kunna Lapparne med fog åligga. Sistnämnda betingelse är så mycket mera magtpåliggande, som myndigheterna skulle efter förevarande förslag erhålla en omfattande befogenhet att hänvisa Lapparne till bete å annan trakt än der de förut hållit till. När sådant skedde, skulle Lapparnes bristande lokalkännedom göra det för dem omöjligt att hålla renarne från slätterlägenheter, hvilka ej vore å marken såsom sådana särskildt utmärkta. Der en utängsslätter ej har nu angifna egenskaper, lærer den ej böra vara egaren uteslutande förbehållen, med mindre denne inhägnar densamma. Vid öfvervägande af hvad nu blifvit anfördt, torde man finna skäligt att från Lapparnes

betesrätt å enskild mans utmark undantaga sådana utängsslätter, hvilka antingen äro inhägnade eller, utan att vara inhägnade, år efter annat varit till höfångst brukade och dertill brukas, samt genom hässjor, diken, rödjning eller på annat sätt tydligen framträda såsom utängsslätter.

Från den uppfattningen, att Lapparnes betesrätt rättvisligen bör ega nu angifvet omfång, hafva komiterade utgått då de i fråga om Lapparnes skadeersättningsskyldighet uppställt de regler, för hvilka nu är att redogöra.

När det gäller att bestämma, huruvida Lapparne böra vara ovilkorligt skyldiga att i hvarje fall ersätta det obehöriga intrång, som vid betesrättens utöfning kan vållas, måste hänsyn tagas till de säregna svårigheter, som äro förenade med renarnes vård, och huru det understundom är Lapparne alldeles omöjligt att, äfven der de uppbjuda sin yttersta förmåga, hålla renarne samman. Den bofaste, som ock är skyldig att vakta sina kreatur så att ej af dem skada sker, har ojemförligt mycket lättare att uppfylla sin skyldighet, och till lättnad i bevakningen tillkommer honom dessutom stängselvitsord. Ett billigt uppmärksammande af dessa förhållanden har ock verkat derhän, att enligt gällande rätt åtskilliga inskränkande bestämmelser förefinnas i fråga om Lapparnes skyldighet att ersätta den skada, som genom renarne tillskyndas den bofasta befolkningens egendom. Sålunda är genom ofvan anförda författningar bland annat bestämdt, att inom Norrbottens, Vesterbottens och Jemtlands läns lappmarker — hvad under Jemtlands lappmark bör förstås, är i det föregående redogjort — Lapparnes ersättningsskyldighet för skada å växande eller afskuren gröda på åker, äng eller slättermyr skall vara ovilkorlig allenast för tiden från och med den 1 Juni till den 1 September; sker skada annan tid, skola Lapparne derfor lemna ersättning endast i det fall, att den skett genom bevislig uraktlåtenhet å Lapparnes sida samt alltså kunnat undvikas.

Komiterade hysa ingen betänklighet vid att i förslaget upptaga denna regel. Den skulle här komma att få afseende å växande eller afskuren gröda på åker, äng samt sådan utängsslätter, som ofvan är angifven. I vissa delar torde densamma dock få någon jemkning. Föreskriften, att inom Jemtlands läns lappmark Lapparnes ersättningsskyldighet för skada å växande eller afskuren gröda på åker, äng eller utängsslätter skall vara ovilkorlig allenast för tiden från och med den 1 Juni till den 1 September, innefattar onekligen för den derstädes boende jordbrukaren ett vida mindre skydd än som genom enahanda bestämmelse blifvit den bofaste i Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker beredt. I anseende till Jemtlands läns sydligare läge tager års-

växten der tidigare sin början än inom nordligare trakter; redan under senare hälften af Maj träffar man der en växtlighet, hvartill lappmarkerna inom Norrbottens och Vesterbottens län ej förete någon motsvarighet förr än i Juni månad. Å andra sidan fortgår höskörden å utängsslåtterna inom Jemtlands län äfven under September månad, medan den deremot i de nordligare länen i regeln är undanmjord redan under Augusti. Nu hafva emellertid tidsgränserna den 1 Juni och den 1 September uppenbarligen tillkommit i tanke, att derinom fölle all den tid, som för grödans tillväxt, mognad och skörd i regeln åtginge. Då det nu visar sig, att denna förutsättning för vissa trakter i någon mån slår fel, synes rättelse derutinnan böra vidtagas. I sammanhang härmed lärer en annan jemkning böra ske. Gällande författningar göra, såsom nämnt, i förevarande fråga en skilnad mellan olika delar af Jemtlands län alltefter dessa tillhöra eller icke tillhöra hvad i författningarna benämnas Jemtlands lappmark, ithy att inskränkningen i Lapparnes ovilkorliga ersättningsskyldighet skulle gälla allenast inom den senares gränser. Att i förslaget upptaga en dylik särskiljning mellan olika delar af Jemtlands län, dertill synes skäligen icke förefinnas, då ju enligt hvad nyss angafs Lapparnes ersättningsskyldighet för skada på ifrågasvarande slags egor göres ovilkorlig all den tid af året, under hvilken någon afsevärd skada å gröda på åker, äng eller utängsslätter kan af renarne föröfvas. I enlighet med det nu sagda hafva alltså komiterade i 12 § föreslagit, att Lapparnes ersättningsskyldighet för skada å växande eller afskuren gröda på åker, äng eller sådan utängsslätter, som bör vara från renbetesrätten undantagen, skall vara obetingad inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker allenast under Juni, Juli och Augusti månader och inom Jemtlands län blott under tiden från och med den 15 Maj till den 1 Oktober, samt att för skada af angifvet slag, som sker inom nämnda trakter under annan tid af året, ersättning skall af Lapparne utgöras blott i det fall, att skadan tillkommit genom uppsåt eller grof vårdslöshet vid renarnes bevakning.

Den ändring, som härmed sker i bestående regler angående växande eller afskuren gröda på åker och ängsmark, kommer att tjena egentligen de bofastes intresse. Ifrågasättas kan emellertid, om ej äfven till Lapparnes förmån något kunde åtgöras, i syfte att, der reglernas tillämpning funnes vara för Lapparne betungande, någon lättnad måtte dem beredas. Den tanke, hvilken i sådant hänseende framställer sig, är den, om ej för vissa fall Lapparnes skyldighet att ersätta skada å växande eller afskuren gröda på åker, äng eller utängsslätter kunde göras i någon mån berocnde deraf, huruvida jordbrukaren kringgårdat

egan. Mången gång ligga nämnda slags egor så nära de områden, hvilka blifvit Lapparne till uteslutande bruk anvisade, att Lapparne allenast med yttersta svårighet kunna från dem afhålla renarne. Lapparnes begagnande af de områden, som tilldelats dem, blefve i sådant fall förbundet med oundvikliga skadeersättningar, der de ej föredroge att alls icke anlita de delar af renbeteslanden, som låge inemot de bofastes egor. För sådana fall, som de härmed åsyftade, kunde ju synas befogadt att fastställa någon den bofastes hägnadsskyldighet. I fråga om åker och äng torde emellertid ingen dylik föreskrift böra lemnas. Åkern och den värdefullare ängen blifva väl af jordegaren sjelfmant inhägnade; men detta synes icke kunna föreskrifvas såsom en skyldighet. Skulle å någon trakt odlade egor ej vara inhägnade men så belägna, att Lapparne endast med stor svårighet kunna hålla renarne från dem borta, så torde en dylik olägenhet böra afhjelpas antingen genom expropriation af en dylik ega eller ock genom Lapparnes hänvisande till annan trakt.

Med utängsslåtterna är deremot förhållandet ett annat. Icke utan skäl kunna de jemföras med intagor å samfäld betesmark: billigt vore väl om sådan intaga, der den låge för Lapparne synnerligen illa till, ej blefve fredad blott derigenom, att den bofaste der röjt, dikat, upprest hässjor, eller dylikt. Om därför å någon trakt visat sig synnerlig svårighet för Lapparne att afhålla renarne från oinhägnade utängsslåtter, belägna i grannskapet af de för Lapparne afsatta land, så synes Konungen böra ega förordna, att å den trakten skall hållas stängsel kring nämnda slags egor, vid äfventyr för jordinnehafvaren att sjelf stå skadan, der ej visas kan, att den tillkommit genom uppsåt eller grof vårdslöshet från Lapparnes sida. Ett dylikt förordnande bör dock vara beroende på tillgången för de bofaste å hägnadsvirke och ej meddelas för trakt, der i följd af brist på virke stängsels uppförande skulle blifva alltför kostsam. Komiterade hafva i förslagets 13 § upptagit stadganden af nu angifvet innehåll.

Om Lapparnes ersättningsskyldighet för skada å annan utmark än sådan, hvarå bestämmelserna i 12 § skola tillämpas, under tid, då Lapparne ej ega att å sådan utmark vistas, innehålla ofvanberörda författningar ingen regel. Öfverensstämmande med den grundtanke, som innehålles i 1866 års bref, torde emellertid vara att anse en dylik skada ersättningsbar allenast der den tillkommit genom bevislig uraktlåtenhet från Lapparnes sida. Och hvad sålunda kan anses öfverensstämma med gällande rätt, har efter komiterades uppfattning skäl för sig. Det torde ske den bofaste tillfylles, om Lapparne ålägges ersätta så-

dan skada, blott då den skett med uppsåt eller genom grof vårdslöshet vid renarnes bevakning, derom ock föreskrift intagits i 14 §.

I samband med det, som under förevarande §§ blifvit anfördt angående omfånget af Lapparnes betesrätt och om deras ersättningsskyldighet för skada i vissa fall, torde uppmärksamhet böra egnas en fråga, som är de nu afhandlade spörsmålerna närstående. Å många orter, särskildt inom Herjeådalen, pläga de bofaste till foder åt renarne använda renlaf, hvilken för sådant ändamål inhöstas. Nu utgör emellertid nämnda laf renens hufvudsakligaste födoämne under vintermånaderna. Lapparnes vistelse å en trakt under denna tid kan i följd deraf tillskynda de bofaste förlust. Fråga har fördenskull blifvit väckt, väl ej derom att några renlafmarker skulle från betesrätten undantagas, men huruvida ej någon godtgörelse borde under en eller annan form jordnehafvaren tillkomma. En dylik ersättning synes dock komiterade ej rätteligen kunna af de bofaste fordras. När Lapparne af ålder egt flyttningsrätt till ifrågavarande marker, så torde nu ej skäligen kunna dem åläggas att betala en afgift, hvarifrån de hittills varit befriade; hvarförutom den bofasta befolkningens anspråk i förevarande hänseende framträder såsom mindre afsevärdt, då man betänker, hurusom renlafven, hvilken för renarne utgör det naturligaste födoämne, är, der den anlitas till föda åt den bofastes kreatur, ett nödfoder. Renlafvens användning till underhåll för den jordbrukande befolkningens hemdjur häntyder derpå, att jordbruket antingen blifvit framskjutet till trakter, der dess naturliga förutsättningar saknas och dit det alltså ej bort komma, eller åtminstone fått utveckla sig på ett sätt, som ej står i öfverensstämmelse med de gränser för dess bedrifvande, dem förhandenvarande faktiska förhållanden påkalla.

Jemför man de nu afhandlade grundsatserna om Lapparnes rätt till bete och om deras skadeståndsskyldighet med stadgandena om motsvarande ämnen i den internationela lagen, torde man finna, att de nu föreslagna bestämmelserna innefatta för Lapparne större förmåner än som i den internationela lagen äro dem medgifna. Väl är enligt sistnämnda lag från Lapparnes betesrätt å enskild utmark ej annat undantaget än utångsslätter af den art, som ofvan angafs, samt — med särskild hänsyn till förhållanden i Norge — äfven hjortronland. Men det bete i vanlig utmark, som med dessa begränsningar Lapparne medgifves, är för dem fritt allenast i den mån de ej vålla, att jordegaren eller innehafvaren kommer i saknad af erforderligt bete för sina hemdjur. Der så skett, skall ersättning af Lapparne utgöras. Hvad Tromsø amt beträffar är dock sistberörde regel till Lapparnes förmån något jemkad.

15 §.

Å många trakter inom de områden, der Lapparne ega vistas med sina renar, plägar den bofasta befolkningen under hösten och ofta långt in på vintern hafva sitt hö utestående, bergadt på ängen eller slåttern i stackar eller hässjor. Svårigheten för Lapparne att från dessa stackar afhålla renarne är stor och har i de under näst förutgående paragrafer berörda författningar gifvit anledning till särskilda bestämmelser. Genom 1825 års bref föreskrefs för Vesterbottens läns lappmarker och genom 1831 års bref jemväl för lappmarkerna i Norrbottens och Jemtlands län, att nybyggare och hemmans-innehafvare, hvilka å sina ängar och slåttermyrer icke förvarade sitt hö i lador, utan lade detsamma i stackar, skulle förse sådana höstackar med en stadig och tät gärdsgård till fyra alnars höjd på fem eller sex alnars afstånd å alla sidor från stacken, vid äfventyr för egaren till höet att, om detta af renarne skadades och någon uraktlåtenhet ej kunde hos Lapparne påvisas, sjelf stånda sin skada; hvilken föreskrift genom 1866 års bref förklarats — hvad Jemtlands län beträffar — skola "inom de trakter, der det egentliga lappområdet blifvit genom afvittring bestämdt och gränserna utstakade, endast inom detta område ega tillämpning."

Mot anförda bestämmelser torde ingen annan betänklighet uppstå än den, huruvida de ej borde erhålla en utsträckt tillämpning och göras gällande för områden, der de nu ej ega användning. I sådant hänseende torde uppmärksamhet böra närmast fästas vid beskaffenheten af den inskränkning, som genom 1866 års bref skedde i omfånget af deras gällande kraft. Anledningen dertill, att i sistnämnda bref en begränsning fastställdes i fråga om de trakter af Jemtlands län, inom hvilka de bofastes här ifrågavarande hägnadsskyldighet skulle ega rum, synes hafva varit den, att lagstiftaren, enär tvifvelsmål uppstått om betydelsen af beteckningen Jemtlands lappmark i 1831 års bref, ansåg en närmare bestämning af detta uttryck vara af nöden. Vid meddelande af denna närmare bestämning fann han ej annan ledning än det förhållandet, att vid afvittringen vissa områden blifvit Lapparne tilldelade och till sina gränser bestämda. Såsom komiterade förut framställt, bör emellertid under nämnda beteckning innefattas ej allenast de åt Lapparne afsatta land men jemväl sådana intill dessa belägna hemman, hvilka blifvit skattlagda enligt lappmarksmetod. Den föreskrift, hvilken 1866 års lagstiftare — med förbiseende af sistnämnda förhållande — uppställde i fråga om de bofastes hägnadsskyldighet inom Jemtlands län, saknar egentlig betydelse, då uppenbarligen en

föreskrift om dylik skyldighet är påkallad särskildt för sådana hemman, som gränsa intill Lapparnes områden. Att återföra bestämmelsen om höstackarnes inhägnande till att gälla äfven dessa områden lärer få anses såsom allenast en rättelse af ett begånget misstag och så mycket mera skäligt som, efter hvad komiterade varit i tillfälle att inhemta, hemmansegarne å de trakter i Jemtland, hvilka äro belägna i närheten af Lapparnes skattefjäll, hafva för sed att genom stängsel skydda sina utestående höstackar mot åverkan af renarne. I enlighet härmed skulle föreskriften komma att få användning inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt inom de delar af Jemtland, der hemmanen blifvit skattlagda efter lappmarksmetod. I öfriga trakter af Norrland, der Lappar vistas, lärer ifrågavarande sätt för höets bergning i allmänhet icke användas eller ock torde, der så är förhållandet, höet i regeln vara hemfördt till gårdarne vid den tid, då Lapparne med sina renar pläga ankomma till nejden. Före den 15 December är höet derstädes i allmänhet hemforsladt; tidigare pläga icke Lapparne anlända. Det synes nu vara uppenbart, att om Lapparne ankomma före nämnda tid, de ej böra kunna påräkna till lättnad vid sin vård om renarne någon stängsel kring höstackarne, då den bofaste ej haft anledning att vänta dem så tidigt och fördenskull ej heller att hägna kring sin utestående gröda. Men å andra sidan måste erkännas, att Lapparne hafva ett berättigadt intresse deri, att den bofaste ej å sådan trakt har sitt hö ogärdadt utestående längre tid än vanligt plägar vara. Med hänsyn härtill har för sådana orter enahanda regel angående hägnad kring höstackarne synts komiterade böra gälla efter den 15 December. Om beskaffenheten af det stängsel, som till höstackarnes fredande må hållas, hafva komiterade ej ansett några stadganden, såsom tillhörande den administrativa lagstiftningen, böra i lagen gifvas. De regler angående inhägnandet af utestående hö, hvilka sålunda funnits skäliga, torde i sin tillämpning komma ej endast att lända till Lapparnes förmån men äfven att tjena de bofastes välförstådda intresse. Deras verkan har i många fall varit och lär framgent blifva, att jordbrukaren, i stället för att ute å marken förvara bergadt hö, bygger lador till dess förvarande. Der så sker, ländes det hans hemmansbruk till bättnad; ty kostnaden för ladors uppförande betalar sig mer än till fullo genom det bättre förvar, höet erhåller.

16 §.

Den internationela lagen innehåller i 9 paragrafens 2 mom. den föreskrift, att der sådan skada, som i samma moment afhandlas, sker

med uppsåt eller grof vårdslöshet vid renarnes bevakning, den skyldige för hvarje gång skall böta högst 40 kronor, hvilka böter dock ej ifrågakomma, der förlikning träffas om skadans ersättande, samt att Lapp, af hvars renvaktare förseelsen blifvit föröfvad, skall vara ansvarig för gäldande af de böter, som kunna renvaktaren ådömas. Bestämmelser af enahanda innehåll hafva i denna § upptagits. Rättvist synes vara, att den Lapp, som uppsåtligen låter renarne göra skada å sådana egor, från hvilka det åligger honom att afhålla dem, eller som genom grof vårdslöshet är till sådan skada vållande, bör träffas af bötesansvar. Ej mindre angeläget torde vara att i förslaget upptaga den internationela lagens stadgande om egarens ansvarighet för hvad renvaktaren kan låta komma sig till last. Om denna föreskrift gäller — såsom ock vid nämnda lags beredning blifvit anfördt — att i alla länders lagstiftning husbonden i regeln göres ansvarig för husfolk och tjenare med hänsyn till böter för de öfverträdelser, hvartill de i och vid tjensten göra sig skyldige, och att särskildt i förevarande fall är af nöden — på grund af svårigheten att bevisa, hos hvem af de till samma hushåll hörande Lappar skulden till dålig eller underlåten bevakning egentligen ligger — att skärpa husbondens pligtkänsla och tillsyn öfver sitt folk genom en bötesbestämmelse så affattad, att han icke kan undgå den genom att skjuta skulden på tjenare.

17 §.

Komiterade hafva tidigare anfördt, hurusom enligt deras åsigt bestämmelser äro af nöden i syfte att bereda särskild rättshjelp åt den bofaste, å hvilkens egor skada skett af Lapparnes renar utan att det låter sig visa, hvem de skadegörande renarne tillhöra, och att i sådant hänseende stadganden borde gifvas af det innehåll, att Lappar, som uppehölle sig å ett visst område, skulle gemensamt ansvara för skada, som derinom genom renar föröfvades å bofastes egendom.

Den fråga, som härvid i första hand framställer sig, är den, huru de områden böra bestämmas, inom hvilka grundsatsen skall användas. Att den internationela lagens stadganden härutinnan ej äro egnade att inom Sverige tillämpas, hafva komiterade ofvan sökt ådagalägga. För komiterade vill det synas, som om någon annan grund för bestämmande af ifrågavarande områden härstädes icke kan uppställas än den, att, der inom en trakt de för Lapparne afsatta land äro så belägna och omständigheterna i öfrigt sådana, att skada, som af renar göres å dem angränsande den bofasta befolkningen tillhöriga egor, ej kan antagas hafva blifvit förorsakad af renar, tillhörande andra Lappar än dem, som

uppehålla sig å dessa land, trakten af Konungen förklarar utgöra ett område, derinom gemensamt ersättningsansvar för skada af renar skall ega rum. I samband med ett sådant förklarande skulle områdets gränser af Konungen närmare bestämmas. Föreskrift af angifvet innehåll har fördenskull i förslaget upptagits. Enär några för Lapparne afsatta land ej förefinnas utom i Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt i Jemtlands län, komme föreskriften blott att i nämnda landsdelar få tillämpning.

Hvad dernäst beträffar spörjsmålet derom, hvilken af renar föröfvad skada bör göras till föremål för gemensamt ersättningsansvar, så är uppenbart, att sådant ansvar ej kan stadgas för annan skada än den, som skolat ersättas utan hänsyn till, huruvida den tillkommit af uppsåt hos Lapparne eller genom en högre eller lägre grad af oakt-samhet vid renarnes bevakning. Ty innan gemensam ersättningsskyldighet ålägges, måste det vara otvifvelaktigt, att någon förpligtelse till skadans godtgörande öfverhufvud finnes till. Men härom kan man, då ju i det förutsatta fallet ej mera är bekant än att skada blifvit af renar föröfvad, ej vara förvissad i annan händelse, än der skadan är för sin ersättningsbarhet oberoende af, hvad renarnes egare eller vårdare velat eller icke velat, kunnat eller icke kunnat. Nu är för skada å växande eller afskuren gröda på åker, äng eller utängsslätter inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker samt inom Jemtlands län Lapparnes ersättningsskyldighet på angifvet sätt ovilkorlig endast viss tid af sommaren, nemligen inom lappmarkerna från och med den 1 Juni till den 1 September samt inom Jemtlands län från och med den 15 Maj till den 1 Oktober; och hafva bestämmelserna om det gemensamma ersättningsansvaret blifvit i enlighet dermed uppställda. Skada å vanlig utmark skall icke i något fall ersättas, med mindre den tillkommit genom någons uppsåt eller grofva vårdslöshet, och kan fördenskull ej falla under bestämmelserna om ett gemensamt ersättningsansvar. Hvad beträffar skada å utestående bergadt hö, så är väl i mångt fall ersättningsskyldigheten oberoende deraf, huruvida någon vårdslöshet från Lapparnes sida föreligger; dock hafva komiterade ej funnit sig böra för sådan skada hemställa om samfäldt ansvar. Skada af ifrågavarande slag sker under hösten samt vintermånaderna, alltså under den tid af året, då Lapparne i allmänhet hvar för sig hafva sina renar sammanhållna till slutet hjord; och då i följd deraf svårigheten för den bofaste att åstadkomma erforderlig bevisning om egaren till de skadegörande renarne ej är så stor, att någon särskild lättnad kan anses för honom behöflig. I öfrigt skulle i följd af den internationela lagens bestämmelser samfäld ersättningsskyldighet för skada å ifråga-

varande slags egendom ej kunna fastställas att gälla å trakt, der norska flyttlappar vistas, för längre tid än intill den dag, då dessa Lappar äro berättigade att med sina renar till trakten ankomma, eller den 1 Oktober. Ty enligt nämnda lag är skada å utestående höstackar ej föremål för gemensamt ansvar. Och redan detta förhållande föranleder dertill, att några bestämmelser om gemensam ersättnings skyldighet i förevarande fall ej böra gifvas.

Utom i de punkter, dem komiterade nu berört, äro paragrafens bestämmelser affattade i närmaste öfverensstämmelse med motsvarande föreskrifter i den internationela lagen.

18 §.

Den internationela lagen har uppställt i afseende å Norge en särskild procedur för behandlingen af frågor om ersättning för skada, som af renar föröfvats, hvilket förfarande innebär en förenkling af der eljes gällande ordning. Skulle för vårt land något vidtagas i syfte att bereda den, som lidit skada, någon lättnad vid utsökning af honom tillkommande ersättning, så kunde sådant ej ske, såsom i Norge, genom en förenklad rättegångsordning; ty processens former äro här så pass enkla, att dervid intet låter sig åtgöra. Deremot torde en lättnad kunna och böra på annat sätt beredas den bofaste. Det är veterligt, hurusom i följd af de sparsamt infallande tingsterminerna inom lappmarkerna en rättegång der i allmänhet medtager lång tid. Häraf kan blifva en följd, att när i ett skadeståndsmål domen omsider faller, den ådömda ersättningen, hvilken vid rättegångens början skulle kunnat gäldas af den dömda, ej vidare kan från honom erhållas, derför att han efter processens anhängiggörande antingen blifvit fattig eller beredt sig tillfälle att undanskaffa sin egendom. Båda dessa händelser kunna förutsättas angående Lapparne, bland hvilka hastiga omvexlingar i förmögenhetsvilkor äro vanliga. Ett skydd för den, som är berättigad till ersättning för liden skada, synes kunna vinnas, om rättighet tillerkännes honom att erhålla ersättningsfrågan pröfvad af gode män, samt tillika den föreskrift meddelas, att, der ej domare eller öfverexsekutor annorlunda bestämmer, verkställighet kan erhållas å gode människens utlåtande, rättigheten att söka domstol oförkränt. Naturligen bör denna kompromiss ej ega användning i annat fall, än der det är ostridigt, af hvilken eller hvilka en inträffad skada skall gäldas. På sådant sätt är en likartad fråga ordnad i Förordningen den 30 December 1880 angående allmän flottled. Hvad härom kan blifva föreskrivet kommer att gälla såväl svenska som norska Lappar inom

Sverige; ty enligt den internationela lagens 14 § skall i afseende å behandlingen af ersättningsfrågor förfaras i Sverige efter gällande lag.

19 §.

I denna § är stadgadt, att Lappar, hvilka efter reglerna i 17 § om samfäldt ansvar godtgjort en skada, skola ega att vid efteråt vunnen upplysning om den egentligen ersättningsskyldige eller derom, att jemte dem andra Lappar bort i skadeersättningens utgörande deltaga, af vederbörande utsöka hvad de erlagt eller hvad de för mycket utgifvit. Bestämmelserna äro uppställda i öfverensstämmelse med motsvarande föreskrifter i den internationela lagen.

20 §.

Ofta händer, att flera Lappar hålla sina renar tillsammans i en hjord. Der så sker, är naturligen enhvar Lapp, som eger renar i hjorden, förpligtad i främsta rummet att vaka öfver sina egna djur, att ej skada af dem föröfvas. Men dernäst åligger honom obestriddligen att tillse, det hjorden i dess helhet varder behörigen vaktad. Sker skada af renar, hörande till en dylik hjord, och det låter sig ådagalägga, hvem bland den samfälda hjordens egare renarne tillhöra, då bör i enlighet härmed denne deras egare vara ansvarig för ersättningens utgörande; ty honom ålåg i främsta rummet förpligtelse till vård om egna renar. Kan deremot allenast ådagaläggas, att skada skett af renar, som höra till hjorden, men icke utrönas, hvem af dennas egare de tillhöra, då synas hjordens samtliga egare rättvisligen vara samfäldt förpligtade till skadeståndet. Härom hafva bestämmelser upptagits i förevarande §; och hafva komiterade härmed endast återgifvit hvad som redan är gällande rätt i vårt land, ty gemensam ersättningsskyldighet för ifrågavarande händelse är stadgad genom Kongl. brefvet den 4 November 1817.

Föreskrifterna i förevarande § skulle vara att tillämpa jemväl å norska Lappar här i landet. Något hinder för sådan tillämpning kan ej anses ligga i det förhållandet, att den internationela lagen ej bestämt om gemensamt ansvar för ifrågavarande fall. Nyss åberopade 1817 års bref, hvars stadganden enligt sin affattning äro tillämpliga på såväl svenska som norska Lappar inom Sverige, kan ej anses hafva blifvit genom den internationela lagen i denna del ändradt eller upphäfdt.

21 §.

Väl har den jordbrukande befolkningen att beklaga sig öfver skada, som genom Lapparnes renar sker å dess egendom; men jemväl Lapparne äro utsatta för skadegörelser och öfvergrepp från de bofastes sida. Dessa hafva mångenstädes dödat, misshandlat eller ofredat ren-djuren; särskildt hafva Lapparne lidit deraf, att de bofastes hundar jagat och bitit renarne och derigenom vållat Lapparne, förutom förluster, de största svårigheter vid hjordarnes bevakning. För att härutinnan bereda ett mera omfattande rättsskydd än hittills, hafva i den internationela lagens 19 § upptagits åtskilliga regler, hvilka, såsom för syftet tjenliga, komiterade anse böra göras gällande äfven i vår inhemska lagstiftning. Dock hafva bestämmelserna i den internationela lagens nämnda § om klubbning af hundar icke blifvit i förslaget intagna. Anledningen härtill har ej varit, att ej föreskrifterna kunna vara ändamålsenliga och förtjena att användas jemväl inom Sverige; men dylika stadganden kunna, der de finnas behöfliga, gifvas genom en i administrativ ordning utfärdad föreskrift.

Ofvan antyddes, hurusom de bofastes hundar mången gång genom att förfölja renarne göra det för Lapparne omöjligt att behörigen vårda dessa. Ofta sker skada å bofastes egor utan någon Lapparnes förskyllan i följd deraf, att en renhjord blifvit sålunda skingrad. För detta fall, hvarom någon föreskrift ej förekommer i den internationela lagen, torde finnas billigt föreskrifva, det skadan skall gäldas af hundens egare.

22 §.

Vid frågan om fördelningen af Lapparnes antal mellan de särskilda byarne hade komiterade anledning vidröra det förhållandet, att Lapparne ofta till vård emottaga renar, tillhörande bofaste, och till underhåll åt dessa renar använda i samma omfång som för sina egna djur de förmåner, som äro till Lapparne upplättna. Med godkännande af denna sedvana har den internationela lagen i dess 25 § stadgat att, då i förordningen talas om Lapparnes renar, dermed förstås icke allenast deras egna renar utan äfven andras renar, hvilka äro under deras vård. Sedan i den internationela lagen denna grundsats blifvit erkänd, torde den inhemska lagstiftningens ståndpunkt i frågan vara gifven.

Hvilka betänkligheter man än må hysa mot sjelfva grundsatsen, så lär dock väl ej kunna sättas i fråga, att den svenska lagen skulle i denna punkt afvika från den internationela. Att härvidlag sätta den

ene Lappen i en annan ställning än den andre, det vore att dela alltför ojemnt. Emellertid är det icke blott detta skäl, som föranleder komiterade att biträda ifrågavarande grundsats. Komiterade hafva icke funnit sig öfvertygade om befogenheten af de anmärkningar, som mot densamma riktats. Man har för att ådagalägga dess felaktighet anfört, att den innebure en orättvisa mot *den* bofaste, å hvilkens egor Lappen toge sitt tillhåll och läte ej blott sina egna men jemväl bofastes renar beta. Att lagen läte den bofaste lida inskränkning till *Lappens* förmån, dertill finnes skäl nog; men hans renegade granne borde väl å hans område ej ega bättre rätt för sina renar än för annan sin boskap. Härvid bör emellertid märkas, att enligt den internationela lagens bestämmelser den bofaste ej kan för sina rendjur få åtnjuta Lapparnes vilkor under annan förutsättning, än att han låter dem vårdas af Lappar; och denna regel anse komiterade böra vidhållas äfven i den rent inhemska lagstiftningen. Men dermed är ock sagdt, att det intrång, som i förevarande fall ålägges jordegaren, det blir honom ålagdt icke gentemot en annan bofast utan i förhållande till Lapparne, icke till fromma för renskötseln öfverhufvud men till förmån för renskötseln såsom varande *Lapparnes* näringsfång. — Mot den ifrågavarande grundsatsen har vidare anmärkts, att när det tillätes Lapparne att å gemensam betesmark intaga bofastes renar till obegränsadt antal, dermed trängsel och brist på bete kunde uppstå och de bofastes renar vålla ett orättvist intrång för sådana Lappar, hvilka allenast skötte egen hjord. Onekligen förtjenar denna synpunkt att beaktas. Den kan emellertid ej verka derhän, att Lapparne öfverhufvud förbjudas att idka renskötsel för bofastes räkning, men väl till en jemkning och rättelse genom myndigheternas försorg i de fall, der uppenbara missförhållanden inträdt; och hafva komiterade tidigare framställt, huruledes för sådana händelser den erforderliga rättelsen bör försiggå.

Om nu än Lapparne skola ega att sköta renar åt bofaste, så kunna dock fall tänkas, der ett förbud för bofast man att hafva renar i Lapps vård kunde vara på sin plats. Klart är, att sådana embets- och tjänstemän, dem det tillhör att vaka öfver ordningen inom lappväsendet och särskildt att handlägga frågor om renantalets reglerande mellan de särskilda lappbyarne, äro bäst egnade för dessa sina uppgifter i den mån de icke hafva något eget intresse i saken. Att härutinnan stadga något i lag är emellertid ej af nöden, enär ett förständigande af angifvet innehåll kan, när det finnes behöfligt, i administrativ väg meddelas.

Hvad den internationela lagens 25 § vidare innehåller i frågan om den bofastes renskötsel, syftande att tydligt utmärka, hurusom den

bofaste, hvilken lider skada af annan bofast persons renar, skall mot den sistnämnde ega samma rättsskydd som mot Lapparne, har äfven ansetts böra ingå i förevarande förslag.

23 §.

I öfverensstämmelse med stadgandena i den internationela lagens 27 § hafva komiterade i denna § föreslagit, att der underhåll af renar å något visst område pröfvas för den jordbrukande befolkningen vara i synnerlig mån betungande, Konungen kan förordna, att det området ej vidare må till sådant ändamål begagnas, mot det att erforderlig betesmark Lapparne anvisas på annan landsträcka, som dertill finnes tjenlig. Stadgandet, som vid första påseendet kunde tyckas tillkommet hufvudsakligen i de bofastes intresse, torde vid närmare betänkande finnas lända lika mycket till Lapparnes förmån. I det fall, att underhåll af renar å något visst område är för den jordbrukande befolkningen i synnerlig mån betungande, kan man med skäl befara att, äfven om intet stadgades angående traktens fritagande från renbetesrätten, dock faktiskt skulle inträffa, att Lapparne såsom den svagare parten omsider nödgades draga sig undan. Genom stadgandet är nu ett vederlag anvisadt, hvilket eljes ej skulle stått Lapparne till buds.

24 §.

Såsom bekant eger ett omfattande varuutbyte rum mellan det nordligaste Norge å ena samt Tornio lappmark och det öfre norrländska kustlandet å andra sidan. Denna handelsgemenskap förmedlas af Lappar, hvilka med renar forsla varorna från ena riket in i det andra. Befraktningen sker å gamla, genom lappmarkerna ledande vintervägar. För denna samfärdsels vidmagthållande fordras, att marken utmed nämnda vägar erbjuder nödigt bete åt de renar, som vid körselerna användas; och är fördenskull angeläget, att området närmast intill vägarne ej af Lapparne användes till stadigvarande bete åt deras hjordar. Sådant hafva ock Lapparne i allmänhet iakttagit. Exempel å mindre aktsamhet härutinnan hafva dock under senare tider förekommit; det har händt, att renhjordar blifvit för längre tid förlagda vid dylika vägar och att derigenom det derstädes befintliga betet blifvit förtärdt. Likartade missförhållanden hafva framträdt jemväl vid de flyttningsvägar, dem Lapparne för sitt årliga ombyte af vistelseorter använda. I syfte att härvidlag bereda rättelse hafva komiterade föreslagit de bestämmelser, hvilka i förevarande § innehållas.

25 §.

Å trakter, der Lappar vistats, hafva de af ålder utöfvat jagt och fiske. Deras befogenhet dertill har inom lagstiftningen varit snarare förutsatt än uttryckligen erkänd. Efter gällande rätt är fördenskull omfånget af nämnda befogenhet obestämdt och tarfvar att närmare angifvas.

I afseende å de för Lapparne afsatta land lærer väl rättighet till jagt och fiske böra utan tvekan Lapparne medgifvas. Enahanda synes komiterade böra gälla om annan utmark inom Norrbottens och Vesterbottens läns lappmarker. Helt visst befinna sig Lapparne derstädes för det nuvarande i faktisk utöfning af dylik befogenhet, och detta, der jagten och fisket utöfvas å enskild mans egor, opåtaladt af denne. Intrånget i dennes rätt är för öfrigt ej större än att det, i likhet med de öfriga inskränkningar, dem den bofaste inom lappmarkerna är till Lapparnes förmån underkastad, med fog betingas af hans ställning såsom innehafvare af områden, dem en gång Lapparne ensamme tillgodogjort sig. Deremot torde rätt till jagt och fiske ej böra Lapparne tillerkännas å trakter, belägna utom nu angifna landsdelar, vidare än att här upptages såsom gällande för alla Lappar den rättighet, som den internationela lagen medgifvit flyttlapparne.

Att Lapparne vid utöfning af dem tillagd rätt till jagt och fiske äro skyldige att ställa sig till efterrättelse hvad i lag och författningar eljes är stadgadt för bedrifvandet af ifrågavarande näringar, är uppenbart.

26 §.

Vid redogörelse för de allmänna grunder, å hvilka förslaget är bygdt, hafva komiterade af anförda skäl framhållit, huruledes det borde vara Lapparne förbjudet att, såsom hittills mångenstädes skett, upplåta å de för dem afsatta land slätter och beteslägenheter åt bofaste att användas för desses hemdjur. Förevarande § innehåller de bestämmelser, som för rättelses vinnande äro af nöden. För att gifva tillräcklig kraft åt förbudet för Lapparne att meddela dylika upplåtelser, hafva komiterade ansett det vara tillräckligt att stadga, det upplåtelsen, om sådan skett, skall vara ogild, hvadan någon bestämmelse om ansvar för Lapparne för öfverträdelse af ifrågavarande föreskrift ej blifvit i förslaget intagen. Fall kunna emellertid tänkas, då inom något Lapparnes område marken kunde för bofastes hemdjur användas utan

att sådant lände Lapparne till förfång. Men pröfningen, när sådant lämpligen kan ske, bör tillhöra Konungens Befallningshafvande, och de medel, som för upplåtelsen kunna erhållas, böra användas till Lapparnes gemensamma bästa. Härom hafva ock i §:n bestämmelser upptagits.

I enahanda syfte, att ej den ene Lappen må till skada för den andre förfoga öfver förmåner, hvilka tillagts flera Lappar gemensamt, har varit angeläget att uppställa den grundsats, att någon upplåtelse af rätt till jagt och fiske å de för Lapparne afsatta land ej må komma till stånd, med mindre de Lappar, hvilka ega rätt att å landet uppehålla sig, dertill samtycka. Enskilde Lappar må alltså ej ega att företaga dylika upplåtelser. Men ej heller åt Lapparne såsom en samfällighet synes det böra vara öfverlätet att derutinnan förfoga. Betänker man, huru föga egnadt ett lappsamfund är att förhandla till gemensamt beslut och att ingå aftal samt till samfäldt gagn använda inflytande medel, så torde finnas lämpligast att åt Konungens Befallningshafvande uppdraga ärenden af dylik art; och synes Konungens Befallningshafvandes rätt i förevarande fall böra sträcka sig derhän att, äfven om samtliga Lappar kunde finnas villige medgifva upplåtelse, Konungens Befallningshafvande dock må pröfva, huruvida sådan må ega rum.

27 §.

Såsom redan i det föregående blifvit framställt, har afvittringen inom Jemtlands län blifvit verkställd på det sätt, att det för Lapparne afsatta område torde böra utvidgas. Den närmast liggande utvägen dertill synes blifva, att af de intill skattefjällen angränsande marker nödigt område varder till dem lagdt. Om detta sätt för trångmålets afhjelpande få komiterade anledning att yttra sig vid nästföljande §. I någon mån synes dock trångmålet kunna afhjelpas äfven derigenom, att de kronoparker, som dertill finnas lämpliga, upplåtas till Lapparnes begagnande, dock utan att de derigenom upphöra att utgöra kronoparker. Intill skattefjällen angränsa nemligen på flera ställen kronoparker, å hvilka Lapparne för det närvarande ej ega rätt att vistas, men hvilka kunna lämpa sig till uppehållsställen för dem.

Då emellertid någon allmän regel i fråga om, hvilka kronoparker böra upplåtas, icke kan, såsom beroende på särskilda lokala förhållanden, i lagförslaget gifvas, hafva komiterade ansett, att sådan upplåtelse bör ske genom förordnande af Konungen, som efter pröfning af Lapparnes behof och omständigheterna i öfrigt har att bestämma

det omfång, hvori bete och skogstägt samt äfven jagt och fiske kunna få af Lapparne å ifrågavarande områden utöfvas. — Hvad komiterade i syfte att bereda Lapparne ökadt utrymme ansett sig böra i nu angifna hänseende föreslå har, om det än närmast varit föranlett af missförhållanden inom Jemtlands län, bort affattas så, att det varder tillämpligt jemväl för öfriga delar af riket, der Lappar vistas och der ett tilläfventyrs förefintligt trångmål kunde finnas påkalla stadgandets användning.

28 §.

I det föregående har redan anmärkts, hurusom till beredande af ökadt utrymme för Lapparne, särskildt inom Jemtlands län, det kunde vara af nöden, att delar af de intill skattefjällen liggande marker tillades dessa. Att i förslaget anvisa detta sätt är naturligen af nöden endast i afseende å sådan mark, som tillhör enskild man. Ty den expropriation, som i sådant fall för ändamålet erfordras, kräfver hemul af lag, och det behof, som här skulle tillgodoses, lærer ej kunna hänföras till sådant allmänt behof, hvarom gällande expropriationsförfattning talar. I förevarande § har ock den bestämmelse lemuats, hvilken härutinnan synts erforderlig.

Skyldighet för enskild man att mot ersättning afstå sin jord har vidare stadgats för det i 23 § omförmälda ändamål samt för att bereda Lapparne nödiga vägar öfver inegor emellan de för dem afsatta land så ock för uppförande af stängsel till förekommande af skada utaf renar. Sistnämnda föreskrift afser de fall, i hvilka de bofaste och Lapparne genom afvittringen kommit i allt för nära grannskap och i hvilka mycken skada och många stridigheter skulle kunna förekommas, om hägnad funnes uppförd.

29 och 30 §§.

Sådana i förordningen omförmälda förseelser, hvilka endast förnärliga enskild persons rätt, hafva synts komiterade böra blott af målsegare få åtalas, hvarutinnan dock, i afseende å de förseelser, som omförmälas i 4 och 21 §§, någon jemkning varit att vidtaga i följd af det sätt, hvarpå i den internationela lagen åtalsrätten är ordnad.

Förslaget till förordning angående renmärken.

Från äldsta tider har bland Lapparne varit sed, att hvarje särskild renegare, för att skilja sina djur från andras, märkt dem med ett så kalladt renmärke. Renmärkena bildas genom utklipp, ett eller flera, i renarnes öron; och genom skiljaktighet i formen, storleken eller platsen för dessa tecken kan med dem olika Lappars eganderätt på ett tillfyllesgörande sätt angifvas. Eriurar man sig, huru ofta flera Lappar beta sina renar tillsammans i en hjord och huruledes, äfven der den enskilde Lappen håller sina renar under afskild vård, han svårligen kan förhindra, att ej åtskilliga af hans djur under kringströfvandet inkomma i annans hjord, så framgår lätt den betydelse, renmärket för Lappen eger. Har Lappen för sin hjord icke sådant märke, som tydligt skiljer sig från annat i bruk varande, så löper han fara att gå miste om sin egendom, då han saknar det bevismedel, som efter förhållandenas natur är bäst egnadt att styrka hans eganderätt. Eger han ett märke, som väl tydligt skiljer sig från andras men är sådant, att det lätt kan till annat förut befintligt förändras, så har han att frukta, det hans egendom varder honom bedrägligen frånhänd. Enahanda blifva förhållandena, der den ene Lappen saklöst får upptaga och för sina djur använda märke, som af annan brukas.

Lappens intresse att ega ett märke af nu antydda egenskaper och att få förblifva ensam om dess begagnande har under flydda tider af myndigheterna uppmärksamrats. En rättslig ordning för renmärkens fastställande har, utan något derom gifvet lagbud, ända till våra dagar bestått, åtminstone i Norrbottens län. Den Lapp, som blifvit renegare och velat för sin hjord anlägga ett märke, har haft att uppvisa detta inför Häradsrätten, som låtit öfrige Lappar derom yttra sig och, der märket befunnits vara nytt och i öfrigt tjenligt, godkänt detsamma. Denna ordning, om hvars ändamålsenlighet tvifvel ej kan förefinnas, och hvilken synes böra blifva gällande ej mindre för samtliga Lappar än äfven för öfrige renegare, har emellertid under senare tider blifvit bruten äfven inom Norrbottens län. Det har nemligen inträffat, att domare, stödjande sig derpå att intet stadgande påbjöde omförmälda för-

farande, förklarar sig ej hafva att taga befattning med ärenden af dylik art. Hvad en sådan vägran innebär för Lapparne, är uppenbart. Den är för dem liktydig med en vägran af rättsligt skydd för deras egendom. Också har en allmän klagan försports från Lapparne å de orter, der Rätten undandragit sig renmärkenas granskning och godkännande. — Från Jukkasjärvi socken klagas särskildt deröfver, att dit inflyttade Kautokeino-Lappar godtyckligt förändra sina märken till likhet med de infödde Lapparnes för att sedan, när tillfälle erbjudes, bedrägligen tillägna sig renar, tillhöriga de senare, samt att de jemväl fränhända desse deras egendom på sådant sätt att de, efter att hafva från dem tillgripit renar, förändra dessas märken.

Det kräfvos fördenskull en lagstiftning af det innehåll, att renegare, som vill begagna renmärke för att skilja sina renar från annans, skall till Häradsrätten för fastställelse ingifva detsamma, samt att den renegare, hvilken använder renmärke, som ej blifvit af Häradsrätt fastställt, skall vara till straff förfallen. Bestämmelser af detta innehåll hafva komiterade upptagit i förevarande författningsförslag. Det magtpåliggande i den föreskriften, att ingen må begagna renmärke, som ej blifvit af Häradsrätt fastställt, erfordrar, i fråga om ansvar för öfverträdelse deraf, ett någorlunda högt straffmått.

Skulle, såsom komiterade förutsätta, en författning i enlighet med detta förslag blifva under nästkommande år utfärdad, så torde dagen för dess inträde i gällande kraft ej böra sättas tidigare än till den 1 Januari 1886, enär i månget fall Lapparne för val af renmärken kunna hafva af nöden ett icke alltför knappt rådrum.

Bilagor.

I.

Förteckning å hemman uti Jemtlands län, som äro skattlagda enligt Kongl. brefven den 27 November 1792, den 14 Juni 1826 och den 9 November 1836.

Föllinge socken med Hotagens kapell:

Bågavattnet,
Gunnarsvattnet,
Hotagen,
Häggsjön,
Hökvattnet,
Löfhögen,
Rörvattnet,
Storåbränna,
Tjufvattnet,
Walsjön,
Åkersjön,
Ålviken,
Ansätt,
Flinten,
Juthatten eller Grubbdalen,
Wallrun N:o 6,
Högrun,
Skogssjö,
Bakvattnet,
Almdalen,
Lakavattnet,
Störåsen.

Hamnardals socken:

Hvitvattnet,
Klumpen.

Ströms socken:

Byvattnet,
Finnvattnet,
Öijarn,
Jerilvattnet.

Alanäs socken:

Harrsjön,
Lidsjöberg,
Lillviken,
Svanliden.

Frostviken:

hela socknen.

Offerdal:

Brännbodarne,
Katrineholm,
Wallstad,
Grässlättern,
Rödtjern,
Jeppstad,
Frankrike,

Höjden,		<i>Undersåkers socken:</i>	
Qvarnbacken,		Wallbo,	
Risgård,		Wälådalen,	
Jakobsberg,		Skärsdalen.	
Dahl,		<i>Ahre socken:</i>	
Ström,		Del af Bummervikens	by,
Simonstorp,		” ” Handöls	”
Åkersberg,		” ” Nordhallens	”
Anderstorp,		” ” Rönnerbergs och Ståås	”
Del af Rännön,		” ” Tångböles	”
Del af Åflo N:is 1 och 2.		” ” Häggsjöns	”
<i>Alsens socken:</i>		” ” Klockans	”
Skatteberga,		” ” Medstugans	”
Hardeberga,		” ” Landverks	”
Kättlarböle.		Gråsjölien,	
<i>Aspås socken:</i>		Storlien,	
Rödebo.		Lilla Tefvedalen,	
<i>Bergs socken:</i>		Stor Rännsjön,	
Börtnen,		Vestra Flandern,	
Döfvellsås,		Äggesjön,	
Nybo,		Enskogen,	
Del af Digerberg.		Enbogen,	
<i>Rätans socken:</i>		Skalstugan,	
Hvitvattskrogen,		Stalltjernsstugan,	
Björnberget,		Bodsjö,	
Öfverloppsm. tillagd Brynjelshögs by,		Bodsjöedet,	
” ” Klaxåsens	”	Granön,	
” ” Böhles	”	<i>Kalls socken:</i>	
” ” Nederhögs	”	Björkede,	
” ” Söderhögs	”	Ede,	
” ” Handsjö	”	Gånelfven,	
” ” Länstersjö	”	Sågen,	
<i>Klöfsjö:</i>		Backsjönäset,	
Klöfsjö by tillagd öfverloppsmark,		Tjoland N:o 2,	
Del af Qvarnsjö,		Tvärådalen,	
Skålan.		Sösjö,	
<i>Ovikens socken:</i>		Bergsjö,	
Löfdalen,		Kälen,	
Galberget,		Sandnäs.	
Dörsådalen,			
Tossås.			

II.

*Underdånigt utlåtande, afgifvet af komitén i anledning af nådig
remiss den 6 Oktober 1882*

Till Konungen.

Vid underdånig föredragning den 6 Oktober 1882 af *dels* särskilda den 6 December 1877, den 27 Februari 1878 och den 6 Mars 1879 till Eders Kongl. Maj:t ingifna skrifter, i hvilka några Lappar inom Jemtlands län fört klagan öfver sin och andra Lappers inom länet betryckta ställning och framställt vissa önsknningar till afhjelpande deraf, *dels* en den 16 April 1879 till Eders Kongl. Maj:t ingifven skrift, uti hvilken jordegare inom Tennäs och Hede socknar af Jemtlands län klagat öfver det intrång och den skada, som dem af Lapparne tillskyndades, samt påkallat skydd deremot, *dels* ock ett af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i nämnda län den 21 September 1882 öfver ofvannämnda skrifter afgifvet underdånigt utlåtande jemte vid detta utlåtande fogade undersökningsprotokoll och andra handlingar, tillkomna antingen för att utreda spörjsmålet om de åtgärder, som böra vidtagas för ordnandet af förhållandena emellan den bofaste och nomaden, eller för att bemöta uppgifter, som vid hållna sammanträden eller eljes blifvit i afseende å nämnda förhållanden lemnade, har Eders Kongl. Maj:t i nåder förordnat om samtliga dessa handlingars öfverlemnande till undertecknade, komiterade för utarbetande af förslag till lagstadganden angående förhållandena emellan de svenska Lapparne och de bofaste i Sverige, med förståndigande att i ärendet afgifva underdånigt utlåtande.

Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jemtlands län har uti ofvannämnda utlåtande på ett enligt komiterades förmenande åskådligt och riktigt sätt icke allenast under särskilda hufvudpunkter sammanfattat, hvad skrifterna hvar för sig innehålla, utan äfven angifvit det,

som i de framställda klagomålen och önskningarna är berättigadt, och tillåta sig komiterade att i dessa delar hänvisa till sagde utlåtande. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har derjemte sökt utveckla och utreda, genom hvilka lagbud och andra åtgärder de befintliga missförhållandena skulle kunna afhjelpas, samt för vissa fall dertill framlagt förslag. Till följd af hvad nyss yttrats om det sätt, hvarpå i nämnda utlåtande de ingifna skrifterna återgifvits och granskats, anse sig komiterade kunna inskränka sig till ett yttrande hufvudsakligen om, hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i ofvan sistberörda hänseenden utvecklat och föreslagit, samt till framläggande af de förslag, som deraf varda en följd.

Eders Kongl. Maj:t torde då först och främst nådigst finna, att i det förslag till förordning angående de svenska Lapparne och de bofaste i Sverige, hvilket komiterade utarbetat, allt det, som af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i utlåtandet bragts å bane af beskaffenhet att böra på lagstiftningens väg regleras, blifvit af komiterade beaktadt samt under en eller annan form i förslaget upptaget. Rörande hit hänförliga af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande väckta spörsmål — nemligen om upplåtelse af fäbodlägenheter, slätter och bete å skattefjällen, om sammanslagning af flera för Lapparne afsatta land, om expropriationsrätt för utvidgning af sådana land samt om åtgärder till skydd för de bofaste mot olagligt intrång af Lapparne — torde det derföre vara tillfylles att hänvisa till sjelfva lagförslaget samt till de motiv, hvilka äro förslaget bifogade.

Eders Kongl. Maj:t torde derjemte finna, att komiterade, för att lagförslagets bestämmelser måtte varda verksamma och tillämpningen af desamma kunna öfvervakas, föreslagit tillsättande af ordningsmän i de särskilda lappbyarne. Det framgår äfven af förslaget, att komiterade dessutom tänkt sig nödvändigheten, att för vissa orter, der förhållandet emellan den bofasta befolkningen och Lapparne vore mindre godt, der stridigheter och öfvergrepp dem emellan förekomme, särskilda tjenstemän anställes under namn af uppsyningsmän. Den erfarenhet, som varit att hemta från det inom Tromsö amt under en följd af år verkande Lappe-Opsynet, har ledt komiterade till detta förslag, hvilket komiterade tänkt sig såsom en länk i de anordningar, som borde befordra en fredlig sammanlefnad emellan utöfvarne af de särskilda näringsfång, hvarom här är fråga. Särskildt anse sig komiterade böra framhålla, att lagförslagets bestämmelser angående skyldighet för Lapparne att, der trängsel på en ort uppstått, underkasta sig flyttning till annau trakt, der utrymme finnes, för sitt rätta handhafvande ovilkorligt fordra, att Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i fråga om sådana

orter, der missförhållandena uppkommit, erhåller fullt tillförlitliga upplysningar om hvarje särskild Lapps renantal, och hvilka af Lapparne hafva skötningsrenar för de bofaste under sin vård. Utan dylika fullt pålitliga uppgifter skulle de af komiterade föreslagna regler för utflyttningen påtagligen komma att leda till stor orättvisa. För sådana orter, der bestämmelserna om bortflyttning utaf renar kunna i någon större omfattning komma att tillämpas, synes det derföre komiterade oundgängligt, att en uppsyningsman anställles med uppgift, bland annat, att åstadkomma den erforderliga utredningen, hvilken enligt komiterades öfvertygelse icke kan anskaffas af den nuvarande kronobetjeningen i dessa orter. Emellertid äro förhållandena inom lappmarkerna sådana, att det, åtminstone för närvarande, hufvudsakligen blefve inom södra delen af Jemtlands län, som några mer omfattande åtgärder för beredande af tillräckligt utrymme inom de särskilda lappbyarne behöfde vidtagas. Komiterade hafva nemligen icke allenast af alla till nu föreliggande ärende hörande handlingar utan äfven af upplysningar, som i öfrigt kommit komiterade tillhanda, blifvit öfvertygade derom, att särskilda åtgärder för afhjelpande af öfverklagade missförhållanden mellan de bofaste och Lapparne måste vidtagas i Herjeådalen och angränsande trakter af Jemtland, samt att följaktligen tillsättande af en uppsyningsman för Herjeådalens och Undersåkers lapptrakter är en bjudande nödvändighet, om man derstädes skall vinna ordning i lappväsendet och sänja emellan den bofaste och nomaden. Men icke allenast för härtill omedelbart syftande åtgärder utan äfven för utredningar, som inom dessa trakter böra ega rum angående dels lappskattefjällens beskaffenhet samt tillgången å dem på renbete och skog, dels behovet af skattefjällens utvidgning eller möjligheten att mot afgäld eller på annat sätt förvärfva betesrätt åt Lapparne äfven för sommartiden å enskildes i närheten af skattefjällen belägna marker, dels kronoparkernas upplåtande för renbete till alla tider af året m. m., torde det vara nödvändigt, att der funnes anställd en statens tjänsteman, hvilken egde fullständig kännedom om villkoren så väl för ett jordbruk i Sveriges fjälltrakter som för renskötseln, och af hvilken man således kunde påräkna, att han i sitt görande och låtande samt särskildt i sina förslag och yttranden till öfverordnade myndigheter skulle på ett klokt och rätt sätt jemnt afväga mellan de båda näringarna i syfte, att de måtte kunna trifvas och utöfvas jemte hvarandra. Man kan icke förutsätta, att länsmännen skulle kunna, jemte de göromål som för närvarande tillkomma dem, öfvertaga de åligganden, dem komiterade tänkt sig skola tillhöra uppsyningsmannen. Till en dylik befattning krävas i öfrigt, enligt hvad

komiterade här ofvan sökt framhålla, andra egenskaper än dem man kan fordra skola finnas hos en länsman.

På grund af det ofvan anförda och med anledning af hvad handlingarna i nu föreliggande ärende innehålla, få komiterade i underdånighet föreslå:

att Eders Kongl. Maj:t täcktes besluta, att en uppsyningsman skall tillsättas med tjänstgöringsområde omfattande Herjeådalens lappdistrikt och Undersåkers lappmark jemte dertill gränsande marker, å hvilka renar kringströfva och Lappar hafva för vana att föra renar på bete;

samt att Eders Kongl. Maj:t måtte för uppsyningsmannen bestämma följande åligganden:

att hålla hand deröfver, att gällande lagbud rörande renskötseln och hvad med denna står i samband efterkommas så väl af bofaste som af Lapparne och att, der så ej sker, söka åstadkomma rättelse;

att verka derhän, att ett godt förhållande må komma att uppstå emellan de bofaste och Lapparne;

att bibringa de bofaste och Lapparne noggrann kännedom om hvarderas rättigheter och skyldigheter samt att söka förekomma öfvergrepp så från ena som andra parten;

att åtala förseelser, som begås inom tjänstgöringsområdet, så vidt de röra lappväsendet och utgöra föremål för allmänt åtal;

att närvara vid undersökningar å skattefjällen rörande skogstillgång, skogshushållning, renbetets beskaffenhet och tillräcklighet för det antal renar, som der finnes;

att närvara vid de undersökningar och deltaga i de utredningar, som skola ega rum rörande Lapparnes behof af mark för renbete utanför skattefjällens områden;

att, om betet å något skattefjäll befinnes otillräckligt för det antal renar, som der finnes, utreda genom hvilka åtgärder — vare sig utvidgning af skattefjället, förvärfvande mot lega af betesrätt å enskildes marker eller förflyttning af renar till annan lappby — sådant bör afhjelpas, samt derom till Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ingifva förslag;

att öfvervara de undersökningar, som komma att öfvergå de i närheten af skattefjällen liggande kronoparker för utrönande af deras behöflighet och lämplighet för renbete;

att tillse, det de till tjänstgöringsområdet hörande ordningsmän fullgöra sina åligganden, samt att hos Eders Kongl. Maj:ts

Befallningshafvande anmäla, när någon af dem felar eller är försumlig;

att i öfrigt söka skaffa sig noggrann kännedom om renarnes antal inom tjenstgöringsområdet samt om Lapparnes ställning och deras förhållande till de bofaste; samt

att ställa sig till efter rättelse de befallningar, som honom meddelas af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, till hvilken myndighet han bör intaga samma ställning som kronofogde, börande han ock söka efterkomma i tillämpliga delar den för kronofogdar gällande instruktion.

Då det är antagligt, att uppsyningsmannens arbete, synnerligast under de första åren, skall blifva ganska omfattande, dertill kräva urskiljning och omsigt samt förmåga att uppträda såsom medlare emellan målsmännen för den ena och andra näringen, och då ett af de förnämligaste villkoren för att den i fråga varande tjenstbefattningen skall lända till de med densamma afsedda ändamål torde vara, att med densamma må följa sådana löneförmåner, att dess innehafvare beredes en oberoende ställning, så få komiterade föreslå:

att det årliga arvudet till uppsyningsmannen må bestämmas till 3,000 kronor, samt att han derjemte må för resor inom tjenstgöringsområdet ega rätt att beräkna ersättning enligt fjärde klassen i gällande resereglemente.

Slutligen få komiterade, då det ligger magt uppå, att till uppsyningsman erhålles en sysslan fullt vuxen person, genom hvilken ordning och reda i lappväsendet och i dettas beröringspunkter med jordbruket kan varda införd, i underdånighet föreslå:

att Eders Kongl. Maj:t måtte, efter det hugade sökande lemnats tillfälle att sig till tjenstens erhållande anmäla, och Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande med förslag derom till Eders Kongl. Maj:t inkommit, förordna uppsyningsman;

hvarjemte och då det är att hoppas, att denna tjenstbefattning, sedan ordning i förhållandena mellan Lapparne och de bofaste blifvit införd, skall kunna indragas, komiterade i underdånighet föreslå:

att nådigt förordnande för uppsyningsman må gälla endast tills vidare.

I hvad af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit hemställt angående lämpligheten deraf, att de kronoparker, hvilka ligga i grannskapet af skattefjällen och å hvilka marken är tjenlig till renbete,

blifva åt Lapparne upplåtna, instämman komiterade till alla delar, hvadan komiterade, under åberopande i öfrigt af hvad vid 27 § i förslaget till förordning angående de svenska Lapparne och de bofaste i Sverige blifvit anfördt, i underdånighet hemställa:

att inom Jemtlands län en undersökning måtte så fort ske kan verkställas af dertill förordnad tjänsteman, om hvilka kronoparker hafva ett sådant läge och till marken äro så beskaffade, att de kunna till renbete under alla eller vissa tider af året upplåtas; *samt*

att Eders Kongl. Maj:t, sedan protokoll angående berörda undersökning blifvit till Eders Kongl. Maj:t insänt, måtte förordna, att de kronoparker, hvilka befunnits till renbete tjenliga, skola till Lapparne upplåtas under de vilkor, Eders Kongl. Maj:t kan finna skäligt stadga.

Komiterade öfvergå härefter till att yttra sig om det af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande framställda förslag, att af medel, hvilka redan influtit eller framdeles kunna komma att inflyta för försäld skogsafverkningsrätt å Lapparnes skattefjäll inom länet, en fond måtte bildas att af Eders Kongl. Maj:t disponeras ej mindre till utvidgning af skattefjällen än äfven till vissa andra åtgärder för trygghandlet af de jemtländska Lapparnes bestånd.

Hvad härutinnan i utlåtet framställes oger samband med en i underdånig skrifvelse den 5 November 1878 af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande gjord, på Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning beroende hemställan, hvars innehåll detsamma fullständigar och jemkar. I sistberörda underdåniga skrifvelse, hvilken med tillhöriga handlingar blifvit genom Eders Kongl. Maj:ts Ecklesiastik Departement till komiterade öfverlemnad för yttrandes afgifvande, hade andragits i hufvudsak följande.

De till länet hörande Lapparnes välstånd funnes vara i aftagande. Af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag för fattigvården i allmänhet utginge väl årligen ej obetydliga medel till understöd åt fattiga Lappar inom Jemtlands län. Det belopp, som vederbörande myndigheter ansett sig kunna för sådant ändamål skäpligen begära, åtginge emellertid till försörjning af de utfattiga och orkeslöse bland Lapparne, och lemnade intet öfverskott för tillgodoseende af ett annat ändamål, hvartill enligt föreskrift i nådiga brefvet den 10 Frebruari 1852 berörda anslag jemväl borde användas. Enligt detta bref skulle nemligen tillses, att hjälp gäfves äfven sådana fattiga,

ännu arbetsföra Lappar, som genom olycka iråkat sin betryckta ställning. Tillfälle syntes emellertid yppa sig att kunna verksamt tillgodose syftet att understödja mindre fattige Lappar. Enligt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes åsigt borde lämpligen någon del af de medel, som influtit för verkställd upplåtelse enligt nådiga brefvet den 11 Juni 1869 af rätt till viss skogsafverkning å några Lapparnes skattefjäll inom länet — hvilka medel utgjorde 43,992 kronor 39 öre — eller ock ett af statsverket anvisadt, mot viss ränta å hela beloppet svarande årligt reservationsanslag få i mån af behof för ifrågavarande ändamål användas. Med dessa medel kunde förhindras en af Lappens ekonomiska betryck framkallad och för hans bergning synnerligen menlig försäljning af de till hans uppehälle nödiga renar. Der sådan försäljning redan egt rum, kunde Lappen genom lån eller, om sådant med nödvändighet påkallades, medelst anslag utan återbetalningsskyldighet förhjälpas att återköpa hvad i det nödiga antalet renar bruste. På detta eller annat efter närmare utredning funnet sätt kunde det börjande förfallet i tid hejdas. Särskildt skulle, der sådant i följd af bristande utrymme vore af nöden, betesrätt kunna mot lega åt Lapparne förvärfvas å bofastes intill skattefjällen belägna egor. Af dessa och andra åtgärder, de der genom ifrågavarande medel möjliggjordes, skulle snart nog minskning åstadkommas i det till utfattige Lappars försörjning utgående anslag.

Hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande tidigare sålunda andragit har i dess förevarande utlåtande uppgått i ett mera omfattande förslag. Då numera erfarenhet vunnits, att till afhjelpande af de missförhållanden, som i det jemtlandska lappväsendet förefinnas, mångestådes med nödvändighet fordras expropriation af enskildes intill skattefjällen belägna marker i syfte att bereda Lapparne vidgadt utrymme, och då ett anslag af den storlek, som i 1878 års underdåniga skrifvelse afsågs, ej skulle blifva för nödvändiga utvidgningsåtgärder tillräckligt, anser nu Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, att ej blott förenämnda för medgifven skogsafverkningsrätt å Lapparnes skattefjäll inom länet redan influtna medel utan ock — såvidt sådant funnes lämpligen kunna ske — de, som framdeles af samma anledning komme att inflyta, borde ingå till en gemensam, under Eders Kongl. Maj:ts disposition ställd fond, att, i den mån de försloge, användas ej mindre till utvidgning af skattefjällen eller beredande åt Lapparne af betesrätt derutom, än äfven till det slags understöd i öfrigt, som i 1878 års underdåniga framställning antydtes och närmare finge bestämmas. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hemställer fördenskull, det Eders Kongl. Maj:t måtte härom till Riksdagen aflåta nådig proposition, som åtminstone kunde omfatta de redan influtna skogsmedlen, derest af den

anledning, att någon beräkning af de framdeles inflytande medlens be-
lopp ej för närvarande kunde ens tillnärmelsevis ske, tvekan om lämpligheten af propositionens utsträckning till äfven dessa medel uppstode, samt att i hvilketdera fallet som helst skogsstyrelsen måtte erhålla nådigt uppdrag att skyndsamt gå i författning om vederbörliga undersökningar till utrönande af de ännu befintliga afverkningsbara skogstillgångarne å lappskattefjällen och afverkningens upplåtande i föreskrifven ordning.

Icke allenast af den på nådig befallning verkställda undersökningen öfver tillgången på renbete och skog å de för Lapparne vid afvittringen inom Undersåkers lappmark af Jemtland och inom Hede, Storsjö och Tennäs socknar af Herjeådalen afsatta skattefjäll och af den utaf Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i utlåtandet lemnade utredning samt af det protokoll, som förts vid sammanträdet inför Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande med bofaste och Lappar inom Tennäs socken, utan äfven af sjelfva afvittringshandlingarna och af de upplysningar, dem komiterade i öfrigt sig förskaffat, framgår ovedersägligt, att dessa skattefjäll icke erbjuda alla de betingelser, som krävas för renskötselns utöfvande under vår, sommar och höst. De stridigheter emellan de bofaste och Lapparne, som häraf äro en följd, lära icke kunna biläggas eller upphöra, med mindre åt Lapparne på ett eller annat sätt förvärfvas rättighet att under nämnda tider af året och under vidriga väderleksförhållanden uppehålla sig med sina renar å trakter, som gränsa till skattefjällen och som för närvarande äro i enskildes ego. Under våren, då hård skare betäcker fjällplåtarna och då renbete endast är åtkomligt å de mot solsidan liggande fjällslutningarna och å de bofastes tidigt snöfria vallar, trotsa nemligen renarne vårdare och hundar, samt söka sig ned å enskildes marker. Så göra de äfven under snöyra och stormig väderlek. När, såsom flerstädes i nu föreliggande handlingar med fullt fog framhållits, den verkställda afvittringen till ej ringa del bär skulden för de förhållanden, som uppstått och som nu framkalla högljudda klagomål såväl från bofaste som Lappar, så torde det icke vara mer än i sin ordning, att staten så vidt möjligt söker rätta hvad vid afvittringen felats. För sådan rättelses åstadkommande stå flera utvägar till buds, hvilka efter sig företeende omständigheter kunna tillgripas, och för hvilka Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i sitt utlåtande redogjort. För vissa fall varder sålunda antagligen *expropriation* af mark nödvändig, der i skattefjällen inskjutna enskildes egor omöjliggöra för Lapparne att från dem afhålla renarne, eller der gränsen emellan skattefjällen och den enskildes mark är lagd så, att tillgång å

skog såväl för Lapparnes behof som till skydd för renarne, när desse sådant behöfva, icke inom skattefjällen är förefintlig. För andra fall kan det blifva fördelaktigare att *inköpa* hemman och lägenheter, som hafva sådant läge vid gränsen mot eller inuti skattefjällen, att renarne ej kunna afhållas från dessa hemmans marker, samt derefter åt andra bofaste upplåta dem under förbehåll om betesrätt derå för Lapparne under alla årstider. Den jord, som under sådana vilkor förvärfvades, komme i samma ställning som den i enskild ego varande jord, hvilken ligger ofvan odlingsgränsen af Norr- och Vesterbottens läns lappmarker. För andra fall åter kunde Lapparnes trångmål minskas derigenom, att evärdelig *betesrätt förvärfvades dem* å enskildes egor antingen genom ersättnings utgifvande för en gång eller genom erläggande af årlig afgäld. Lägges härtill *dels* att, på sätt i det föregående redan blifvit hemställt, de *kronoparker*, hvilka ligga i närheten af skattefjällen och å hvilka marken i öfrigt är tjenlig till renbete, komma att till Lapparne upplåtas, och *dels*, att genom en *sammanslagning af skattefjällen* till större komplexer och ett gemensamt betande af renarne derinom de trakter af dem, som för någon viss af de särskilda årstiderna erbjuda lämpligaste renbetet, kunna af ett större antal rendjur tillitas än när, såsom nu är förhållandet, blott en Lapp eller allenast ett fåtal af Lappar derinom har rättighet att beta sina renar, så anse sig komiterade hafva angifvit de åtgärder, af hvilkas vidtagande man bör kunna förvänta, att sammanstötningar och stridigheter emellan de bofaste och Lapparne kunna undvikas, för så vidt nemligen de senare egna sina renhjordar behörig vård.

De här ofvan angifna sätt för renbetestrakternas utvidgning och jemnare anlåtande förutsätta dock, med undantag af de tvänne sistnämnda, för genomförandet tillgång på erforderliga medel. Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande har sett en utväg till sådanas erhållande deri, att de medel, som redan influtit för upplåtelse af skogsafverkningensrätt å skattefjällen, och de medel, som vid framdeles skeende likartade upplåtelser komme att inflyta, för ändamålet anvisades.

Enligt komiterades förmenande torde dock först och främst vara nödigt, att en fullständig och noggrann utredning vidtages, genom hvilken Eders Kongl. Maj:t kan sättas i tillfälle bedöma de kraf, som skulle komma att ställas på staten för vinnande af det mål, som afses: *skattefjällens i Jemtlands län arrondering och renbetestrakternas utvidgning så, att Lapparne kunna under de tider af året, då marken är bar, finna tillräckligt bete för sina renar utan att beträda enskildes, för renbete ej upplåtna egor.*

Denna undersökning eller utredning torde enligt komiterades, med Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes ej fullt öfverensstämmande åsigt, böra ske i ett sammanhang för Undersåkers lappmark och Herjeådalens lappdistrikt samt derefter, äfven i ett sammanhang, för Föllinge lappmark. Det skäl, som härvid för komiterade varit bestämmande, är, att man icke, för händelse undersökning skulle öfvergå endast en del af de skattefjäll, som bilda ett sammanhängande helt, kan bedöma, hvilka af de föreslagna åtgärderna äro mest magtpåliggande att få genomförda, ej heller erhålla ens tillnärmelsevis en uppfattning om de kostnader, som regleringen skulle medföra, ej heller vinna den på regleringen i dess helhet så ytterst mycket inverkan utredningen om den minskning i behofvet af skattefjällens utvidgning, hvilken uppkommer genom den nya anordningen rörande Lapparnes förflyttning så, att betet för renarne blir anlitat mera gemensamt än tillföre, och ett följdriktigare begagnande af betesmarkerna derjemte kommer att ega rum.

Komiterade hemta af det här ofvan anförda, jemfördt med motsvarande delar af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes utlåtande, stöd för följande underdåniga förslag:

att Eders Kongl. Maj:t täcktes anbefalla en noggrann undersökning af skattefjällen och dem tillgränsande marker i Jemtlands läns fjälltrakter, för att derigenom må utrönas:

hvilka tider af året renbete å de särskilda delarne af skattefjällen begagnas, för hvilket antal renar sådant sker, samt om tillgången på renbete medgifver, att ett större antal renar än detta kan för samma tider af året der uppehålla sig;

hvilken inverkan ett planmessigare anlåtande af renbetet och en jemnare fördelning af renhjordarne inom ett område, som genom den omvexlande naturbeskaffenheten af dess särskilda trakter uppfyller de vilkor, som böra ställas på ett renbetesland under hvar och en af de särskilda årstiderna, skall hafva på renskötselns bedrivande och på förhållandet emellan de bofaste och Lapparne;

hvilka trakter af den till skattefjällen angränsande marken synas böra exproprieras, kostnaden härför samt den ordningsföljd, föreslagna expropriationer böra intaga med afseende på deras vikt och nödvändighet;

hvilka hemman och lägenheter synas böra inköpas;

å hvilka hemman och andra lägenheter renbetesrätt kan för evärdelig tid förvärfvas mot erläggande af årlig afgäld eller mot

en gång för alla erlagd köpeskilling, samt de penningebelopp, som här för erfordras;

tillgången å skog inom skattefjällen, skogens otillräcklighet eller tillräcklighet för Lapparnes behof, och om den derut öfver medgifver upplåtelse för skogsafverkning, samt i sådant fall antalet och beskaffenheten af de träd, som för en dylik upplåtelse böra varda föremål;

att Eders Kongl. Maj:t måtte i nåder föreskrifva:

att denna undersökning skall först i ett sammanhang öfvergå Undersåkers lappmark och Herjeådalens lappdistrikt, derefter, likaledes i ett sammanhang, Föllinge lappmark;

att undersökningen måtte af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uppdragas åt en i lappväsendet kunnig person såsom förrättningsman med biträde af en skogstjensteman, uppsyningsmannen, tvänne gode män och tvänne Lappar;

samt att Eders Kongl. Maj:t ville i nåder förklara:

att de medel, som för närvarande influtit för upplåtelse af rätt till skogsafverkning å skattefjällen, likasom ock de medel, som hädanefter kunna för dylik upplåtelse inflyta, skola reserveras och göras fruktbarande, intill dess förstnämnda undersökning och utredning blifvit verkställd och de vid densamma upprättade förslag, åtföljda af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes utlåtande, till Eders Kongl. Maj:t inkommit, samt att dessa medel derefter skola användas för genomförandet af dem bland förslagen, hvilka Eders Kongl. Maj:t pröfvar vara nödiga och nyttiga. —

I sammanhang med hvad komiterade nu föreslagit våga komiterade fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet å det förhållande, att barrskogen i fjälltrakterna synbarligen till stor del utdör, att det sålunda der är ett fortgående aftagande i tillgången af barrträd, så att sådana icke nu förekomma på lokaler, der de för ett eller annat hundratal af år sedan funnits. Vid stigandet utför en fjällsida anträffar man sålunda först uttorkade barrträd, derefter gamla öfveråriga sådana samt hundratals fot längre ned ungskog och skogsåterväxt. Vare sig nu, att detta härleder sig deraf, att klimatet blifvit hårdare i fjälltrakterna, än det i flydda tider varit, eller deraf, hvilket torde vara sannolikare, att den renlaf, som i öfversta barrskogsregionen i allmänhet betäcker marken, hindrar barrträdsfröen att nedkomma i jorden och i den vinna näring, eller af andra omständigheter, så är dock förhållandet synnerligen beaktansvärdt och manar icke allenast till mycken försigtighet vid skogsafverkning i fjälltrakterna utan äfven

till verkställande af en utredning om den verkliga orsaken till denna nedflyttning af barrskogsregionen och till planteringsförsök eller till åtgärder, hvarigenom marken i öfversta delen af denna region åter kan göras mottaglig för frön af våra barrträd. Med anledning häraf våga komiterade i underdånighet föreslå:

dels att den grundsats, som finnes uttalad i 1869 års bref, eller att afverkning af skog å skattefjällen blott undantagsvis må ega rum, fortfarande skall tillämpas vid fråga om försäljning af skog från skattefjällen,

dels att Eders Kongl. Maj:t täcktes anbefalla domänstyrelsen att genom skogstjenstemännen i de revier af Norrland, inom hvilka fjälltrakter ligga, utreda orsaken till barrskogens aftagande i dessa trakter och föreslå åtgärder häremot, samt att med sådan utredning jemte deraf föranledt underdånigt betänkande och förslag till Eders Kongl. Maj:t inkomma.

Slutligen hafva komiterade att yttra sig öfver Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förslag derom, att de influtna och inflytande medlen för upplåtelse af rätt till afverkning af skogseffekter inom skattefjällen jemväl skulle användas till direkt understöd åt enskilda fattige, ännu arbetsföra Lappar, särskildt så att genom lån eller anslag tillfälle bereddades dem att förskaffa sig det antal renar, som för deras nödtorftiga uppehälle kunde erfordras.

En allmängiltig grundsats rörande s. k. nödhjelp är, att hjälpen eller understödet skall lemnas med mycken urskiljning och efter sorgfällig pröfning. Många exempel kunna framläggas derpå, att understöd, som gifvits i syfte att upprätta ur nød och betryck, i stället framkallat liknöjdhet och lätja samt ett pockande på hjälp, sedan det lemnade understödet bortslösats. Det måste ock vara allt utom kloka anordningar, som kunnat orsaka, att den statshjelp, hvilken utgår såsom understöd åt fattige Lappar inom Jemtlands län, uppgår till ett så högt belopp, som den gör. När antalet Lappar inom länet är 800, när en del af dessa dels eger dels sköter renar, hvilkas antal uppgår till öfver 32,000, så förefaller det högst egendomligt att, hvad ett år inträffat, staten fått bidraga till underhåll af fattige bland dessa 800 Lappar med öfver 6,600 kronor. För en sådan fattigvårdstunga i förhållande till folkmängden skulle hvarje kommun duka under. Komiterade våga tro, att man ofta nog icke gör hjälpbehöfvande

någon verklig tjenst genom en alltför öppen hand, och att det icke varit till nytta för Lapparne uti Jemtlands län, att de varit befriade från alla utgifter för fattige af sin stam. Komiterade hoppas ock att, när indelningen i distrikt — lappbyar — varder genomförd, det icke torde möta något hinder för den anordningen, att Lapparne bilda egna fattigvårdssamhällen i likhet med hvad flerstädes inom Norrbottens län redan är förhållandet, samt att de mera burgne bland Lapparne inom samhällena hvar efter sin förmåga i fattigvårdsutgiften deltaga. På sådant sätt skulle man kunna motse, att statens utgifter till underhåll af fattige Lappar inom Jemtlands län kunde komma att nedgå, då de Lappar, som i fattigvårdsutgifterna finge deltaga, hade intresse af, att de öfrige Lapparne inom samhället arbetade för sin utkomst, hvaremot komiterade knappt våga tro, att det af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande föreslagna sättet för fattige Lappars bispringande torde komma att verka derhän, hvadan komiterade ej heller anse detsamma vara tillrådligt. Komiterade kunna visserligen medgifva, att fall kunna inträffa, då Lappar, som ega så många renar, att de af deras afkastning hafva sin utkomst, helt hastigt eller i ett nu varda utan egen förskyllan fattige. Vargar, inkomna i renhjorden, decimera den och drifva återstoden utför klippbranter, der den finner sin död. En isbrygga öfver en afgrund, å hvilken en renhjord hvilar, brister, och hela hjorden finner sin död i bråddjupet. Men dessa och andra dylika olycksfall äro ju närmast att förlikna vid dem, som drabba t. ex. jordbruksnäringen. En hagelskur, en frostnatt omintetgör inom några ögonblick det af odlaren nedlagda arbetet och förmörkar hans utsigter för de dagar, som komma. För sådana som nu omförmälda olycksfall träder derföre staten ofta emellan med vare sig lån eller anslag utan återbetalningsskyldighet, och komiterade kunna icke inse, hvarför ej samma förhållande kan ega rum, när en arbetsför och ordentlig Lapp genom olycksfall förlorat sin renhjord, hvilken med allt skäl kan sägas vara hans åker och äng. En framställning om beredande af understöd i dylikt fall kan enligt komiterades förmenande med utsigt af god utgång, sedan fullständig utredning blifvit förebragt, af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande till Eders Kongl. Maj:t insändas, och för sådana särskilda olycksfall synes bidrag skäligen kunna utgå af de influtna medlen för afverkad skog å skattefjällen, derest Eders Kongl. Maj:t skulle finna, att dylikt bidrag lämpligare kan utgå från dessa medel än från annat anslag.

På grund af hvad komiterade nu i underdånighet anført få komiterade hemställa, att hvad Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande

i nu ifrågavarande hänseende föreslagit icke må till någon annan Eders Kongl. Maj:ts åtgärd, än hvad ofvan blifvit antydt, föranleda.

De öfverlemnade ärendet tillhörande handlingar få komiterade underdånigst bifoga.

Underdånigst:

H. A. WIDMARK.

L. ANNERSTEDT.

WILL. FARUP.

P. O. HÖRNFELDT.

FR. TIGERHIELM.

K. S. Husberg.

Stockholm den 25 Augusti 1883.

Särskildt yttrande

af

Will. Farup.

Hvad som i första rummet framkallat behovet af föreliggande lagförslag är på ena sidan de bofaste jordegarnes eller böndernas klagomål öfver renegarnes alltjemt ökade intrång på deras egor och öfver bristande vård om renarne, emot hvilket bonden i nu gällande lagstiftning icke finner något skydd, och på andra sidan renegarnes klagomål öfver, att de hafva för litet utrymme, och öfver, att jordegarne söka freda sina egor.

Klagomålen synas från båda sidor vara starkast inom Jemtlands län.

Det var enahanda klagomål, men nästan uteslutande från den norska sidan, som framkallade den internationela lagen för de så kallade flyttlapparne. Till följd deraf hafva de norska förhållandena till hufvudsaklig del blifvit lagda till grund för sistnämnda lag, så att för Norge någon vidare lagstiftning i detta afseende icke är af behovet påkallad.

På svenska sidan är deremot detta icke förhållandet, af orsak att omständigheterna här äro helt annorlunda, ity att endast Norr- och Vesterbottens läns lappmarker nedanför odlingsgränsen i detta afseende kunna jemföras med de delar af Norge, der tillämpning af den internationela lagen kan komma i fråga.

I Norge, der flyttlapparne bruka vistas, finnas icke andra gränser för Lapparnes gamla renbetestrakter än de af riksgränsen på ena och af sjelfva naturen på de andra sidorna föreskrifna, så att dessa delar af landet intill hafvet med öarne alltid varit och fortfarande, dock med någon inskränkning, speciellt af de odlade egorna, äro Lapparnes lagliga vistelseort, men utan att någon trakt blifvit dem särskildt förbehållen, hvilket äfven gjort, att renskötseln der blifvit ansedd som en mera allmän näring.

Den internationela lagen gör alltså i alla händelser en inskränkning i Lapparnes gamla rättigheter på norska sidan, hvilket nog kunde i andra afseenden påkalla större medgifvanden till fördel för dem.

Det torde derföre ligga klart i dagen, att samma lag icke i alla afseenden kan motsvara ändamålet å trakter, der Lapparne icke alls ega att vistas med sina renar, som å trakter, der de lagligen ega att vistas, så vida icke afsigten är att göra hela riket till lappmarker.

Inom Jemlands län hafva för flera årtionden sedan säkra gränser blifvit bestämda emot Lapparnes område, och inom Norr- och Vesterbottens län begränsas äfven Lapparnes område, genom uppdragande af en odlingsgräns, i den mån afvittringen hinner att fortgå, hvarjemte öfriga delar af lappmarkerna i dessa län, der förhållandena kunna jämföras med förhållandena i Norge — de delar af lappmarkerna, som komma att ligga nedom odlingsgränsen — slutligen bestämmas.

Som ej antagas kan, att hela riket bör eller kan göras till lappmarker — åtminstone icke i vidare utsträckning än hitintills — eller andra delar deraf numera göras till lappmarker, än som genom lagliga åtgärder dertill blifvit afsatta eller fortfärande på grund af gällande lag kunna afsättas eller som sådana förklaras, anser jag nödvändigt, att Lapparne genom ett direkt och verkande vitesförbud afhållas från trakter, der de icke skola hafva någon rätt att vistas med sina renar.

Att härvid afseende göres å den större svårighet, som det måhända någon gång kan medföra att vårda renarne, så att de icke ofreda bondens egor, derför talar billigheten; men med afseende å den *grofva vårdslösheten* eller *uppsåtet* att ofreda grannen måste en egare af renar vara lika straffbar som en egare af hemdjur, äfven om hans renar vårdas och vallas af en Lapp.

En jämförelse mellan Kongl. Förordningen af den 21 December 1857 rörande egors fredande emot skada af annans hemdjur och föreliggande lagförslag, så vidt det rör renegares skyldighet i detta hänseende, torde här vara af behofvet påkallad.

I berörda Kongl. förordning stadgas:

21 §.

Släpper någon olofligen med uppsåt kreatur på annans egor, böte från och med tio till och med tvåhundra riksdaler.

Den, som genom försummelse i den vård om egna eller andras kreatur honom åligger, eller på annat sätt vållar, att kreatur

oloffligen på annans egor inkommer, böte från och med fem till och med femtio riksdaler. — — — — —

25 §.

Finner någon å sina egor annans kreatur, som dit oloffligen inkommit, då må han det intaga etc. — — — — —

Här sker fredandet uppenbarligen i första rummet genom bötesbestämmelserna och den ofredades rätt att göra de främmande kreaturen oskadliga, på samma gång han eger ett verksamt medel att skaffa sig säkra bevis emot kreaturens egare jemte säkerhet för skadeersättningen, om han sådan vill utsöka efter syn och värdering.

Men i föreliggande lagförslag saknas helt och hållet motsvarande stadganden, om renegare tränga olagligen in på bondens egor med sina renar, och denne skall genom en sådan lag hädanefter icke mera än förut ega något verksamt medel att freda dessa; ty verksamt vitesförbud emot det olagliga intrånget saknas, och icke heller kan bonden, eller, om han det kunde, eger han att taga de främmande djuren om händer, hvarken för att skaffa sig bevis om, hvem som är deras egare, eller för att freda sig emot vidare åverkan, — en omständighet, som naturligtvis i hög grad måste försvåra såväl bevisföringen som fredandet, hvadan starka skäl tala för såväl ett positivt vitesförbud mot olagligt intrång på förbjuden mark med renar, som ock att vitet sättes så högt, att det blir verkande.

I stället anvisas bonden att genom särskild bevakning och särskilda åtgärder, så godt han kan, först skaffa laggildt bevis om den skada han lidit, och att den förorsakats af renar, för att sedermera möjligtvis bereda sig någon ersättning derför efter hållen syn och värdering, deruti dock ej ingå kostnaderna för den honom påtvungna bevakningen, der han nödgas att behålla de objudne våldsgästerne — vore den ock än så dyr —; och om det då kan lyckas honom att leda i bevis, hvilket vallhjons renar skadan förorsakat, och att denna skett genom uppsåt eller grof vårdslöshet, först då kan ett föga verkande straff ådömas.

Bonden kan icke på enahanda sätt hemsöka Lappen och andra renegare med sina hemdjur, ty han syndar då genast emot ofvannämnda Kongl. Förordning, och ett helt annat bemötande faller på hans lott, — om han skulle våga försöket.

Hufvudsyftet och den genomgående tanken i Kongl. Förordningen af den 21 December 1857 är, att egare af hemdjur genom egen försorg skall vårda sina kreatur, så att de icke ofreda grannen.

Men hufvudsyftet och den genomgående tanken i föreliggande lagförslag är deremot, att egare af renar skola få låta sina kreatur ofreda bondens egor så mycket som behagas. Det skall, på sätt ofvan är nämndt, åligga bonden att sjelf sörja för bevakning och synemän, som kunna följa renarne, för att möjligtvis skaffa sig någon upprättelse.

Der egorna ligga samlade i grannskapet af hemmet, kan sådan bevakning måhända vara möjlig, men nästan öfverallt i fjälltrakterna ligga odlade egor spridda, ofta på flera mils afstånd från hemmet, och bevakningen blir då omöjlig. Härtill kommer, att å sådana orter, der skadan sker företrädesvis vårtiden och på försommaren, då intrånget ofta varar i månader och det unga gräset afbetas i den mån det framväxer, en mängd syner skulle erfordras till olika tider för att utröna den verkliga skadan, hvilket i alla händelser vid den tiden af året möter nästan oöfvervinneliga svårigheter. Iugen syneman, vore han än så vetenskapligt bildad, skulle kunna säga, hur stor gröda jorden skulle hafva gifvit, i händelse grödan fått växa i fred, och torde det vid dessa förhållanden ligga klart i dagen, att föreliggande förslag, om det blir lag, icke är af beskaffenhet att skapa fred, men väl strid, som blir så mycket bittrare, som ena parten är öfverlemnad till andra partens godtycke.

Men bonden vill lefva i fred, och han eger rättighet att fordra lagens skydd för den jord, för hvilken han skattar. Den korta sommartiden i Norrlands fjälltrakter är strängt upptagen med hemmansbruket och med vården af egna husdjur, så att tid ej finnes till bevakning äfven af andras kreatur, som inkräkta hans egor. Ersättning för den skada, han kan lida, eger visserligen betydelse, men vida mera väger den ovärderliga förmånen att få lefva i fred. Kostnaderna vid bevakningen och tillhandahållandet af vittnen och synemän uppgå i aflägsna trakter dessutom till sådana summor, att bonden icke kan underkasta sig denna uppoffring; och när så slutligen rättegång måste anställas om skadeersättning, så gifves denna alltid en hatfull karakter — helst der bofaste äro med i spelet —, så att bonden i allmänhet hellre skall underkasta sig renegarens nåd och söka genom särskilda uppoffringar förmå Lapparne till att afhålla renarne från hans egor, — en utväg, som hitintills icke så sällan användts och fallit sig vida billigare.

Äfven strafflagen af den 16 Februari 1864 kap. 24 bestämmer intill 100 kronors böter, om någon oloffigen jagar på annans mark, fastän något vildt ej fälles eller särskild uppskattbar skada sker, och flera andra lagar rörande egors fredande gå i samma riktning.

Jag kan alltså icke finna hållbara skäl för, att en egare af renar eller en Lapp skall vara mindre skyldig att akta sin bofaste grannes rätt och frid än en egare af hemdjur är skyldig att akta en Lapps eller annan grannes rätt och frid, eller att det uppsåtliga brottet skall vara mindre straffbart, der det begås af en Lapp eller af en bofast med en Lapp såsom verktyg, utan måste öfvervägande skäl tala för, att äfven egare af renar, vare sig han är Lapp eller ej, vid verkande vite förbjudes att uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet med sina renar tränga in på eller ofreda bofastes egor, der sådant ej genom denna lag förklaras tillåtet.

I händelse ett sådant vitesförbud icke funnits af behovet påkalladt för fredande af förbjuden mark, så skulle det icke heller hafva upptagits i den internationela lagens § 3 i enahanda syfte, eller i detta lagförslags § 24.

I hög grad karakteristisk i detta afscende är ock den föreslagna § 14. Enligt densamma kan jordegare icke göra någon eganderätt gällande till egendom å sin utmark, *dit renegare olagligen tränga in med sina renar*, om egendomen förstöres till följd af simpel vårdslöshet vid bevakningen; först när jordegaren kan leda i bevis, att egendomen blifvit förstörd uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet, inträder det förhållande, att hans eganderätt skall erkännas. Eganderätten skall alltså här vara beroende af vallhjonets uppsåt och större eller mindre vårdslöshet vid bevakningen.

Då nu lagförslaget icke innehåller något vitesförbud för Lapparne att flytta hvar de behaga, så är det lätt att inse, hvartill en sådan lag skall leda, och om än § 1 antyder en begränsning af Lapparnes flyttningsrätt, så kan detta icke vara allvarligt menadt. Då nu härtill kommer, att simpel vårdslöshet vid renarnes bevakning aldrig skall medföra något särskildt ansvar, så får lagen härigenom snarare utseende af en förmaning än af en lag.

Redan under förra århundradet klagade Lapparne hos Kongl. Maj:t öfver, att bofaste personer höllo renar på lappområdet, den gånge dock särskildt af den orsak, att genom dessa renar undandrogs Lapparne en del af den inkomst, de hade vid forsling af varor, men Kongl. Maj:t fäste icke något afseende vid klagomålen, "*alldenstund*" tillräckligt utrymme fans för både de bofastes och för Lapparnes renar.

Redan vid den tiden var alltså uppmärksamheten fäst å bere-dande af tillräckligt utrymme för Lapparnes renar, och den uppfattning-
gen måste väl till alla tider hafva gjort sig gällande, att när utrymme
brister, så måste de bofaste i första rummet vika för Lapparne.

Lagförslaget går deremot ut ifrån den uppfattningen, att de bo-
faste skola vara lika berättigade som Lapparne att få sig renbetesmar-
ker anvisade, endast med den skilnad, att bofaste, då utrymme brister
på en trakt, under vissa förhållanden skola vara skyldige att i första
rummet flytta till en annan anvisad trakt, och för att nå detta ända-
mål skall den Lapp, som vallar bofastes renar, icke allenast åläggas
vid vite att öfverföra de bofastes renar, men ock sjelf med egne renar
förvisas från sin hemort, på samma gång som andra bofastes renar
fortfarande skola få stanna kvar och intaga hans plats.

Denna förvisningsåtgärd synes hemta stöd ifrån den internatio-
nela lagen, men förhållandena mellan de så kallade flyttlapparne i Norge
och de mera stationära Lapparne i Sverige äro i väsentlig mån skilj-
aktiga. Icke heller skiljer den internationela lagen mellan Lapparnes
och de bofastes renar med afseende å de betesmarker, som skola an-
visas.

I Norge, der stora renmassor en kortare tid af året sammanträns-
gas på ett litet område, kunna Lapparne, åtminstone de svenska, icke
anses för annat än främlingar, som först efter skedd anmälan få in-
flytta och i vissa fall mottaga betesplats å anvisadt distrikt, hvadan
de ock anse sitt egentliga hemvist vara på svenska sidan.

Äfven Lapparne hafva en ganska stor förkärlek för de trakter,
der de uppvuxit, som de alltid ansett för och kallat sina, och för hvilka
de, åtminstone inom Jemtlands län, på grund af ordentliga inrymnings-
bref betala en, om ock obetydlig, skatt. Der hafva de ock uppfört or-
dentliga rengårdar och kojor af resvirke och ibland äfven timrade
visthus i grannskapet, å hvilket allt en ingalunda obetydlig kostnad
blifvit nedlagd.

På norska sidan lära sådana inrättningar och en sådan ordning
knappast förefinnas.

Att då beröfva dem deras rättigheter och förvisa dem, fast de
icke förbrutit sig, kan jag icke finna rättvist, men väl hänsynslöst,
helst der förvisningen sker för att lemna plats för främmande renar.

Det måste väl äfven anses obilligt, att en renegare skall kunna
afskäras från rättigheten att sjelf taga vård om och disponera öfver
sina renar, då de icke blifvit tagna i beslag, och att en renvaktare,
efter att vara löst från sina förbindelser till renegaren, skall kunna

tingas att emot både egen och renegarens vilja fortfarande taga vård om renarne och föra dem till annan för dem båda okänd ort.

Jag tror icke, att en så hänsynslös lag skall komma att tillämpas.

Om ändamålet är att derigenom hindra Lapparne ifrån att mottaga bofastes renar på de gemensamma betesmarkerna, så kan jag icke finna, att åtgärden hvilar på fullt ädel grund, ity den snarare får utseende af ett slags straff eller trakasseri, då något förbud icke finnes hvarken för Lappen att mottaga eller för den bofaste att sända renar på Lapparnes gemensamma betesmarker; och med säkerhet kan antagas, att en sådan lagbestämmelse skall öppna fältet för allehanda agitationer och intriger, hvilka i de aflägsna lappmarkerna allt för lätt skola kunna genomföras.

Då jag nu icke kan antaga, att tillgången på renbetesmarker i lappmarkerna är oändlig, helst klagomålen öfver för trångt utrymme förspörjas från många håll, så kan jag icke heller finna det rådligt, att staten skall tillförbinda sig att hålla renbetesmarker till handa för bofastes renar.

Renbetesmarkerna ega, isynnerhet inom Jemtlands län, ett ganska betydligt värde, hvilket i nämnda län — åtminstone dess sydliga del — tillgodogöres till större delen af bofaste, utan att staten härför erhåller någon godtgörelse eller Lapparne annan ersättning än en högst tarflig renvaktarelön. Då nu intet hinder varit för den bofaste, med hvilken Lapparne icke kunna mäta sig hvarken i spekulation eller kapitalstyrka, att upptaga renbetesmarkerna med sina renar, så har följden häraf blifvit, att fattigdomen bland Lapparne i Jemtland tilltagit mycket mera än i något annat län, och detta oaktadt renskötseln i detta län sannolikt gifver större afkastning än i något annat på grund af den lättare samfärdseln.

Statens bidrag till utfattige Lappar inom Jemtlands län har sålunda på de senare tio åren ökats från några hundra kronor till öfver 6,600 kronor årligen.

Jag är derföre af den mening, att upplåtelse af betesrätt för bofaste å Lapparnes gemensamma område eller rättighet för Lapparne att intaga främmande renar på det gemensamma området icke bör medgifvas i vidare mån, än som efter särskild pröfning kan finnas förenligt med tillräckligt utrymme och tillgång på bete för Lapparnes egna renar, samt att sådan upplåtelse, der den medgifves, får ske endast emot skälig afgift, som bör komma Lapparne gemensamt till godo, så att det ej må vara tillåtet för någon Lapp att egenmäktigt tillgodogöra sig förmåner, som böra tillkomma Lapparne gemensamt, och att,

i händelse någon trakt skulle blifva öfverfylld af renar, de bofaste i första rummet måtte förpligtas att återtaga sina renar.

Då nu klagomålen öfver bristande utrymme synas vara starkast inom Jemtlands län, der, såsom anfördt, isynnerhet bofaste upptagit lappområdet med sina renar, och komiterades flertal icke anser skäligt att tillstyrka någon verkande kontroll öfver Lapparnes rätt att upplåta betesmarker för bofastes renar utan tvärtom tillstyrker, att staten bör förbindas att utan ersättning tillhandahålla betesmarker äfven för bofastes renar, så har komiterades flertal, för att afhjelpa klagomålen öfver bristande utrymme, i föreliggande lagförslag ställt Jemtlands län i dess helhet lika med Norr- och Vesterbottens lappmarker, dock med någon lindring i bördan med afscende å den tid, bonden skall vara skyldig att mottaga renarne på sina egor, i de delar af landet, som icke blifvit skattlagda efter s. k. lappmarksmetod.

Genom en ganska vidlyftig motivering har komiterades flertal kommit till det resultat, att med de genom afvittring för Lapparne bestämda säkra gränser blott afsågs att skydda Lapparne emot intrång af de bofaste men icke de bofaste emot intrång af Lapparne, så att alltså gränserna skulle hafva gifvit Lapparne endast rättigheter men icke några skyldigheter.

Detta resultat förskrifver sig isynnerhet ifrån den uppfattning, att sedvanerätten, som ej kände några säkra gränser, icke kunde gå förlorad för Lapparne, men väl för jordegarna, som af ålder i några fjälltrakter, sannolikt i de flesta, hade nyttjat betydliga områden inom de renbetesfjäll, som vid afvittringen tillades Lapparne.

Det är omkring trettio år, sedan afvittringen i Jemtlands län blef afslutad, under hvilken tid ock deraf framkallade rättsgrunder blifvit tillämpade för såväl Lappar som för bofaste, och det är i öppen strid med den uppfattning, som på grund af dåvarande förhållanden gjorde sig gällande hos såväl Konungens Befallningshafvande och förrättningsmännen som hos befolkningen, och hvarefter alltså afvittringstilldelningen verkställes, som komiterades flertal kommit till ofvannämnda resultat.

Men skulle på grund af en sådan tydning Lapparnes utflyttningsrätt inom Jemtlands län anses vara okränkbar, så vore det i högsta grad orättvist, om den skulle beröfvas dem i Vesternorrlands län och i de delar af Norr- och Vesterbottens län, som ligga nedanför

lappmarkerna, eller större hinder läggas dem i vägen der än i Jemtland, helst utflyttningarna till alla dessa tre förstnämnde län eller delar deraf i alla tider egt rum efter vida större måttstock än hvad händelsen varit i Jemtlands län. Hvad särskildt Vesterbottens län angår, så är det just till detta län, som Lapparne isynnerhet ifrån norra Jemtland utflyttat på vintertiden.

Att ställa den jordegande befolkningen i Jemtland i något annat rättsförhållande till Lapparne än jordegarna i Vesternorrland och de delar af Norr- och Vesterbottens län, som ligga nedanför lappmarkerna, vore äfven efter komiterades flertals motivering med afseende å Lapparnes utflyttningsrätt i Jemtland på grund af gammal sedvana både obilligt och orättvist.

Hvad nu angår de delar af Jemtlands län, der hemmanen blifvit skattlagda efter så kallad lappmarks metod, så vill det synas, som om skattläggningsmetoden skulle hafva framkallat den föreslagna likställigheten, i hvad rättsförhållandena till Lapparne angår, mellan dessa delar af länet samt Norr- och Vesterbottens lappmarker.

Der en särskild börda åläggas ett hemman framför andra hemman på grund af skattläggningsmetoden, så måste väl antagas, att denna metod medfört någon lindring i skattläggningen, men att så icke varit tillfället inom Jemtlands län, torde taxeringslängden för Åre socken af samma län utvisa.

Deraf ses, att medeltalet af taxeringsvärdet å hemmanen med så kallad lappskatt är 8,692 kronor, men å öfriga hemman inom socknen 14,924 kronor. Hemmanen med så kallad lappskatt äro alltså i förhållande till sitt värde mycket högre skattlagda än andra hemman, hvadan skäl icke kan sökas deruti för att än ytterligare öka bördan med att ålägga jordegarna en måhända outhärdligt sträng stängselskyldighet för att värja sig emot renegarne.

Rörande förhållandena i Herjeådalen, der antalet renar, enligt de genom Konungens Befallningshafvande inhemtade uppgifter, numera uppgår till något öfver 10,000 stycken, till större delen tillhörige 46 bofaste personer, efter att derifrån några lappfamiljer nyligen under ledning af Pål Zakariasson med vederbörligt tillstånd utflyttat till Kopparbergs län med några tusen, dels Lappar, dels bofaste tillhörige renar, framhålles i betänkandet särskildt, att Lapparne också der af ålder hafva brukat vintertiden flytta ut från de fjäll, der de hafva sina hemvist, hvarigenom äfven denna provins betecknas såsom varande en gammal lappmark, hvilket antagande dock saknar stöd i de faktiska förhållandena och vederlägges på det bestämdaste af de handlingar, som kommit komiterade tillhanda.

Vid den af dåvarande landshöfdingen Asplund den 29 September 1879 i Tennäs hållna undersökning upplystes, att Lapparne der icke haft någon sådan utflyttningsrätt eller brukat flytta ut vintertiden, fastän det då begärdes, att sådan rätt skulle beredas dem, och afvittringsutslaget för Hede pastorat af den 21 December 1855 medgaf Lapparne utflyttningsrätt vintertiden *efter den 1 Januari endast till Serffjället*. Skulle nu en sådan utflyttningsrätt göras gällande äfven till det öfriga landet, på sätt betänkandet framhåller, så skulle afvittringsutslaget förlora all betydelse i detta afseende.

Men jag kan icke dela den uppfattning, att komiterades uppdrag skulle gå ut på att bereda en lagstiftning, hvarigenom bestående eganderättsförhållanden kränkas eller upphävas, men väl att ordna nu befintliga eganderättsförhållanden och förebygga vidare öfvergrepp.

Skälet, hvarföre sådana förhållanden kunnat uppstå i nämnda provins, är, att här af ålder icke funnits egentliga lappmarker, men väl renbetesfjäll efter riksgränsen, hvilka begagnats af Lappar, som alla ursprungligen varit norska, med undantag af en, som hade sitt hemvist å Helagsfjället vid gränsen af Jemtland. Men vid afvittringen erhöilo dessa Lappar sig ett begränsadt område tilldelat, dervid, efter hvad afvittringshandlingarna utvisa, betydliga områden gingo förlorade för jordegarna och tillades Lapparne, enär dessa områden icke ansågos tillhöra de gamla hemmanen i orten och i alla fall på senare tider begagnades äfven af Lapparne, som alltså dervid bibehöllos.

Nybyggen, som trängt in på Lapparnes gamla områden, finnas icke i Herjeådalen, åtminstone vet icke traditionen eller de administrativa handlingarna något att derom berätta.

Säkerligen skall det icke dröja länge, innan de till Kopparbergs län öfverflyttade Lapparne fordra utflyttningsrätt till nedre landet vintertiden, helst om några jordegare der skulle vara oförsigtige nog att mottaga dem såsom gäster på sina marker, och den spekulativa befolkningen äfven der börja att slå Lapparnes renar under sig. Enahanda skäl, som nu tyckas gälla öfverallt och för alla, nemligen markens upptrampning af renarne och flen eller isskorpa m. m., skola också der blifva de slagord, som komma att användas för att äfven der upphäfva alla gränser för Lapparnes utflyttningsrätt.

Åläggandet af skyldighet för jordegarna att i vissa fall stänga kring sina utängsslätter i *grannskapet* af de för Lapparne särskildt afsatta land, det vill säga utanför det område, der Lapparne sommartiden ega att vistas, kan icke gifvas någon annan tydning, än att Lapparne skulle ega rättighet att äfven der vistas med sina renar å tider, då stängslet skulle verka, ty det vore ju orimligt att ålägga bonden stängselskyldighet emot renar på egor, dit dessa icke skulle få komma.

Ett sådant stadgande kan alltså icke hafva annat syfte, än att bereda renegarne laglig rätt att låta sina renar vistas på förbjudna, eller i alla fall icke tillåtna egor, och en sådan skyldighet skola de bofaste renegarne nog veta att gifva en för jordegarna ganska kännbar utsträckning, och som renegarne i alla händelser ensamme hafva fördelen af ett sådant stängsel, så kan ej med rimlighet fordras, att bonden skall bära kostnaderna, åtminstone icke ensam.

Svårigheterna vid de årliga afsyningarna af sådana stängsel, som i de allra flesta fall komme att ligga aflägsse från gårdarne, skulle säkerligen blifva större och medföra större kostnader än renarnes ordentliga vaktande.

Förslaget är här så mycket märkligare, som någon dylik stängsel-skyldighet icke skulle kunna åläggas *inom* de för Lappar afsatta land, der Lapparne ega att äfven sommartiden vistas, t. ex. några delar af Norrbottens läns lappmarker; icke heller omnämner den internationela lagen någon sådan skyldighet.

Jordegarnes inom lappmarkerna skyldighet enligt lagförslaget att stänga kring sina utestående höstackar eller hässjor, hvilken skyldighet numera föreslås att gälla äfven för hela Jemtlands län, skall icke medföra lyckliga verkningar.

Det är allmänt känt, att, då skada sker å utestående hö, den nästan alltid sker till följd af renegarnes uraktlåtenhet att taga sådan vård om sina renar, att skadan kan undvikas, ehuru å andra sidan äfven medgifvas må, att tillfällena kunna inträffa, då vårdarne svårligen kunna hindra, att skada — om ock till mindre omfång — verkligen sker. Men det är min öfvertygelse, att sådan skada i alla fall å de trakter, der skogsrenar ej vistas, icke skulle uppkomma af nämnvärd betydelse, om renegarne verkligen toge vård om sina renar.

I de trakter, der skogsrenar vistas, är tillgången på skog alltid god, och jordegarna hafva der sina slätter i allmänhet i grannskapet af gårdarne, så att stängselskyldigheten der måhända icke blir synnerligen betungande, och äfven lador kunna der med fördel användas.

Men helt annorlunda är det i trakter, der fjällrenar vistas. Slätterna ligga der ofta flera mil aflägsse från gårdarne samt vidt spridda, och nödigt stängselvirke måste lika ofta hemtas på ännu längre afstånd från slätterna.

Det är visserligen sanning, att sådana slätter ofta äro af ringa värde, men detta värde är dock upptaget vid skattläggningen och jordegarnes bestånd är af desamma beroende. Ett stort antal slätter finnes dock af större värde, åstadkomna genom rödjningar, afdikningar eller vattenöfversilningar, men att ålägga en stängselskyldighet, som medför större kostnad än slätternas afkastning, det är att tvinga bonden till att antingen lemna hemmanet eller ock underkasta sig renegarnes godtycke.

Erfarenheten har ock visat, att fastän stängselskyldighet kring höet varit föreskrifven inom lappmarkerna mera än ett halft århundrade, så har den nästan icke alls blifvit efterlefd inom lappmarkernas fjälltrakter, och äfven å trakter, der skogstillgången är lättare, endast till en del.

Kostnaderna för sådana stängsel äro nemligen så stora, att jordegarna *icke kunna bestrida dem*, ty de skulle ingalunda motsvara den afkastning, slätterna gifva, så att jordegarna hellre underkasta sig äfventyret att förlora sitt hö.

Härtill kommer, att det föreskrifna stängslet naturligtvis måste lagligen afsynas för att vid hvarje särskildt fall, då jordegare å rättslig väg vill göra anspråk på ersättning för gjord skada, kunna af domstolen godkännas såsom hafvande varit laggildt.

Men ensamt kostnaderna vid en sådan afsyning, der höstackarne stå dels vidt spridda dels mycket aflägsna från hemmet, eller jordegares skyldighet att styrka, det hans hö varit lagligen kringstängdt, skola ofta medtaga större kostnader än hela afkastningen.

Det ligger klart i dagen, att om sådan stängselskyldighet skall föra till ändamålet, så måste ock stängslet vara så beskaffadt, att höet derigenom fredas för renarne. Då nu denna jordegarens skyldighet är känd äfven af vallhjonen, så torde det vara lika klart, att äfven de hysa den förmening, att de icke behöfva hålla renarne borta hvarken från höstackarne eller deras grannskap.

De trakter, der renarne vistas, äro oftast aflägsse från de bofastes hem, der vittnen kunna finnas att tillgå, och att under sådana förhållanden kunna leda i bevis, att skada skett genom uppsåt eller grof vårdslöshet, gränsar i de flesta fall till det omöjliga, helst skadan nästan alltid sker de tider, då bonden ej har någon kännedom om, att renar finnas på hans egor. Allt detta känna vallhjonen mycket väl, hvaraf följden är, att de i verkligheten icke anse sig skyldige att vakta renarne, så att de icke göra någon skada på höet.

Den föreskrifna stängselskyldigheten kan alltså af jordegarna icke efterkommas, men då i lag skyldigheter åläggas, som icke kunna efterkommas, så kan det icke heller vara meningen, att de skola efterkommas, hvadan dylika föreskrifter nödvändigt måste verka i motsatt riktning af hvad som åsyftas.

Detta har ock till fullo visat sig, ity det just är ifrån denna stängselskyldighet kring höet, som de svåraste striderna inom Norr- och Vesterbottens läns lappmarker härleda sig.

Uppförandet af lador är på många ställen både praktiskt och gagneligt för jordegarna sjelfva, nemligen på sådana ställen, der slätterängarna ligga samlade och nära hemmet, der tillgång på virke finnes och der förhållandena i öfrigt medgifva, att höet kan erhållas så pass torrt, att det kan förvaras i lador.

Men de här nämnda villkoren finnas ingalunda allmänt.

Slätterna äro ofta af ringa utsträckning och spridda, så att icke sällan en särskild lada skulle erfordras för hvarje lass hö; virke finnes endast på långt afstånd att tillgå; marken eller myren är så sank, att lador der ej lämpligen kunna uppföras, och, hvad värst är, slätterna i fjälltrakterna, der växtligheten är sen, kunna sällan bergas förrän på höstsidan, då det icke längre lyckas att få höet så torrt, att det i lador kan förvaras utan att skadas.

Då nu största misshälligheten förskrifver sig derifrån, att renegarna icke vårda sina renar, så är knappast troligt, att ställningen skall blifva bättre genom att ålägga bonden en stängselbörda, som han icke kan bära, och derigenom fritaga renegaren nästan helt och hållet ifrån skyldigheten att vårda sina renar.

Jag är derföre af den mening, att skyldigheten att stänga kring utestående höstackar och hässjor bör föreskrifvas endast på sådana ställen, der Lapparne lagligen ega att vistas med sina renar, och der efter närmare pröfning af förhållandena sådant stängsel måste anses nödvändigt, för att renegarne skola kunna hindra renarne ifrån att göra skada på höet, samt der stängslet med afseende å kostnaderna och förhållandena i öfrigt lämpligen låter sig utföra, hvarjemte bonden å

trakter, der stängselskyldigheten måste medföra större kostnader, lemnas nödig tid att på senhösten eller förvintern hemforsla sitt hö, vid äfventyr att sedermera sjelf stånda sin skada, börande härvid lika mycket lämpligheten för renegarne att vårda sina renar som för bonden att kunna berga sitt hö skärskådas.

Genom gällande lagstiftning äro Lapparnes renar lika väl som bondens hemdjur skyddade emot allt slags öfvervåld. Skälen, hvarföre renarne mera än hemdjuren böra skyddas genom särskild lag, äro i betänkan det icke närmare angifna.

Att skarpa strider mellan jordegare och Lappar tyvärr förekommit, och att dylika strider snarare synas ökas än aftaga, så att de icke sällan öfvergå till våldsamerheter emot såväl Lapparne som renarne, är en beklaglig sanning. Men sällan uppstår strid eller misshälligheter i någon vidare utsträckning utan orsak, eller utan att ena eller andra parten verkligen blifvit eller anser sig hafva blifvit förorättad, och att vid sådana förhållanden, då lidelserna råda mera än förnuftet, söka att genom lagstiftning hindra, att den förorättade sjelf söker att taga sig rätt, måhända till och med att hämnas, kan nog hafva sina skäl, men vida bättre torde det vara att genom lagstiftningen undanrödja orsakerna till striderna, der de äro kända och förskrifva sig ifrån ett missförhållande i de ömsesidiga rättigheterna och skyldigheterna.

Då det nu icke är troligt, att detta lagförslag, sådant det här föreligger, skall åstadkomma önskvärd bättring uti dessa ofta öfverklagade missförhållanden, skola lagbud föga verka för att hindra den, som i tron på sin rättvisa sak söker att värja sig.

Endast en på rättvisa grunder bygd fördelning af rättigheter och skyldigheter kan här föra till ändamålet, och då skall icke heller för framtiden någon särskild strafflag vara behöflig för att freda Lappens renar mera än bondens hemdjur.

Meningarna kunna i alla fall icke vara delade derom, att hvarje ren, hvartill det finnes en egare, bör stå under lagligt skydd lika väl som hemdjur, men då sådana renar endast derigenom, att de äro märkta med egarens märke, skilja sig till utseendet ifrån de vilde renarne, som en tid af året få fångas och fällas i likhet med annat vildt, så ligger den tanken nära till hands, att renen skall vara skyddad genom märket, och som alltså märket är den ledning, hvarigenom bofaste kunna skilja renar, till hvilka det finnes egare, ifrån alldeles vilda renar, lik-

som ock märket är den enda ledning, hvarigenom utredas kan, hvem som är egare till renar, som göra skada på bofastes egor, så vore det väl icke obilligt, om egare af renar genom lag *ålades* att märka sina renar på sådant sätt, att de kunde skiljas ifrån vilda. Enligt den nu föreslagna lagen om renmärken står det renegare fritt att använda renmärke eller sådant underlåta. Ehuru ordningen Lapparne emellan af ålder medfört, att sådan märkning skett, så anbefaller lagen likväl icke något medel, hvarigenom bofaste, som lida skada genom renar, eller som äro skyldige att mottaga andras renar på sina egor, kunna skaffa sig kännedom om, hvem som är egare till renarne, eller med hvem de i ty fall hafva att göra. Det torde dock icke vara obilligt, att, då lagen tillåter hvilken renegare som hälst att utan föregående anmälan taga andras egor i besittning, lagen åtminstone ålägger renegaren att för sina renar begagna ett särskildt märke samt sålunda låta den allmänhet, som kan vara utsatt för hans hemsökelse, erhålla kännedom om, huru hans renar äro märkta, så att möjlighet beredes jordegare, som lida skada genom renar, att utreda, hvem som är egare till och ansvarar för desamma. Erfarenheten har nemligen visat, att jordegare månad efter månad kunnat hemsökas af renar till stort antal, hvilka gjort skada för tusentals kronors värde, utan att det lyckats jordegarna att genom anställda rättegångar och en mängd undersökningar och vittnesförhör leda i bevis, hvem som varit egare till någon enda af renarne.

Om vid sådana förhållanden den, som lider öfvervåld och till och med bemötes med öppet hån, ligger under för frestelsen och söker att fasttaga, måhända äfven dödar några renar, för att sålunda få reda på egaren, hellre än att stå alldeles rättslös, så torde denna utväg vara en allt för vanlig menskelig svaghet.

Att icke en eller några få Lappar på andra Lappars bekostnad skola kunna tillgodogöra sig de stora förmåner, som genom upplåandet af de för Lapparne afsatta särskilda områden och äfven genom särskilda privilegier blifvit beredda Lapparne gemensamt, allrahelst då dessa förmåner åter öfverlåtas på bofaste personer, icke tillhörande den lappska folkstammen, därför tala starka skäl.

I föreliggande lagförslag fästes likväl afseende endast å de mindre missbruken, som uppkommit genom Lapparnes upplåtelse till bofaste af slätter och betesrätt m. m. inom lappmarkerna, deraf dock aldrig något slags trångmål försports för andra Lappar eller för Lapparne

gemensamt, hvaremot de större missbruken, som lära hafva framkallat trångmål, förbises.

De flesta klagomålen ifrån Lapparnes sida förskrifva sig nemligen derifrån, att de hafva för trångt utrymme för sina renar, på samma gång som lappområdena till en stor del, på åtskilliga trakter till och med till största delen, äro upptagna af främmande renar; och jag kan då icke finna annat, än att det snarare skall föra till ändamålet, om orsakerna till trångmålet motverkas, än om de missbruk, som framkallat detsamma, än ytterligare uppmuntras.

Komiténs flertal har funnit, att renskötseln bör uppmuntras för att bereda Lapparne någon inkomst af att valla andras renar på de gemensamma betesmarkerna, men anser dock den renskötsel, hvilken bedrifves uteslutande eller till hufvudsaklig del för bofastes räkning, ega mindre rätt än den, som drifves för Lapparnes egen räkning.

Men knappast är det meningen med upplåtelsen af särskilda områden för Lapparne, att detta skett för att de derstädes skola kunna försörja sig med att valla bofastes renar, och alldenstund trångmål deraf måste uppstå för de Lappar, som bedrifva renskötsel för egen räkning, så torde enda botemedlet vara att bortvisa de främmande renarne eller deras egare.

Huru olycksbringande denna upplåtelse för bofastes renar har verkat i Jemtlands län, är ofvan framhållet, och verkningarna skola med all sannolikhet blifva enahanda i Vesterbotten och Norrbotten, allt efter som samfärdseln äfven åt dessa aflägsna trakter kommer att förbättras, om ej ofoget stäffas med verksamma medel.

Att renskötseln, som medför stora fördelar och är en mycket inbringande näring, bör med alla lagliga medel skyddas och upphjelpas, är både klokt och, med afseende å de personliga rättigheterna för Lapparne, rättvist. Men att uppföra den skattdragande bonden och tvinga honom att dela sina egor med hvilken renegare som helst och sålunda göra renskötseln till ett slags fribytarenäring, kan jag icke finna hvarken klokt eller rättvist.

Utanför Norrbotten torde finnas mycket få renegande jordegare, som drifva jordbruket såsom näring, ty den renegande nomadens och den bofaste odlarens yrken äro för så vidt absolut fiendtliga, som den ene alltid tillgodogör sig, hvad han af naturens alster lämpligen kan öfverkomma,

utan att bidraga det ringaste till odlingen, hvaremot den andre måste offra sin möda, sin tid och sitt kapital i första rummet på odlingen.

Om ock undantag finnas, så är det icke den jordbrukande befolkningen, som upptager lappområdena och äfven bondens egor med renar, men väl andra bofaste samhällsklasser, som icke hafva några jordegor att till vederlag upplåta hvarken för Lapparnes eller andras renar.

Den jordbrukande befolkningen äfven i Norrland har på senare tider underkastat sig stora uppoffringar för upphjelpande af samfärdseln, men den lättare samfärdseln, hvartill Lapparne och renegarne i och för sin näring intet bidragit, har gjort renskötseln till den relativt mest lönande näring i riket. Fördelarne af de utaf bonden bekostade och underhållna vägarne m. m. måste han dela med renegarne, vare sig att de äro Lappar eller icke, men det kan icke befinnas billigt, att bonden, som äfven måste bära mycket dryga skatter och onera för sin jord, också skall vara skyldig att utan vederlag dela denna med en person, derföre att han är renegare och har en Lapp till vallhjon.

För att framkalla en skattdragande befolkning har under långliga tider synnerlig uppmuntran kommit jordbruket och odlingen till del i de norra länen, hvilket ock medfört, att en god början blifvit gjord till landets uppodling och samfärdselns befrämjande. Men på senare åren har en stark opinionsströmning gått i motsatt riktning, framkallad af renegareintresset, som anser sig kränkt i sina rättigheter genom odlingens framåtskridande.

För att komma till större klarhet om, huruvida klagomålen i detta afseende äro med eller utan skäl, torde en mera omfattande utredning, än här kan åstadkommas, vara af behovet påkallad. Emellertid vill en belysning af förhållandena, sådana de verkligen äro, visa, att renskötseln ingalunda är i behof af något särskildt skydd eller särskilda uppoffringar på jordbrukets bekostnad för att lemna vida större afkastning än detta.

Inom Jemtlands län varierar den vanliga betalning, som af bofast renegare erlägges till vallhjonet för bete, vård och tillsyn öfver hans renar på Lapparnes gemensamma betesmarker, mellan 50 och 75 öre för år i ett för allt för hvarje djur, hvartill i allmänhet kommer rättighet för vallhjonet att nyttja den mjölk, som hos starkare renkor måhända kan undanhållas kalfven.

Värdet af en renkalf, då den skiljes från modern, är i allmänhet 8 kronor. Vid 5 års ålder, då renen kan anses fullvuxen, kostar den alltså i inköp och vård 10 kronor 50 öre till 11 kronor 75 öre, hvartill komma ränta å utlagdt kapital samt möjliga förluster, hvilka

senare under vanliga förhållanden på sin höjd kunna uppgå till 10 procent, der renen verkligen vårdas, så att den samlade kostnaden vid sagda ålder icke öfverstiger 15 kronor för djur. Men värdet å en ren-oxe, 5 år gammal, varierar mellan 40 och 50 kronor, och är djuret en renko, så har det vanligen vid sagda ålder lemnat en ännu större afkastning genom sin afkomma jemte eget slagtvärde.

Af renskötseln kan alltså en vinst af mellan 30 och 40 procent å utlagdt kapital med ringa arbete påräknas, men jemför man denna vinst med den vinst, landtbruket i allmänhet lemnar bonden, t. ex. vid uppfödandet af hemdjur, hvars värde icke sällan understiger den verkliga kostnaden, på samma gång som bonden måste bära dryga onera, medan Lappen och renegaren nära nog äro befriade från sådana, så kan jag icke finna det billigt, att bonden ytterligare betungas till fördel för renegaren.

Att renskötseln inom Norr- och Vesterbotten, der den lämpar sig bättre för de naturliga förhållandena, icke är synnerligen mindre gifvande, är fullt troligt.

Men en så ovanlig vinst tyder ingalunda på en förtryckt näring, och de stora fördelar, som renskötseln på senare tiden af berörda skäl medför, hafva ock vållat, att ett mycket stort antal spekulativa personer bland alla samhällsklasser, ifrån länens högsta civila och militära myndigheter intill fjerdingssmannen och den gemene soldaten och från grosshandlaren och bruksegaren intill daglönaren, skyndat att slå under sig en mängd renar — några till och med till tusental — och med renarne äfven upptagit renbetesmarkerna.

Det är derföre ej underligt, att renskötseln funnit de varmaste försvarare, och att ingen möda blifvit sparad för att bereda den alla både möjliga och omöjliga fördelar samt för att visa, det Lapparne blifvit både förträngda och förtryckta och att nöden tvingar dem till att ofreda sina grannar.

Men kan en bofast renegare för så billigt pris erhålla bete och vård för sina renar, så kunna dylika kostnader icke heller vara större för Lapparne sjelfva, utan tvärtom måste de vara mindre, hvilket allt obestriddigen tyder på, att renskötseln sker under de lyckligaste förhållanden, och att utrymmet måste vara mer än tillräckligt för Lapparnes eget behof.

Det är isynnerhet inom Jemtlands län klagomålen öfver för trångt utrymme förekomma. Som i dess södra delrenlafven, hvilken der äfven allmänt kallas kreatursmossa, af ålder till betydlig myckenhet blifvit använd till föda för nötboskapen, så framhålles i betänkandet, att detta häntyder på, att jordbruket antingen blifvit framskjutet till trakter, der dess naturliga förutsättningar saknas, och dit det ej bort komma, eller

åtminstone fått utveckla sig på ett sätt, som ej står i öfverensstämmelse med de gränser för dess bedrivande, dem för handen varande faktiska förhållanden påkalla.

Detta anföres i syfte att bereda renegarne rättighet att tillgodogöra sig kreatursmossan äfven på trakter, dit Lapparne hittills hvarken brukat eller haft någon rättighet att utflytta, och der af ålder icke funnits några lappmarker, t. ex. i Herjeådalen, som ock för ändamålet särskildt framhålles.

Jag kan icke gilla dessa mindre jordbruksvänliga syften och dessa annekteringsåtgärder till fördel för renegarne. Kreatursmossan värderas af allmogen ganska högt och förklaras af våra vetenskapsmän och sakkunnige i landtbruksläran vara ett värdefullt foderämne för nötboskapen, fullt lika godt som hafrehalm. I synnerhet värderas mossan högt i fjälltrakterna, der säd icke odlas och alltså tillgång på halm saknas, men den användes ock allmänt i vida trakter långt ned på sädesodlande orter, och att numera vilja göra gamla bygder, der renskötsel förr icke drifvits men renar först på senare åren genom bofaste renegare blifvit neddragna, till lappmarker, på den grund att odlingen icke borde hafva fått utveckla sig der, hvarest renmossa begagnas till kreatursföda, det synes mig gå eganderätten alltför nära.

Att sedvanerätten äfven här måste ega stor betydelse, helst nöjaktiga lagar med afseende å Lapparnes rättigheter och skyldigheter på de trakter eller marker, der de af ålder vistats, hittills saknats, kan visst icke bestridas, men der sådan rätt gäller nyttjanderätt till gröda å annans egor såsom ett näringsfång, för hvilket dock ingen skatt eller bevillning erlägges, der kan den knappast sträcka sig vidare än som en rättighet för viss person eller korporation och deras lagliga rättsinnehafvare, ty om ett hemman eller en stad på grund af gammal häfd egt betesrätt för sina kreatur å annans mark, så torde denna rätt icke lagligen kunna upplåtas äfven för andras kreatur, åtminstone icke till obegränsadt antal.

Enligt betänkandet skulle deremot berörda sedvanerätt gälla äfven för hvarje bofast, som förstår att skaffa sig renar och antager en Lapp till vallhjon eller ansvarig. Att den sedvanerätt, som förvärfvats på en trakt, äfven skall vara gällande på alla andra trakter, torde vara en nog vidsträckt uppfattning och skall säkerligen icke leda till att förbättra Lapparnes ställning, men väl till att främja renskötseln i bofastes händer — till Lapparnes ofärd.

Den sjukliga filantropi och undfallenhet, som i synnerhet på senare tider varit så verksam för att bereda Lapparne privilegier på den jordbrukande befolkningens bekostnad, hvilka enligt lagförslaget till och

med skola gå så långt, att det uppsåtliga brottet emot eganderätten från en Lapps sida, antingen brottet föröfvas för egen eller för annans räkning, skall anses mindre straffbart än från bondens eller annan persons sida, har säkerligen icke bidragit till att lyfta denna folkstam, allraminst i moraliskt afseende; och som föreliggande lagförslag går i enahanda syfte och på samma gång tycks afse att lägga nära nog alla skyldigheterna på den ena och rättigheterna på den andra sidan, och andra samhällsklasser lemnas öppet att tillgodogöra sig privilegierna, så är det föga troligt, att hvad som ondt är härigenom skall göras bättre.

Man har sökt göra troligt, att renskötseln skulle vara underkastad så stora svårigheter, att den med nödvändighet fordrar rent af principvidriga medgifvanden från den jordbrukande befolkningens sida, men att dessa svårigheter i hög grad öfverdrifvas, derom vittnar det faktiska förhållande, att knappast någon näring i vårt land kan drifvas med så få och så ringa kostnader och med så stor vinst som just denna. Detta har ock gjort, att Lapparne i allmänhet ligga under för en beklaglig lätja, dertill de klimatiska förhållandena sannolikt äfven bidraga. Om nu sjelfva lagstiftningen uppmuntrar härtill, så skall denna folkstam derigenom mer och mer dragas ned i eländet, så att knappast något annat kommer att för densamma återstå än att valla renar för de bofaste.

I förordningen angående de svenska Lapparne och de bofaste i landet föreslås alltså vid:

1 §.

Att i denna eller i särskild § upptages ett direkt och verkande vitesförbud för Lappar och renegare att med sina renar uppsåtligen eller genom grof vårdslöshet göra olagligt intrång på bofastes egor å tid, då de enligt denna lag icke äro berättigade att derstädes vistas, eller på egor, der de icke hafva någon rätt att med renar vistas.

9 §.

Att denna § ändras derhän, att, då tvångsåtgärder måste vidtagas för att åstadkomma utflyttning till följd af bristande utrymme, de bofaste skola först förpligtas att återtaga sina renar, innan någon Lapp fördrifves från sitt hemvist.

12 §.

Att de särskilda bestämmelserna för Jemtlands län utgå, eller ock enahanda bestämmelser intagas för Vesternorrlands län och de de-

lar af Norrbottens och Vesterbottens län, som äro belägna nedom lappmarkerna.

13 §.

Att denna § måtte utgå.

15 §.

Att ingen annan skyldighet för jordegaren att stänga om sina höstackar eller hässjor stadgas inom Jemtlands län än inom Vester-norrland och inom Norrbottens och Vesterbottens län nedanför lappmarkerna, samt att sådan skyldighet ålägges endast inom skogbärande trakter, der Lapparne ega rättighet att vistas med sina renar, och detta, efter Lapparnes och jordegarnes hörande samt pröfning af förhållandena, allenast till den utsträckning och för den tid, som kan anses böra föreskrifvas med afseende å Lapparnes behof af utflyttning vintertiden, så att renarne då med ändamålsenlig vård skola kunna afhållas ifrån höet.

21 §.

Att i denna § intagas bestämmelser derom, att ren, som egaren låter vistas på annans egor och som icke är under bevakning, skall särskildt fredas, blott om han är märkt.

26 §.

Att i denna § intages förbud för Lapparne att på de gemensamma betesmarkerna mottaga bofastes renar till vård, utan för så vidt Konungens Befallningshafvande finner tillgången på utrymme och bete vara större än som erfordras för Lapparnes egna renar, i hvilket fall Konungens Befallningshafvande må ega att upplåta betesrätt, i mon af tillgången och tillsvidare, äfven för bofaste att användas för renar emot lega, som bör komma Lapparne gemensamt till godo.

Vid förordningen angående renmärken föreslås af ofvan anförda skäl en bestämmelse, att Lappar, som vilja låta sina renar vistas å annans egor, skola vara underkastade skyldighet att hafva dem märkta med af Häradsrätt fastställt märke.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Underdånig skrifvelse af komitén	3.
Förslag till förordning angående de svenska Lapparne och de bofaste i Sverige	5.
Förslag till förordning angående renmärken	16.
Motiv:	
Förslaget till förordning angående de svenska Lapparne och de bofaste i Sverige	21.
Förslaget till förordning angående renmärken	108.
Bilagor:	
Förteckning å hemman i Jemtland, hvilka blifvit skattlagda enligt lappmarksmetod	111.
Underdånigt utlåtande, afgifvet af komitén i anledning af nådig remiss den 6 Oktober 1882	113.
Sarskildt yttrande af Will. Farup	127.

RÄTTELSER.

S. 24 r. 3	står i Maj	skall vara i medlet af Maj.
„ 34 „ 15	„ vårvisten	„ „ höst- och vårvisten.
„ 35 „ 9	„ trakter	„ „ skogar.

KARTA
öfver
NORRA SVERIGE

utvisande Lapparnes skattefjäll, flyttningvägar
m. m.

Bilaga till kommitterades förslag till förordning angående de svenska
Lapparnes och de bofasta i Sverige.

1883.

